

วารสาร

มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

Journal of MCU Humanities Review

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2558 Vol.1 No.1 January-June 2015

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ จำนวน 500 เล่ม

ฉบับที่ 1 : มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 : กรกฎาคม – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาศาสตร์ จิตวิทยา พุทธจิตวิทยา ชีวิตและความตาย จิตวิทยาการแนะแนวและพระพุทธศาสนา

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อธิการบดี || พระราชวรเมธี, ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระราชปรีดีทิพย์,ศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ || พระสุวรรณหเมธาภรณ์ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและ

พัฒนา || พระราชวรมุนี, ดร. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต || พระโสภณวชิราภรณ์ รองอธิการบดีฝ่าย

ต่างประเทศ || พระเมธีธรรมาจารย์ รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ || พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร

อภิฉินโท, ผศ.ดร. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ || พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์, ผศ. อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา

พระมหาสุริยา วรเมธี, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย

บรรณาธิการ || ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ || ดร.วิษุตา รุติโชติวัฒนา, พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีลสุทโธ,ดร.

กองบรรณาธิการ ||

กองบรรณาธิการภายใน

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิฉินโท,ผศ.ดร.

พระมหาเผื่อน กิตติโสภณ,ดร.

ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีโรจน์

ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พลอยแสง

ผศ.ดร.วีระกาญจน์ กนกกมลเลิศ

ผศ.มัน เสือสูงเนิน

พล.โท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

กองบรรณาธิการภายนอก

รศ.ดร.สมโภช เอี่ยมสุภชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รศ.ดร.เมธาวิ อุดมธรรมานาภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

รศ.ไพบุลย์ เทวรักษ์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดร.ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ลาดกระบัง

น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค วิทยาลัยกองทัพอากาศ

เลขานุการวารสาร || พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีลสุทโธ,ดร.

ผู้ช่วยเลขานุการวารสาร || อาจารย์ เชน นคร, นิจวรรณ ใจสุข, รัชดา ลำประไพ, พัชรนันท์ บุญแรง

ศิลปกรรม || สมโภช ปินศรี, ญาณินี ภูพัฒน์

สำนักงาน || สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชาจิตวิทยา ชั้น 3 (A303) โซน A คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-248000

สถานที่พิมพ์ || ห้างหุ้นส่วนจำกัด เชน พรินต์

เลขที่ 7/414 หมู่ที่ 5 ต.บางใหญ่ อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140 โทร.02-927-8194

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.
2. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
3. พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
4. พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์
5. พระมหาสุริยา วรเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
6. พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร.
7. พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.
8. พระปลัดระพีณ พุทธิสาร, ดร.
9. พระจิตะวงษ์ อนุตตโร
10. ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์
11. รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวี อุดมธรรมมานุกภาพ
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สมโภช เอี่ยมสุภาชิต
13. รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คณะนเรศวร
14. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก
15. รองศาสตราจารย์ นิลรัตน์ กลั่นจันทร์
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์โรจน์
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรจชัย หมื่นชนะ
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มั่น เสือสูงเนิน
20. ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พลอยแสง
21. ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล
22. ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์
23. อาจารย์ ดร.วิชชุดา ฐิติโชติวัฒนา
24. อาจารย์ ดร.อดุลย์ คนแรง
25. อาจารย์ ดร.สุวัฒน์ รักขันโท
26. อาจารย์ ดร.กมลลาศ ภูวนาธิพงษ์
27. อาจารย์ ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ
28. ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุกรักษ์
29. ดร.ประเสริฐ อิลาว

ภายนอกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. พระมงคลธีรคุณ (อินศร จินตาปณโญ)
  2. พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
  3. ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตเจริญ
  4. ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกตุพิทักษ์
  5. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เวงรังสี
  6. รองศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช ภู่นเขื่อนขัตย์
  7. รองศาสตราจารย์ ดร.โสรัจ โปธิ์แก้ว
  8. รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส
  9. รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาน มาลากุล ณ อยุธยา
  10. รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัฐวิณ สิทธิศรีอรุณ
  11. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ ศิริสรวิทย์
  12. รองศาสตราจารย์ ไพบูลย์ เทวรักษ์
  13. รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส
  14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภา แก้วศรีงาม
  15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
  16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ กลั่นน้อย
  17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภริมา วิจิธาสถิตกุล
  18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกตุแก้ว
  19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาระ มุกดี
  20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็จกนก เอื้อวงศ์
  21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุใจ ส่วนไพโรจน์
  22. Prof. Ven.Dr.Khammai Dhammasami
- วัดญาณเวศกวัน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยมหิดล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปกร
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศิลปกร
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศิลปกร
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
University of Oxford

23. น.อ.ดร.นภัทร แก้วนาค
  24. อาจารย์ ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์
  25. อาจารย์ ดร.สมร เกตุสม
  26. พล.โท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์
  27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงเพชร
  28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร
  29. อาจารย์ ดร.มุจลินทร์ ผลกล้า
  30. อาจารย์ ดร.ธานี ชูกำเนิด
  31. อาจารย์ ดร.พิทักษ์ ทิพย์วารี
  32. อาจารย์ ดร.วันวิสาข์ ทิมมานพ
- วิทยาลัยกองทัพอากาศ
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
สถาบันพลศึกษายะลา
โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี

บรรณาธิการ

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ฉบับนี้ เป็นฉบับปฐมฤกษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน 2558 กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการที่นักวิชาการได้ส่งมาตีพิมพ์ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้อ่าน และมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และสำคัญที่สุดคุณภาพของบทความต้องเป็นไปตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) เพื่อเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาขึ้นสู่ TCI ต่อไปได้ ฉะนั้น โดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความทั้งหมด 9 เรื่อง ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ภายใน 4 เรื่อง และภายนอก 5 เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญในบทความที่น่าสนใจ ได้แก่

บทความที่น่าสนใจเรื่องแรก **ภาวะจิตเมตตาของผู้ให้การศึกษานวพุทธ : กรณีศึกษา พระสงฆ์กลุ่มจิตอาสาชานาครธรรม** โดย **พระครูศรีวิรุฬหกิจ และ วิชชุดา ฐิติโชติรัตนา** ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจมาก ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ภาวะจิตเมตตาเป็นจิตที่ท าให้ใจ เยือกเย็นรู้จักคิดค านึงถึงผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และใส่ใจในสุขทุกข์ มีความปรารถนาดี มีน้ำใจ ภาวะเมตตาช่วยให้ผู้ให้การศึกษายู่กับเรื่องราวของผู้มาศึกษาอย่างเข้าใจ ไม่มีจิตที่เป็นอกุศลไม่มีการ ตัดสินว่าผิดหรือถูกอยู่กับเรื่องราวของผู้มาศึกษาตามจริง และองค์ประกอบของจิตเมตตามี 2 ประการคือ 1) การมีจิตที่เป็นกุศล พระสงฆ์ผู้ให้การศึกษามีสติในปัจจุบันขณะ มีการส ารวม มี กระแสของความเมตตา กรุณาอยู่ภายในจิตใจ และ 2) การมีความเชื่อถือในศักยภาพและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ 3) เข้าใจตามความจริงในธรรมชาติของผู้มาศึกษา และในการท าหน้าที่ผู้ให้การ ศึกษ พระสงฆ์มีการปฏิบัติตนให้ถึงพร้อมของภาวะเมตตาคือเริ่มต้นด้วยการฝึกฝนตนเองให้มีศีล ให้เกิดสมาธิ เมื่อสมาธิ เกิด ปัญญา ก็เกิดมีตามมา โดยเริ่มต้นในการฝึกกาย วาจาให้เรียบร้อย อธิศีล สิกขา ต่อจากนั้นเป็นการฝึกอบรมทางใจอธิจิตตสิกขาขั้นสุดท้ายเป็นการฝึกอบรมพัฒนาปัญญาให้ เข้าใจ รู้แจ้งเห็นจริงในสัจจธรรมอภิปญญาสิกขา

บทความที่น่าสนใจเรื่องที่สองคือ **คติชนวิทยา: ความเชื่อกับสังคมไทย** โดย **ภริมา วินิฐาสถิตยกุล** ได้ผลการวิจัยที่น่าสนใจ ซึ่งผลการวิจัยคติชนวิทยา เป็นความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มคน กลุ่ม ใดกลุ่มหนึ่ง ที่มีวิวัฒนาการของกลุ่มอย่างเด่นชัด โดยมุ่งเน้นไปยังกลุ่มคนที่ความเจริญแบบสมัยใหม่ ยังเข้าไปไม่ถึงมากนัก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะยังคงมีวิถีชีวิตที่คล้ายๆ กัน มีความสัมพันธ์กันอย่าง เหนียวแน่น เป็นแบบญาติพี่น้องกัน มีความคิด ความเชื่อ และแบบของความประพฤติอย่างเดียวกัน และมักจะแตกต่างจากสังคมเมือง หรือสังคมที่มีความเจริญทางวัตถุอย่างมากแล้ว การศึกษาคติชน เป็นการศึกษาด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตพื้นบ้าน ที่ได้รับการถ่ายทอดจากการบอกเล่า ซึ่งข้อมูลทาง วัฒนธรรมนี้จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยสะท้อนวัฒนธรรมและเข้าใจ วัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นได้ อย่างถูกต้อง

กองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำใหวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่าน ที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่าน และเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ	(2)
บทบรรณาธิการ	(3)
บทความวิจัย	
ภาวะจิตเมตตาของผู้ให้การปรึกษาแนวพุทธ : กรณีศึกษาพระสงฆ์กลุ่มจิตอาสาาศาถิสานธรรม พระครูศรีวิรุฬห์กิจ และวิษุตา ฐิติโชติรัตน	1
บทความวิชาการ	
บาลีภาษาของพระพุทธศาสนาเถรวาท พระมหาประสิทธิ์ ญาณุปทีโป และอดุลย์ คนแรง	7
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการพูด ศิริรัตน์ กลยะณี และพระมหาวิญชัย กิตติปาโล	17
คติชนวิทยา: ความเชื่อกับสังคมไทย ภริมา วินิธาสถิตย์กุล และพระมหาจรรย์นัธ จิระเมธี (โลาะลุน)	31
การศึกษาวิเคราะห์การตีความพระอภิธรรมของพระเถระในพระพุทธศาสนา พระมหาโสภณ วิจิตรธมโม และพระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิติญาโณ	45
Global Ecological Crisis and Contribution of Buddhist Monks in Its Conservation Phra Maha Vichien Prichano	59
สำรวจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา พระมหาสุริยา วรเมธี	67
การจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาภาษาไทยโดยใช้โครงงาน เซน นคร	73
คำภาษาบาลีและสันสกฤต : ภาพสะท้อนการพัฒนาการภาษาไทย เกรียงศักดิ์ พลอยแสง	87

ภาวะจิตเมตตาของผู้ให้การปรึกษาแนวพุทธ :
กรณีศึกษาพระสงฆ์กลุ่มจิตอาสาคิลานธรรม
MENTAL MERCY OF COUNSEIIPRS BUDDHISM:
A CASE STUDY OF THE CLERGY VOLUNTEERS CILAN FAIR

พระครูศรีวิรุฬหกิจ *

วิชชุดา จิตฺโตติรตนา **

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงภาวะจิตเมตตาตามความคิดของพระสงฆ์กลุ่มจิตอาสาคิลานธรรม และเพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติตนในการแสดงถึงความเมตตาในการเป็นผู้ให้การปรึกษาแนวพุทธ ผู้ให้ข้อมูลคือ พระสงฆ์กลุ่มจิตอาสาคิลานธรรม จำนวน 5 รูป คัดเลือกโดยการเจาะจงผู้ที่มีจริยวัตรในการทำหน้าที่ที่โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ภาวะจิตเมตตาเป็นจิตที่ทำให้ใจเยือกเย็นรู้จักคิดคำนึงถึงผู้อื่น เห็นอกเห็นใจและใส่ใจในสุขทุกข์ มีความปรารถนาดี มีน้ำใจ ภาวะเมตตาช่วยให้ผู้ให้การปรึกษายู่กับเรื่องราวของผู้มาปรึกษาอย่างเข้าใจ ไม่มีจิตที่เป็นอกุศลไม่มีการตัดสินว่าผิดหรือถูกอยู่กับเรื่องราวของผู้มาปรึกษาตามจริง และองค์ประกอบของจิตเมตตามี 2 ประการคือ 1) การมีจิตที่เป็นกุศล พระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษา มีสติในปัจจุบันขณะ มีการสำรวม มีกระแสของความเมตตา กรูณาอยู่ภายในจิตใจ และ 2) การมีความเชื่อถือในศักยภาพและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ 3) เข้าใจตามความจริงในธรรมชาติของผู้มาปรึกษา และในการทำหน้าที่ผู้ให้การปรึกษา พระสงฆ์มีการปฏิบัติตนให้ถึงพร้อมของภาวะเมตตาคือเริ่มต้นด้วยการฝึกฝนตนเองให้มีศีลให้เกิดสมาธิ เมื่อสมาธิเกิด ปัญญาก็เกิดมีตามมา โดยเริ่มต้นในการฝึกกาย วาจาให้เรียบร้อย อธิศีลสิกขา ต่อจากนั้นเป็นการฝึกอบรมทางใจอริยจิตตสิกขาขั้นสุดท้ายเป็นการฝึกอบรมพัฒนาปัญญาให้เข้าใจ รู้แจ้งเห็นจริงในสังขารมอญปัญญาสิกขา

คำสำคัญ : ภาวะเมตตา, พระจิตอาสาคิลานธรรม, ผู้ให้การปรึกษาแนวพุทธ

ABSTRACTS

This qualitative research was aimed at studying the mental compassion of the monks, And to study the practice of showing mercy in being a Buddhist counselor. The contributor is five monks of the Five Spiritual Spiritual Volunteers selected by focusing on those who have a unique role in performing their duties.

* รองเจ้าอาวาสวัดอมรคีรี กรุงเทพมหานคร ,ครูสอนปริยัติธรรมแผนกบาลี แม่กองบาลีสนามหลวง

** ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Data collected by in-depth interviews. And participatory observation the research found that the mental compassion is the mind that makes the mind calm, mindful of others. Sympathy and caring for suffering Have good wishes, kindness, compassion, help consultants stay with the story of the consultants understand. There is no conscience, no wrong judgment or being with the truth of the counselor. And there are two elements of compassion: 1) charitable mind. Monks, counselors there is consciousness in the present moment, while there is a stream of compassion. Please stay within your mind and 2) Have confidence in the potential and value of humanity. 3) Understand the truth in the nature of the counselor. And in acting as a consultant. The monks are ready to practice their compassion. They begin by practicing their own precepts to meditate when they are born. Intelligence is born there. By starting to practice. Then, as a mental training, then the final discipline is the training to develop the intellect. I know the truth in the Dharma.

Keywords: mercy, spirituality, volunteering, philosophy, buddhist counsel

1. บทนำ

การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยา เป็นการประยุกต์พุทธวิธีในการให้การปรึกษาของพระพุทธร่องค์มาช่วยเหลือคลี่คลายทุกข์ของผู้คน โดยพุทธศาสนามองปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดกับมนุษย์ทั่วไป เป็นปัญหาทางด้านภายในจิตใจเป็นสำคัญ อีกทั้งพระธรรม คำสั่งสอนตลอดพระชนม์ชีพของพระพุทธร่องค์ ล้วนเป็นการชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาหรือความทุกข์ของมนุษย์ทั้งสิ้น ดังที่พระพุทธร่องค์ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย แต่ก่อนโน้นก็ดี เดียวนี้ก็ดี ตถาคตบัญญัติแต่เรื่องทุกข์ และการดับทุกข์เท่านั้น” และแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือการดับทุกข์ของพระพุทธร่องค์นั้นมีอยู่จริงและทำได้จริง เป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับทุกข์ทางใจเป็นสำคัญ ดังที่พุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า (พุทธทาสภิกขุ, 2511 : 50) “พระพุทธร่องค์มีความมุ่งหมายที่จะแก้ทุกข์ในใจที่สูงและลึก สามารถแก้ทุกข์ทุกขีในใจในทุกระดับ” และพระพุทธร่องค์ทรงเชื่อมั่นในพุทธสาวกโดยเฉพาะพระสงฆ์ว่า สามารถยังประโยชน์และดับทุกข์ให้ผู้อื่นได้จริง ดังคำตรัสที่ว่า “.....ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย.....” (ที.ม. (ไทย) 10/86/46-47) เพราะพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรม เป็นเครื่องออกจากทุกข์ ความรู้สำคัญของพระสงฆ์ คือ ความรู้ธรรม เป็นเครื่องออกจากทุกข์ (พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, 2555 : 105) และการได้ฝึกฝนอริยวินัยอย่างดียิ่ง เป็นผู้มีภาวะจิตที่มีเมตตา สามารถช่วยมนุษย์ให้แก้ไขทุกข์ทางจิตใจของตนเองได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541 : 5) และภาวะเมตตาธรรมยังเป็นจริยธรรมที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ ผู้

ที่เจริญเมตตาอย่างสม่ำเสมอ ย่อมจะก่อให้เกิดสิ่งที่มีคุณค่า ทั้งคุณค่าด้านการทำจิต และคุณค่าด้านการทำกิจด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541 : 5)

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากภาคเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับสาระสำคัญของภาวะเมตตาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา รวมทั้งเอกสารตำรา บทความต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และภาคสนาม (Qualitative Research) โดย การสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา และใช้การบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกในสมุดโน้ต ใช้เครื่องบันทึกเสียง ถ่ายภาพและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลในระดับลึก ตรงกับจุดมุ่งหมายหลัก ทำการรวบรวมและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ตามรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง กับพระสงฆ์กลุ่มจิตอาสาศิกขานุธรรมผู้ที่มีบทบาทให้การปรึกษา จำนวน 5 รูปแบบเจาะจง ทุกรูปเป็นผู้มีประสบการณ์และฝึกฝนตนในการให้ปรึกษา ตามแนวพุทธอย่างจริงจังและต่อเนื่องมากกว่า 5 ปี จนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตการณ์ ประชุมกลุ่มในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ด้วย และพระสงฆ์ทุกรูปยินดีที่เข้าร่วมการวิจัย โดยให้การสัมภาษณ์ เพราะเห็นว่าเป็นกิจของสงฆ์ ในการช่วยเหลือญาติโยมให้สามารถดับทุกข์ได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การตีความ และการหาความหมาย ซึ่งทั้งสามอย่างจะไปด้วยกัน ผู้วิจัย ดำเนินการตามขั้นตอนคือ การจำแนกข้อมูล แล้วนำผลที่ได้มาจัดกลุ่ม จัดประเภท และเชื่อมโยง ข้อมูลที่มีความหมายที่เหมือนกันเข้าด้วยกัน โดยยึดความที่เข้ากันได้ในเรื่องเดียวกัน ผลที่ได้เป็นการ จำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่มๆ หรือเป็นหัวข้อย่อยพร้อมคำอธิบายซึ่งเป็นผลของการวิจัย

5. ผลการวิจัย

ภาวะเมตตาของผู้ให้การปรึกษาแนวพุทธ หมายถึงความมีจิตที่ทำให้ใจสงบเยือกเย็น รู้จักคิดคำนึงถึงผู้อื่น เห็นอกเห็นใจและใส่ใจในสุขทุกข์ มีความปรารถนาดี มีน้ำใจ ไม่มีจิตที่เป็น อกุศล ไม่มีการตัดสินว่าผิดหรือถูก ดีหรือเลว อยู่กับเรื่องราวของผู้มาปรึกษาตามจริง เมตตาเป็น ภาวะใจที่เริ่มต้นในการเชื่อมโยงใจตนเองกับผู้อื่น กระแสของความเมตตาเป็นพื้นฐานในชีวิตของ พระสงฆ์ ซึ่งมีใช้จะเมตตาแต่เฉพาะผู้มาปรึกษาเท่านั้น แต่เป็นการให้ความเมตตากับคนทุกๆ ไปด้วย โดยภาวะเมตตานี้มีองค์ประกอบเริ่มด้วย จิตที่เป็นกุศลมีสติในปัจจุบันขณะมีกระแสของความ เมตตา กรุณา อยู่ภายในจิตใจ กุศลจิต กุศลธรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นคลื่นของการสื่อสารที่มีพลัง อีกทั้ง

ก่อให้เกิดเชื่อถือในศักยภาพของความเป็นมนุษย์และเข้าใจความจริงในธรรมชาติของผู้มาปรึกษา และอยู่กับเรื่องราวของผู้มาปรึกษาตามความจริง ภาวะเมตตาอันเอื้อให้ภาวะในใจว่างจากกิเลสหรือ อกุศลเข้าครอบงำ จิตมีสมาธิที่ควรแก่การทำงาน มีความพร้อมที่จะทำสิ่งที่ตั้งงาม เอื้อเพื่อผู้อื่นด้วยใจที่เป็นกลางไม่หวั่นไหว เป็นเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาตามโนกรรม ทุกคำพูดที่ออกมาด้วยเมตตาจะอ่อนโยนทั้งหมด เพราะเป็นไปเพื่อการสื่อสารสัมพันธ์ทุกถ้อยคำ

“การคุยต้องด้วยจิตเมตตา นี่เป็นฐาน ความเมตตา มีความรักอยากให้อีกหนึ่งมีความสุข กรุณา ความสงสารอยากให้อีกหนึ่งพ้นจากทุกข์นี้เป็นฐานจำเป็น หลักธรรมตัวนี้ พระพุทธองค์ใช้เมตตาเป็นฐานในการคุย ซึ่งตรัสไว้ว่า เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาตามโนกรรม ทุกคำพูดที่ออกมาด้วยเมตตาจะอ่อนโยนทั้งหมด เพราะเป็นไปเพื่อการสื่อสารสัมพันธ์ทุกคำไป”

“ใครจะมาทำงานด้านนี้ หนึ่งต้องมีเรื่องความเมตตาที่จะช่วยเหลือ สองก็ต้องต้องเรียนรู้ ให้เข้าใจสติปัญญา จะทำให้ มีสติอยู่กับตนเองให้เร็วที่สุด การเข้าใจกระบวนการตรงนี้จะเห็น คู่มือในการดูแลใจตนเองผ่านการเรียนรู้จากตัวเอง เราเข้าใจเราชัดเราก็สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้”

“เริ่มด้วยเมตตาธรรม อาตมาคิดว่ามันทำให้เรามีกุศลจิต กุศลธรรมที่เกิดขึ้นนี้มันเป็นตัวละลายตัวอกุศลธรรมที่อยู่กับคนที่อยู่ข้างหน้าให้กลายเป็นกุศลธรรมได้ ให้หายไปได้ พอกุศลจิตตัวหนึ่งมันเกิดขึ้น มันจะส่งผลให้อกุศลจิตที่ของคนที่อยู่ข้างๆเนี่ยลดลงนะ”

ในส่วนของการฝึกฝนตนการปฏิบัติตนให้ถึงพร้อมของภาวะเมตตาคือเริ่มต้นด้วยการฝึกฝนตนให้มีศีล ให้เกิดสมาธิ เมื่อสมาธิเกิด ปัญญาที่เกิดมีตามมา ซึ่งเป็นหลักความประพฤติที่มีการฝึกการต่อเนื่องกันในวิถีชีวิตประจำวัน เริ่มจากการมีสัมมาทิฐิ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่อง อริยสัจ 4 อย่างชัดเจน โดยสังเกตทุกข์ของตนเองบ่อยๆ และสังเกตการดับทุกข์ของตน ให้ตนเองเป็นห้องทดลองกับสถานการณ์ต่างๆในชีวิต ทนสติตนเอง ทนจิตตัวเอง สังเกตตัวเอง ซ้อมกับตัวเองบ่อยๆ ฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ถึงพร้อมด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ให้มีมรรควนเวียนอยู่ในตัว และเพียรตั้งจิตให้เป็นกุศล มีสติอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งต้องเรียนรู้และเข้าใจ สติ ปัญญา แยกแยะเรื่อง การคิดและการเผลอคิด มีมุมมองต่อผู้อื่นที่มีปัญหาว่าเป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตาม มีความศรัทธาในตนเอง

“ต้องเริ่มเรียนรู้จากตัวของเราก่อน ต้องชัดเจนกับชีวิตของตัวเองในระดับที่มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ชัดเจนเรื่องความรู้สึก อารมณ์ทันต่อความรู้สึกตัวเรามากแค่ไหน เรื่องอารมณ์โกรธ โสภ รัก ต้องกลับมาอยู่ตรงนี้เป็นลำดับที่หนึ่งก่อนที่จะไปคุยกับคนอื่น เราเข้าไปชัดเจนในแกนของเราจะไปอยู่ในแกนของเค้าได้ แบบนี้ทำให้นักถึงพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสรู้เอง ตรัสรู้ก่อน เข้าไปชัดตัวเองได้หมดก่อน รู้จักตัวเองหมดเลยเลยรู้จักคนทั้งโลก”

“อาตมาฝึกการละวาง การวาง การปล่อยวาง ทุกข์ สมุทัยคือความต้องการของตัวเอง ถ้าเราหยุดความต้องการของตัวเองให้ได้ เราก็จะลดลงความทุกข์ เราถึงจะไปช่วยผู้อื่นได้”

“ที่สำคัญ อาตมาจะดูแลพัฒนาใจตนเองอย่างไร คือต้องดูสภาวะรอบๆ ตัวที่จริงนั้นเป็นธรรมะหมดเลยเพราะตรงกับพุทธศาสนาที่ว่า ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์ไม่มีอยู่ในโลกจริงๆ การเป็นผู้ให้การปรึกษาก็ได้เห็นของจริงให้สังเกตปริยัติที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน ที่ได้เรียนรู้ ได้ปรากฏ ทำให้

เราเข้าใจโลกที่เป็นไป เมื่อเราเข้าใจแล้วเราก็หาแนวทางที่จะเข้าไปคลี่คลายทุกข์ของตน แล้วเรานำความเข้าใจนี้แผ่ขยายไปช่วยผู้คน ในขณะที่เราไปเยี่ยมให้กำลังใจผู้คน เราก็กำลังใจกับตัวเราเอง”

“ถ้าจะพูดถึงความสำคัญที่สุด คือการกลับมา มีสติ ทันจิตตัวเอง สังเกตตัวเอง ซ้อมกับตัวเองบ่อยๆ ซึ่งความสามารถหรือศักยภาพในการเห็นตัวเองได้ชัด มันก็จะช่วยให้เวลาเราต้องอยู่ในสถานการณ์ทำงานจริงแล้ว มันต้องอดทน หรือมันต้องหงุดหงิด มันเริ่มจะ กรูณามันเริ่มจะไม่พอแล้ว มันก็จะรู้ตัวเองทันว่า นี่กำลังเริ่มจะหงุดหงิดแล้วนะอะไรอย่างนี้”

“พระต้องเรียนรู้เรื่องสติปัญญา พระจะเรียนรู้เรื่องทุกข์มันเกิดได้อย่างไร มันดับลงได้อย่างไร นั่นคือการเรียนรู้วิชาของพระพุทธเจ้า ถ้าพระเข้าใจตรงนี้ พระก็จะกลายเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ช่วยปลดปล่อยทุกข์ให้กับญาติโยมได้ และพระก็จะได้เข้าใจคุณค่าของความเป็นพระของตนเองแล้วพระจะอยู่ได้ นี่คือการดำรงซึ่งพระพุทธศาสนาเลยนะ คือการดำรงอยู่ของพระศาสนาเลยนะ”

6. สรุปและอภิปราย

สรุปผลการศึกษาคั้งนี้พระสงฆ์ทุกรูปที่ให้สัมภาษณ์มีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาวะจิตเมตตา มีความสำคัญยิ่งในการเป็นผู้ให้การปรึกษาแนวพุทธ เป็นการแผ่เมตริจิตไปยังผู้คนโดยการร่วมรับรู้ความทุกข์ของผู้มาปรึกษา เพราะเมตตาในพระพุทธศาสนานั้นเปรียบเสมือนน้ำบริสุทธิ์สำหรับชำระสิ่ง สกปรก คือ ความโลภ ความหลงความโกรธ เปรียบเสมือนน้ำที่ไหลไปตามแม่น้ำลำคลองชำระ สิ่งสกปรกทุกอย่างที่ไหลผ่านโดยไม่เลือก คือไม่เลือกกวาคนรวย คนจน เปรียบเสมือนสายฝนที่ ตกโปรยปราย ทำให้พื้นแผ่นดินเย็นชุ่มฉ่ำดับความร้อนโดยไม่เลือกสถานที่คือไม่เลือกกวาอยู่ไกล หรือไกล เปรียบเสมือน พระจันทร์ พระอาทิตย์ ที่ส่องแสงสว่างไปทั่วไม่มีเลือกขอบเขต (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2535 : 56) คุณลักษณะดังกล่าวเอื้อให้ผู้รับการปรึกษามีสภาวะใจที่เป็นกุศล มีสติ มีสมาธิอยู่กับภาวะใจที่เป็นทุกข์ของตน มีความพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา พร้อมทั้งจะเรียบเรียงปัญหาที่เกิดขึ้น และมองเห็นว่าทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นแก้ไขได้

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ. 2555. **เป็นอยู่ให้ดีต้องมีทาน คีล ภาวนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). 2541. **ไตรลักษณ์**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). 2541. **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.

พุทธทาสภิกขุ. 2511. **หลักพุทธศาสนาที่บอกว่าอะไรเป็นอะไร**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. 2535. **พุทธศาสนสุภาษิต** เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง.

บาลีภาษาของพระพุทธศาสนาเถรวาท PALI LANGUAGE OF THERAVADA BUDDHISM

พระมหาประสิทธิ์ ญาณปทีโป*
อดุลย์ คนแรง**

บทคัดย่อ

ภาษาบาลีเป็นภาษาปรากฏตโบราณที่มีวิวัฒนาการมาจากภาษาพระเวท ต่อขามคชติดต่อสื่อสารกันด้วยภาษาบาลีจึงเรียกชื่อภาษานี้ว่า ภาษามคธ เมื่อแรกเริ่มประกาศพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้ภาษาบาลีในการแสดงพระธรรมเทศนาแก่ชนขามคช เพราะทรงใช้ภาษาบาลีมากในการทำคนให้เข้าถึงรสพระธรรม ภาษาบาลีจึงเป็นเครื่องบรรจุพระพุทธพจน์อันศักดิ์สิทธิ์ คือ พระไตรปิฎกพุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทใช้ภาษาบาลีในการศึกษาพุทธธรรมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

คำสำคัญ : ภาษาบาลี, ภาษาพระเวท, พระพุทธศาสนาเถรวาท.

ABSTRACTS

Pali is an ancient language that has evolved from the Vedic language. For the people of Bihar to communicate with each other, the Pali language is called the language of Bihar when it first began to declare Buddhism. The Buddha used Pali to preach to the people of Bihar. Because he used Pali very much in making people accessible to the preaching. Pali is a packing machine Buddha. The sacred is the Buddhist scriptures Buddhist Theravāda Buddhists use Pali language to study Buddhism and religious rituals.

Key words : Pali, Vedic language, Theravāda Buddhism.

1. บทนำ

นักไวยากรณ์เชื่อว่าบาลีเป็นภาษาดั้งเดิมของมวลมนุษย์ชาติ กล่าวคือ มนุษย์พวกแรกที่เกิดในโลกนี้เป็นผู้จุดมาจากพรหมโลกซึ่งเป็นทิพยสถานที่ไม่แตกสลายไป เมื่อภพภูมิไม่มีการเปลี่ยนแปลง ภาษาของพรหมเหล่านั้นก็คงอยู่สภาพเดิม คือ ใช้ภาษาบาลีสื่อสารกันในพรหมโลก

* ครุสอนศีลธรรมวัดธรรมมาภิรตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

** ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เมื่อจุดจากพรหมโลกนั้นมาปฏิสนธิในมนุษย์โลกนี้ จึงนำภาษาบาลีนั้นมาใช้อีกด้วยดังที่ฉันทน์ในคัมภีร์ปทรุปสิทธิ ได้กล่าวว่า

สา มาคธี มุลภาสา   นรา ยายาทิกปิภา

พรหมาโน จสสุตลาปา   สมพุทธาจาปี ภาสเร

มนุษย์ต้นกับปีพระพรหม พระพุทธเจ้า และบุคคลผู้ที่ยังไม่เคยฟังคำพูดของคนอื่น ก็พูดภาษาดั้งเดิมคือภาษาบาลี (พระพุทธปิยมหาเถระ, 2543 : 56) ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนมอยู่ ภิกษุที่บวชจากตระกูลพรหมณ์ 2 รูป ได้ทูลขอให้เลิกแสดงธรรมด้วยภาษาบาลีซึ่งมีสำนวนโวหารตามแบบที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสอยู่ แต่พระองค์ไม่ทรงอนุญาตตามเนื้อหาในพระวินัยปิฎก จุฬวรรคว่า

สมัยนั้นภิกษุ 2 รูป ชื่อเมฆฐะและโกกฐะ เป็นพี่น้องกันเกิดในตระกูลพรหมณ์พูดจาอ่อนหวานมีเสียงไพเราะภิกษุทั้ง 2 รูปนั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับครั้นถึงแล้วถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่สมควรกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “พระพุทธเจ้าข้าเวลานี้ภิกษุต่างชื่อต่างโคตรต่างเชื้อชาติ ต่างตระกูลพากันออกบวชภิกษุเหล่านั้นทำพระพุทธพจน์ให้ผิดเพี้ยนด้วยภาษาของตนขอโรกาส ข้าพระพุทธเจ้าจะขอยกพระพุทธพจน์ขึ้นเป็นภาษาสันสกฤต”

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ขอโรกาส ข้าพระพุทธเจ้าจะขอยกพระพุทธพจน์ขึ้นเป็นภาษาสันสกฤต’เล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส” ครั้นทรงดำนิแล้ว ฯลฯ ทรงแสดงธรรมมีกา รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงยกพุทธวจนะขึ้นเป็นภาษาสันสกฤต รูปโดยกขึ้นต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้เล่าเรียนพุทธวจนะด้วยภาษาของตน” (วิ. จุ. 7/258/71)

ภาษาบาลีเป็นภาษาปรากฏตโบราณที่มีวิวัฒนาการมาจากภาษาพระเวท (Wilhelm Geiger, 1996 : 1) ชาวมครพูดภาษาบาลีกันในแคว้นมคร จึงเรียกชื่อว่า “ภาษามาคธี หรือ ภาษามคร” พระพุทธเจ้าทรงใช้ภาษาบาลีนี้ประกาศพระศาสนาของพระองค์ และพระมหากัสสปเถระ เป็นต้นที่ใช้ภาษาบาลีนี้ถามตอบพระธรรมวินัยในปฐมสังคายนาในถ้ำสัตตบรรณ เหตุที่ใช้ภาษาบาลีในการถามตอบในการสังคายนานั้นก็เพราะการสังคายนาทำกันในแคว้นมคร และภาษาบาลีในยุคนั้นเป็นภาษาที่มีอิทธิพลกว้างขวางตามอาณาภาพของอาณาจักร เป็นภาษาที่แม้คนต่างถิ่นก็นิยมพูดกัน (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2543 : 71)

ภาษาบาลีเป็นภาษาประจำพระพุทธศาสนาเถรวาทถูกนำมาใช้บันทึกพุทธวจนะเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 ปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกในจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช (James W. Gair W.S. Karunatilake, 1994: 57) เช่น จารึกเรื่องราวการครองราชย์โดยธรรมของพระเจ้าอโศกในศิลาจารึกผาขัลลิสนาตะวันออกซึ่งจารึกด้วยภาษาบาลีเป็นต้นว่า อยัมลปิ เทวานปีเยน ปยทลสินา (ลญา) เลขปี (ตา) ธรรมลปิประกาศข้อธรรมนี้ พระราชาปิยทลสิเป็นผู้ที่รักของทวยเทพ โปรดเกล้าให้จารึกไว้แล้ว

เมื่อทำตติยสังคายนสำเร็จแล้ว พระโมคคัลลิตุตรทราบโดยอนาคตตั้งสัญญาว่า ภายภาคหน้าพระพุทธศาสนาจะหารุ่งเรืองในชมพูทวีปไม่ แต่จักไปตั้งมั่นรุ่งโรจน์อยู่ ณ ประเทศแคว้นแคว้นอื่น จึงของพระบรมราชานุญาตของพระเจ้าอโศกอุปถัมภ์จัดส่งคณะสมณทูตให้นำพระพุทธศาสนาไปสั่งสอนยังนานาประเทศ ราชนามสมณทูตสายสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นแพร่หลายที่ปรากฏในปกรณ์บาลี คือ คณะพระมหินทระ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ เกาะลังกาในรัชสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเจ้าแผ่นดินลังกาเสวยราชย์ และพระมหินทระชักนำให้พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาสำเร็จปักหลักของพระศาสนาได้มั่นคง ณ ประเทศนั้น สืบมาจนทุกวันนี้

ในสมัยพระเจ้าวัฏฏคามณีอภัยผู้ครองราชย์ในประเทศศรีลังกาได้ทรงทำเรื่องสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับความอยู่รอดของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ การจาริกพระไตรปิฎกบนใบลานเป็นครั้งแรกของโลกราว พ.ศ. 433 โดยมีพระรักขิตมหาเถระเป็นประธานฝ่ายบรรพชิตได้มีดำริว่า ถ้าจะใช้วิธีท่องจำพระพุทธพจน์ต่อไปก็อาจจะมีข้อผิดพลาดได้ง่ายเพราะปัญญาในการท่องจำของกุลบุตรเสื่อมถอยลงจึงได้ตกลงจาริกพระพุทธพจน์ลงในใบลานพร้อมทั้งอรรถกถาด้วย การสังคายนาคครั้งนี้ ทำที่อาโลกเสณสถาน ณ มตเลชนบท (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2539 : 11) คัมภีร์มหาวงศ์ได้กล่าวถึงเรื่องราวตอนนี้ ว่า ฝ่ายภิกษุทั้งหลายในการก่อนกอบรัดด้วยปัญญาเป็นอันมากนำมาซึ่งบาลีแลอรรถกถาพระไตรปิฎกทรงไว้ช้านานาถด้วยปากทั้งสิ้น ท่านเห็นว่า นานไปเบื้องหน้าปัญญาแห่งสัตว์ทั้งหลายจะเสื่อมสูญลงจึงสันนิบาตประชุมพร้อมกันแล้วให้ลิขิตเขียนซึ่งพระธรรมทั้งหลายลงในใบลานเพื่อจะได้จารึกปฏิบัติการณ์แห่งพระปริยัติธรรมไตรปิฎก (กรมศิลปากร, 2534 : 436)

2. บาลีภาษาที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช เดิมมีลักษณะแบบมณฑลพระบรมธาตุไชยาแต่เปลี่ยนมาเป็นทรงโอคว่ำแบบลังกาในสมัยพระสงฆ์ลังกาวงศ์มาตั้งวงศ์ในประเทศไทยต่อมา พระราหูเถระ หนึ่งในพระมหาเถระทั้ง 5 องค์ได้นำกลุ่มคณะพระสงฆ์มายังประเทศหนึ่ง ปรากฏในพงศาวดารพม่าว่า เมืองมลายะ (นครศรีธรรมราช) ซึ่งมีกษัตริย์อาณาจักรศรีวิชัย เชื้อสายมลายูปกครองอยู่เป็นอิสระต่อมา กษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราชได้เลื่อมใสในพระราหูเถระ จึงตั้งให้เป็นพระราชครู หลังจากนั้นจึงมีพระสงฆ์ชาวลังกาตามมาอีกมาก และได้มีชาวเมืองและชาวเมืองอื่น ๆ ในดินแดนแถบประเทศไทยและใกล้เคียง ได้พากันไปบวชเรียนที่เมืองลังกามากขึ้น ความนิยมนับถือในคติพระพุทธศาสนาเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์จึงแพร่หลายตั้งมั่นในดินแดนประเทศไทยสืบมาลัทธิลังกาวงศ์เริ่มมาตั้งที่เมืองนครศรีธรรมราชเมื่อ พ.ศ. 1740 ก่อนตั้งกรุงสุโขทัยประมาณ 50 ปีเมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์กรุงสุโขทัย (พ.ศ. 1817- พ.ศ. 1860) ทรงสดับกิตติศัพท์ของพระสงฆ์ลังกา จึงทรงอาราธนาพระมหาเถระสังฆราช ซึ่งเป็นพระเถระชาวลังกาที่มาเผยแผ่อยู่ที่นครศรีธรรมราช มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกรุงสุโขทัย (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2559 : 26)

3. บาลีภาษาที่ใช้ในการสังคายนาพระธรรมวินัย

ยุคที่พระพุทธศาสนาเจริญที่สุดในอาณาจักรล้านนา จนอาจกล่าวได้ว่าเป็น "ยุคทองของพระพุทธศาสนา" แห่งอาณาจักรล้านนาที่ว่าได้ คือในสมัยของพระเจ้าติโลกราช ผู้ครองนครเมืองเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. 1985-2020

พระองค์โปรดให้ทำสังคายนาครั้งที่ 1 ในดินแดนไทย ณ พระเจดีย์ทรงพุทธคยาใน วัดโพธารามมหาวิหาร สังคายนาพระธรรมวินัยชำระพระไตรปิฎก จารึกลงในใบลาน เป็นภาษาบาลีอักษรล้านนาไทย การสังคายนาครั้งนี้ถือเป็นครั้งที่ 1 ต่อจากลังกา และเป็นครั้งที่ 1 ของดินแดนไทย กระทำที่วัดโพธาราม เมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2020 ทำอยู่ 1 ปีจึงสำเร็จ วัตถุประสงค์คือขจัดความขัดแย้งกันระหว่างสงฆ์ 2 นิกาย คือลังกาเก่ากับลังกาใหม่ เมื่อแล้วเสร็จทรงฉลองสมโภชสร้างหอมณเฑียรในมหาโพธาราม เพื่อประดิษฐานพระไตรปิฎก เหตุการณ์นี้เกิดตรงกับสมัยพระบรมไตรโลกนาถ แห่งกรุงศรีอยุธยา

การจัดการศึกษาภาษาบาลีในสมัยอยุธยา คงยึดตามแนวการจัดสมัยสุโขทัย ดังปรากฏในพงศาวดารว่า ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม เมื่อก่อนเป็นเจ้านายผู้ใหญ่ มีพระนามว่า "พระศรีสิงห์" ต่อมาได้ลาผนวชไปเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อ พ.ศ. 2163 พระเจ้าทรงธรรม ได้เสด็จลงพระที่นั่งจอมทอง 3 หลัง บอกลาแก่พระภิกษุสามเณรทุกวัน มีพระภิกษุสามเณรจากอารามต่างๆ ไปเรียนเป็นจำนวนมาก

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 2325 ได้ทรงทำนุบำรุงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ ดังปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน ในพระราชนิพนธ์ของพระองค์ตอนหนึ่งดังนี้

ตั้งใจจะอุปถัมภ์

ยอยกพระพุทธศาสนา

ป้องกันขอบขันฑสีมา

รักษาประชาชนและมนตรี

พระองค์ทรงเห็นว่าคัมภีร์พระไตรปิฎก ที่สร้างไว้สมัยกรุงธนบุรี ยังมีความคลาดเคลื่อนอยู่มาก จึงโปรดให้ทำการรวบรวมพระไตรปิฎก โดยมีพระราชประสงค์ที่จะทำการตรวจสอบชำระความถูกต้อง จึงโปรดให้ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์ พระเถระผู้ใหญ่ และพระเปรียญ ตกกลางเรื่องสังคายนา จัดหาผู้รู้ได้ 218รูป ราชบัณฑิต 32 คน เป็นกรรมการชำระจึงได้โปรดเกล้า ฯ ให้มีการประชุมสงฆ์ เพื่อชำระพระไตรปิฎกฉบับหลวง ที่ทำไว้ให้ถูกต้อง โดยให้พระสงฆ์ 100 รูป มีสมเด็จพระสังฆราช (ศรี) เป็นประธาน ประชุมกันที่พระที่นั่งอมรินทราภิเชกมहाปราสาทในพระบรมมหาราชวัง เมื่อปลายปี พ.ศ. 2331 ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก โดยแบ่งงานกันทำดังนี้

กองที่ 1 สมเด็จพระสังฆราช (ศรี) วัดระฆัง ฯ เป็นแม่กองชำระพระสุตตันตปิฎก

กองที่ 2 พระพนรัตน์(สุข) วัดพระศรีสรรเพชญ์ ฯ เป็นแม่กองชำระพระวินัยปิฎก

กองที่ 3 พระพิมลธรรม วัดพระเชตุพน ฯ เป็นแม่กองชำระพระสัททวิเสส

กองที่ 4 พระพุฒาจารย์(เป่า) เป็นแม่กองชำระพระอภิธรรมปิฎก

การสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่สองของไทย ได้ทำการสังคายนาที่ พระอุโบสถวัดพระศรีสรรเพชญ์ปัจจุบันคือวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร เมื่อปี พ.ศ. 2331 (Wikiwand, 2559)

4. บาลีภาษาที่ใช้เป็นคำสุภาพในภาษาไทย

ภาษาบาลีทำให้ภาษาไทยมีคำศัพท์เพิ่มขึ้น เมื่อก่อนมีคำว่า พ่อ แม่ ลูก ซึ่งเป็นคำไทยแท้แต่เมื่อรู้คำภาษาบาลี ก็เพิ่มคำศัพท์ได้อีกหลายคำ เช่น ชนก ชนนี โอรส ธิดา และอื่นที่ควรสังเกตก็คือคำที่มาจากภาษาบาลีนั้น บางทีหาคำไทยแท้เทียบไม่ได้ คือเป็นคำที่มีความหมายใหม่ที่ไม่เคยมีในภาษาไทย คำจำพวกนี้เป็นความคิดทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เช่น วิญญาณ นรก บาป บุญ กุศล แต่บางทีคำบาลีอื่นๆ ที่หาคำไทยแท้แทนไม่ได้ เช่น โลกชาติ สุข ทุกข์ อันตราย ชีวิต สุภาพ เป็นต้น คำบาลีที่นำมาใช้ในภาษานั้น บางทีคำบาลีเหล่านั้นได้รับเกียรติเป็นพิเศษเช่นนำมาใช้ในราชาศัพท์อย่างคำว่า พระเศียร พระหัตถ์ พระชานู พระบาท และแม้คำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำบาลีก็ได้รับเกียรติสูงกว่าคำภาษาไทย หรืออย่างน้อยก็สุภาพกว่า เช่น สุนัข ค่อนข้างจะสูงกว่า หมาสามี ค่อนข้างจะสุภาพกว่า ผัว หรือ คำว่า ภริยา ก็ค่อนข้างจะสุภาพกว่าคำว่า เมีย หรือแม้ว่าจะหาคำโดดๆ ไม่ได้ก็สร้างคำประสมขึ้นมา เช่น วายชนม์ สุภาพกว่าคำว่า ตาย (วิสุทธ์ บุษยกุล และวิสุทธ์ อักษร, 2555 : 102 - 103)

5. สวัสดิ์ภาษาบาลีเป็นคำทักทายประจำชาติ

สมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้กำหนดให้คนไทยใช้คำว่าสวัสดิ์เป็นคำทักทาย นอกจากนี้ยังมีการใช้การทักทายแบ่งตามช่วงเวลาเลียนแบบชาวตะวันตกด้วย เช่น

ตอนเช้า “อรุณสวัสดิ์” มาจากคำว่า “good morning”

ตอนสาย “ทิวาสวัสดิ์” มาจากคำว่า “good afternoon”

ตอนบ่าย “สายัณห์สวัสดิ์” มาจากคำว่า “good evening”

ตอนกลางคืน “ราตรีสวัสดิ์” มาจากคำว่า “Good Night” (M Thai News, 2559)

ภาษาบาลีศักดิ์ศรีแห่งการตั้งชื่อ

การตั้งชื่อบ้านเมือง

อำเภอจรเข้ร้อง เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอไชโย

อำเภอไผ่จำศีลเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอวิเศษชัยชาญ

อำเภอสีมูม เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอจตุรัส

อำเภอกุศเค้า เปลี่ยนชื่อเป็น มัญจาคีรี

อำเภอฟ้าหยาดเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอมหาชนะชัย

อำเภอน้ำอ้อม เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอกันทรลักษ์

อำเภอห้วยเหนือเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอขุขันธ์

อำเภอประจิมเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภออุทุมพรพิสัย

อำเภอ เมืองบัวเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอบุณฑริก
 อำเภอค่าน้ำแซบ เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอวารินชำราบ
 อำเภอเขาดินเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอบ้านโพธิ์
 อำเภอบางพระเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอศรีราชา (เรือนไทยวิชาการคอม, 2559)
 การตั้งชื่อคน

ชื่อที่มีเสียงพยัญชนะต้นของพยางค์หน้าเหมือนกันทั้งบิดามารดาและบุตรเช่น

จรัล+จันทร์= จารุวรรณ
 สวัสดิ์ + สุกัญญา = สากล
 วิชัย + วิชชุดา = วิเชียร
 สุขน + สุดารัตน์ = สิริวัฒน์
 อดุลย์ + อัปสร = อัจฉรา

ชื่อที่มีพยัญชนะต้นของพยางค์ต้นของชื่อบุตรเหมือนชื่อที่มีพยัญชนะต้นของพยางค์ต้นของชื่อบิดา เช่น

สมิธ + รัตนา= สุชาติ
 สุรินทร์ + หทัย= ไสภณ
 สมัย + พรพนา= สมาน
 สุนทร + ขจิตา=สังคม
 บุญชัย + ชมชนก= บวร

ชื่อที่มีพยัญชนะต้นของพยางค์ต้นของชื่อบุตรเหมือนชื่อที่มีพยัญชนะต้นของพยางค์ต้นของชื่อมารดาเช่น

นริสสร + สิริพร= สิริินภา
 นภดล + ไสภา = สุวิมล
 นพรัตน์ + อรัญญา= อนงค์
 นรากร + พรทิพย์ = พรหมเมศ
 นโรดม + อรุณโรจน์ = อุดร

ชื่อที่มีเสียงพยัญชนะต้นของพยางค์หลังเหมือนกันทั้งบิดามารดาและบุตร เช่น

สมพร + อมรพันธุ์ = รัตนพล
 ภูงค์ + สิริชา = พรชัย
 อานนท์ + นุชนาถ = วุฒินันท์
 โกวิท + กวินทตา = กวีวงศ์
 สุขกิต + รุจิกร = พุทธิกุล

ชื่อที่มีพยัญชนะต้นของพยางค์หลังของชื่อบุตรเหมือนชื่อที่มีพยัญชนะต้นของพยางค์ต้นของพยางค์หลังของชื่อบิดา เช่น

อนุรักษ์ + ญาณินี = ชัยณรงค์

สุพจน์ + ปัทมา = พิพัฒน์

สันติชน + สุปรีย์ = ปารีชาติ

ชัยวัฒน์ + สุวคนธ์ = วรวร

มงคล + โพธิจิต = นคร

ชื่อที่มีพยัญชนะต้นของพยางค์หลังของชื่อบุตรเหมือนชื่อที่มีพยัญชนะต้นของพยางค์หลังของชื่อมารดาเช่น

ขจร + เบญจมาศ = มหามนต์

ธีรภัทร์ + พรพันธ์ = วัชรพงศ์

สุรีย + มณีรัตน์ = วัชรินทร์

ธนพล + ปิยภัทร์ = ภาคภูมิ

ปิยพงศ์ + จิรนนท์ = นรนาถ (วิรัช ศิริวัฒนนะนาวิน, 2554 : 151 – 155)

ตัวอย่างการวิเคราะห์ชื่อของบุคลากร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บาลี	สันสกฤต	สมาส	ไทย	เขมร	ประสม
พล	ปรีชา	เอกภัทร	มัน	ประยูร	ขวัญชัย
สมาน	ประพันธ์	เมธาพันธ์	เพื่อน		ทองศรี
สุรียา	จรรยา	สิริวัฒน์			เกรียงศักดิ์
วิฑูรย์	ประสิทธิ์	วีรกาญจน์			เฉลิมชัย

ชยันต์	ประดิษฐ์	ณรงค์ศักดิ์			เริงชัย
วิเชียร	ลลิต	ฐิตะวงษ์			นवलวรรณ
สุเทพ	รัชดา	จิรฉันท			คำเอียง
มนูญ	สวาท	กิตติพงษ์			เรืองเดช
โกวิท		นิลรัตน์			หน่อแสง
สุขน		ปฐมพงศ์			
สมโภช		พุทธชาติ			
อดุลย์		ชนันทกรณ์			
กมลาศ		อัจฉราวดี			
เชน		ณรงค์ชัย			
วิษชุดา		ชัยธนพล			
ญาณินี		พรสวรรค์			
พารณี		อุบลวรรณ			
เมธาวิ		สมศักดิ์			

พัทธนันท์		จักขุราปนิภูฏ			
วัชระ		นิจวรรณ			
20	8	20	2	1	9
32.79 %	13.11%	32.79 %	3.28%	1.63%	14.74%

ชื่อของบุคลากร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งหมด 61 ชื่อ จำแนกเป็นคำบาลี 20 ชื่อ คำสมาสบาลีสันสกฤต 20 ชื่อ คิดเป็น 32.79 % รองลงมาชื่อคำประสม 9 คำ คิดเป็น 14.74% รองลงมาคำสันสกฤต 8 คำ คิดเป็น 13.11% รองลงมาชื่อคำไทยแท้ 2 คำ คิดเป็น 2.28% และน้อยที่สุดชื่อคำเขมร 1 คำ คิดเป็น 1.63 ภาษาบาลียังมีอิทธิต่อการตั้งชื่อของบุคลากรคณะมนุษยศาสตร์ และชื่อเหล่านั้นมีความหมายอันเป็นมงคลทำให้เจ้าของชื่อหรือคนเรียกชื่อสัมผัสได้ถึงความขลังศักดิ์สิทธิ์ของภาษาแห่งพระพุทธศาสนา

6. สรุป

ภาษาบาลีเป็นภาษาปรากฏในโบราณของชาวอารยัน ชาวอารยันใช้ภาษานี้สรรเสริญพระเจ้าเป็นเจ้า จึงเรียกภาษานี้ว่าภาษาพระเวท ต่อมาชาวอมครใช้ภาษานี้ในการสื่อสารจึงเรียกว่า ภาษามคร พระพุทธเจ้าใช้ภาษานี้ในการประกาศพระพุทธศาสนา และพระพุทธสาวกใช้ภาษานี้บันทึกพระไตรปิฎก จึงเรียกภาษานี้ว่า ภาษาบาลี แปลว่า ภาษาที่รักษาพระพระพุทธพจน์ คือพระไตรปิฎก ตลอดทั้งพุทธศาสนิกชนที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทนิยมใช้ภาษาบาลีตั้งชื่อให้ตัวเองเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. 2534. **วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ เล่ม 1 (หมวดศาสนจักร) คัมภีร์มหาวงศ์**. กรุงเทพมหานคร : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์.
- พระพุทธปัยมมหาเถระ. 2543. **ปทรูปลัทธิ. แปลโดย ชมรมนิรุกติศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิรัช ศิริวัฒนนะนาวิน. 2554. **การศึกษาการตั้งชื่อของคนไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. 2539. **พระไตรปิฎก ฉบับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วิสุทธ์ บุษยกุล. 2555. **วิสุทธ์อักษร**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เสถียร โปธินันทะ. 2543. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **มหานิกาย**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0>. สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2559.
- Wikiwand.**การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทย**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.wikiwand.com/th/%E>. สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2559.
- M Thai News. **76 ปีผ่านไป ชาตินิยมที่ยังหลงเหลือจากนโยบาย จอมพล ป.**.. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://news.mthai.com/webmaster-talk/405976.html>. สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2559.
- เรือนไทย.วิชาการ.คอม. **ชื่ออำเภอที่เปลี่ยนไป**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.reurnthai.com/index.php?topic=3398.15>. สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2559.
- Wilhelm Geiger. 1996. **Pāli Literature and Language**. New Delhi: MunshiramManoharlal Publishers Ltd.
- James W. Gair W.S. Karunatillake. 1994. **A new course in reading Pāli**. New Delhi: MotilalBanarsidass Publishers Private Limited.

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการพูด Basic knowledge of Speaking

ศิริรัตน์ กลยะณี*

พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล**

บทคัดย่อ

บรรดาทักษะด้านการใช้ภาษาทั้ง 4 อันประกอบไปด้วย การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทักษะการพูดเป็นทักษะด้านการแสดงออก(Productive Skill) ส่วนทักษะการฟังเป็นทักษะด้านการรับ (Receptive Skill) ซึ่งทั้งทักษะการพูดและทักษะการฟัง นับเป็นทักษะที่มนุษย์ใช้เพื่อสื่อความหมายควบคู่กันไปและนิยมใช้มากที่สุด เนื่องจากมนุษย์ต้องใช้ทักษะทั้งสองเพื่อสื่อสารความหมายเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ผู้พูดสามารถใช้เครื่องมือสื่อสารที่ธรรมชาติให้มา ทั้งการใช้ปากเพื่อเปล่งถ้อยคำออกมาเป็นภาษาพูด (Verbal Communication) และการใช้กิริยาท่าทาง สีหน้า แววตา ฯ ล ฯ หรืออวัจนภาษา (Non-Verbal Communication) เพื่อประกอบการพูด ทำให้สามารถสื่อสารความหมายไปยังผู้ฟังได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การพูดเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะทำให้ผู้พูดสามารถสื่อความหมายที่ตนต้องการ ไม่ว่าจะ เป็นความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ ความปรารถนา และอารมณ์ ไปยังผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การพูดเป็นเครื่องมือสำหรับส่งสารไปยังผู้รับสาร และผู้รับสารก็เข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อความหมายและตอบสนองหรือมีปฏิกิริยาต่อสารที่ตนได้รับในทางใดทางหนึ่ง เช่น พยักหน้ารับ หัวเราะ ประหม่อมือ สายศีรษะ และอื่นๆ เป็นต้น

คำสำคัญ: ทักษะ, การพูด, การแสดงออก

ABSTRACTS

The four language skills include listening, speaking, reading and writing speaking skills as productive skills. The listening skill is a receptive skill, which is both a skill and a skill. Speaking and listening skills it is a skill that people use to communicate alongside and most commonly used. Because human beings need to use both skills to communicate meaning to create a mutual understanding. Speakers can use natural communication tools. Both oral and verbal communication and non-verbal communication for speech. This makes it possible to communicate meaning to the audience more effectively. Speaking as both

*โรงเรียนบ้านท่าหนามแก้วสวนกล้วย ต.หนองเทา อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม

** ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

science and art will give the speaker the meaning they need. Whether it is the feeling, the understanding, the desire, and the emotion to the listener, the speech is a tool for sending messages to the recipient. And the audience understands what the speaker wants to convey and responds or reacts to the substance he or she receives in some way, such as nodding, laughing, applause, shaking head and so on.

Keywords: Skill, Speech, Expression

1. บทนำ

การพูดเป็นศาสตร์ การพูดเป็นศาสตร์ เนื่องจากเป็นวิชาที่มีหลักเกณฑ์ มีทฤษฎี มีกฎเกณฑ์ และหลักการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเป็นกระบวนการ อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดกันได้ เช่น หลักเกณฑ์การออกเสียงจัดเป็นสัทศาสตร์ การแสดงกิริยาอาการจัดเป็นจรรยาบรรณศาสตร์ และการติดต่อสื่อสารจัดเป็นสังคมศาสตร์ เป็นต้น เพราะคำว่า “ศาสตร์” นั้น ประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการคือ

- 1) มีลักษณะเฉพาะตัว (Characteristics)
- 2) มีองค์ความรู้ (Body of knowledge)
- 3) มีวิธีการเฉพาะตัว (Method of Inquiry knowledge)

การพูดจึงนับได้ว่า เป็น “ศาสตร์” เพราะต้องประกอบด้วยลักษณะเฉพาะตัวต่างจากอีก 3 ทักษะ (ฟัง อ่าน และเขียน) ประการหนึ่ง ต้องมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการพูดในลักษณะต่าง ๆ ประการหนึ่ง และต้องมีวิธีการ มีหลักการ มีกฎเกณฑ์ และวิธีการถ่ายทอด ปฏิบัติ ฝึกฝน เช่นเดียวกับสาขาวิชาแขนงอื่น ๆ ประการหนึ่ง

การพูดเป็นศิลป์ การพูดเป็นศิลปะ เนื่องจากต้องนำหลักเกณฑ์ที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจริง โดยต้องใช้ความสามารถในการเรียงร้อยถ้อยคำหรือเรียบเรียงถ้อยคำ วลี และประโยคอย่างมีศิลปะ เพื่อสื่อ “สาร” หรือ ส่ง “สาร” ไปยังกลุ่มผู้ฟัง ทำให้เกิดความสละสลวยทางการใช้ภาษาในการสื่อสารและยังทำให้ผู้ฟังประทับใจอีกด้วย เนื่องจากกระบวนการการใช้ทักษะการพูดเพื่อสื่อสารนั้น ต้องผ่านกระบวนการคิดสร้างสรรค์และมีจินตนาการถึงวิธีการที่จะสื่อความหมายให้เกิดประสิทธิภาพนั่นเอง

2. ความหมายของการพูด

การพูดนั้น มีผู้ให้คำนิยามไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้

การพูด เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกหรือความต้องการของผู้พูด เพื่อสื่อความหมายไปยังผู้ฟัง โดยใช้ถ้อยคำ น้ำเสียงและอากัปกิริยาท่าทางจนเป็นที่เข้าใจกันได้ (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และบาหยัน อิมสำราญ, 2550: 135)

การพูด หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของผู้พูดโดยใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง สีหน้า แววตา รวมทั้งกิริยาท่าทางต่างๆ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายและตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (สมชาย สำเนียงงาม 2545: 139)

การพูด คือ การใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง รวมทั้งกิริยาอาการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความรู้สึกและความต้องการของผู้พูดให้ผู้ฟังรับรู้และเกิดการตอบสนอง (สวนิต ยมาภัยและฉรินันท์ อนวัชศิริวงศ์, 2547: 11)

การพูด คือการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความรู้สึกหรือความต้องการด้วยถ้อยคำ น้ำเสียง และกิริยาท่าทางให้ผู้ฟังรับรู้และตอบสนองตามที่ผู้พูดต้องการ (อำไพ สุจริตกุลและธิดา โมสิกรัตน์, 2544: 397)

กล่าวโดยสรุป การพูด หมายถึง พฤติกรรมการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกหรือความต้องการของผู้พูดเพื่อสื่อความหมายไปยังผู้ฟังโดยใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง สีหน้า แววตา และกิริยาท่าทาง เพื่อให้ผู้ฟังรับรู้เข้าใจ และสนองตอบต่อสารที่ผู้พูดได้สื่อไปยังผู้ฟัง

3. ความสำคัญของการพูด

การพูดเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดสำหรับบุคคลในทุกสาขาอาชีพ ตั้งแต่ข้าราชการ นักการเมือง นักวิชาการ นักบริหาร นักธุรกิจ ทหาร ตำรวจ แพทย์ พยาบาล พ่อค้า แม่ค้า พระภิกษุ ฯ ล ฯ เนื่องจากกลุ่มคนทุกสาขาอาชีพต้องอาศัยการพูดเพื่อสื่อความหมายที่ต้องการไปยังผู้ฟัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟังนั่นเอง ในสังคมไทยนั้น มีผู้ที่มองเห็นความสำคัญและคุณค่าของการพูดมากมาย ดังนี้

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ กล่าวว่าไว้ว่า มนุษย์เราจะติดต่อ แลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดกันได้ ก็ด้วยอาศัยการพูดเป็นสำคัญ จะติดต่อกันฉันเพื่อนเพื่อสังสรรค์ สามีคึกกัน ก็ต้องอาศัยคำพูด จะติดต่อกันทางธุรกิจเป็นการทำมาค้าขาย ก็ต้องอาศัยคำพูด จะติดต่อกันทางการปกครองและทางการบ้านการเมืองก็ต้องอาศัยคำพูด ถ้าจะให้คนชอบท่านและนิยมท่าน ท่านจะต้องมีสังคหวัตถุ 4 ซึ่งอย่างหนึ่งได้แก่ ปิยวัจนะ วาจาอันเป็นที่รักใคร่อ่อนหวาน

หลวงวิจิตรวาทการ ก็ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพูดไว้ว่า วิชานักพูด เป็นศิลปะอันสำคัญอันหนึ่ง และผู้ที่เป็นนักพูดก็ต้องนับว่าเป็นผู้มีศิลปะอันประเสริฐอันหนึ่งเหมือนกัน นักพูดเป็นบุคคลจำนวนหนึ่ง พวกหนึ่ง ซึ่งทำให้โลกนี้เป็นที่รื่นรมย์ นักพูดที่ดี ๆ ย่อมสามารถจะดับความทุกข์ และให้ความสุขแก่คนทั้งหลายโดยการปลุกหรือปลอบหัวใจด้วยคำพูดอันฉลาดของเขา การที่นักพูดเป็นที่พอใจของคนทั้งหลายนั้น ก็เพราะเหตุว่าเขาได้ใช้คำพูดของเขาเป็นเครื่องทำความสุขความรื่นรมย์ให้แก่บุคคล คำพูดของนักพูดที่ดี ๆ ย่อมจะเป็นยาอันประเสริฐสำหรับขโลมหัวใจ พระพุทธเจ้าเป็นนักพูดที่ประเสริฐสุดคนหนึ่งของโลก ใครจะเศร้าโศก ทุกข์ร้อน ชุ่นหมองอย่างไร ถ้าได้เข้าถึงพระองค์แล้ว ความเศร้าโศกทุกข์ร้อนและชุ่นหมองนั้นก็พลันหายและความสุขความสบายก็จะมีขึ้นมาแทนที่ เพราะเหตุฉะนั้น วิชานักพูด จึงเป็นศิลปะและมีประโยชน์อย่างยิ่งอันหนึ่งในโลก

สุนทรภู่ กวีเอกของไทยก็ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพูดไว้ในนิราศภูเขาทองตอนหนึ่งว่า

"ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์ มีคนรักสรรถ้อยอร่อยจิต
แม้้นพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา"

หรือในบทกวีนิพนธ์ชื่อเพลงยาวถวายโอวาท ของสุนทรภู่ ก็มีวรรคทองที่บ่งบอกถึงความสำคัญของการพูดไว้ดังนี้

"อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย
แม้้นเจ็บอื่นหมิ่นแสนจะแคลนคลาย เจ็บจนตายนั้นเพราะเหน็บให้เจ็บใจ"

หรือหนึ่งในวรรคทองบางตอนจาก "พระอภัยมณี" ว่า

"เป็นมนุษย์สุดนิยมเพียงลมปาก จะได้ยากโหยหิวเพราะชีวหา
แม้้นพูดดีมีคนเขาเมตตา จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะสม"

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวัสดิ์ บันเทิงสุข ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพูดโดยเปรียบเทียบกับดินสอไว้โดยสรุปได้ว่า คุณค่าของดินสอดำมีได้อยู่ที่การพยายามแปลความหมายของดินสอดำ แต่คุณค่าของดินสอดำขึ้นอยู่กับผู้ใช้ว่าจะสามารถใช้ดินสอดำเขียนสิ่งที่มีคุณค่าขึ้นมาได้มากน้อยเพียงใด การพูดก็เป็นเช่นดินสอดำ กล่าวคือ ความสำคัญของการพูดมิได้อยู่ที่การพยายามจะสรรหาถ้อยคำที่ไพเราะเสนาะหูมาเพื่อให้ความหมายของการพูด แต่อยู่ที่ประสิทธิภาพในการพูดต่างหาก

แม้แต่ถ้อยคำสำนวนหรือวลีเกี่ยวกับคำพูดที่มีผู้รู้ผูกไว้เป็นคำสั้น ๆ แต่คมคาย ลึกซึ้ง ก็เป็นการบ่งบอกถึงการให้ความสำคัญกับการพูด เช่น

"ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา"

"พูดดีเป็นศรีแก่ตัว พูดชั่วอัปราชัย"

"คนที่พูดจะขายได้แม้กระทั่งเกลือ แต่คนที่ไม่พูดจะไม่สามารถขายได้แม้กระทั่งข้าวสาร"...

ภาชิตอินเดีย

"คำพูดเหน็บแนมที่เฉียบแหลมรุนแรงย่อมเชือดเฉือนได้ลึกกว่าคมอาวุธ" ...คติ

ฝรั่งเศส

"พูดความจริงแค่ครั้งเดียวก็คือการโกหกทั้งหมด" ...ภาชิตชาวยิว

"การพูดให้ร้ายไม่ทำให้คนดีเป็นคนเลว เพราะเมื่อน้ำลาดหินก็ยังมีอยู่ที่เดิม" ...ภาชิต

จีน

ในพระพุทธศาสนา ก็มีคำสอนที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพูดไว้เช่นกัน โดยปรากฏอยู่ในหนังสืออรรถกถาธรรมบท ขุททกนิกาย ภาคที่ 3 ดังนี้

ยถาปิ รุจิรํ ปุပ္ผํ วรรณวนต์ อคนธกํ

เอวํ สุภาสิตา วาจา อผลา โหติ อกุพพโต

ยถาปิ รุจิรํ ปุพฺผํ   วณฺณวณฺต์ สคนฺธกํ
 เอรํ สุภาสิตา วาจา   สผลา โหติ สุกฺกพฺพโต ฯ
 คำแปล

ดอกไม้ งาม มีสีสวย แต่ไม่มีกลิ่น ฉันท ไฉ วาจาสุภาสิต ย่อมไม่มีผลแก่บุคคลผู้ไม่ทำตาม ฉันทนั้น แต่วาจาสุภาสิตย่อมมีผลแก่ผู้ทำตามด้วยดี เหมือนดอกไม้งาม มีสีสวย และมีกลิ่นหอม ฉันทนั้น

“มนุญญเมว ภาเสยฺย” ควรกล่าวแต่วาจาที่น่าพอใจ ฯ ขุ. ชา. เอก. 27/10.

“โมกฺโข กลยาณียา สารุ” การเปล่งวาจางาม ย่อมสำเร็จประโยชน์ ฯ ขุ. ชา. เอก. 27/28.

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า ทุกชาติ ทุกศาสนา ทุกภาษา ต้องให้ความสำคัญกับการพูด ซึ่งเป็นศาสตร์และศิลป์ที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และฝึกฝนจนสามารถนำไปปฏิบัติจริงจนเห็นผลได้ ซึ่งความสำคัญของการพูดมิใช่จำกัดอยู่แค่การรู้จักพูดแต่สิ่งที่เป็นกุศลและเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวมเท่านั้น แต่การฝึกฝนพัฒนาตนเองด้านการพูด ยังเป็นปัจจัยทำให้ผู้ฝึกฝนได้เป็นนักวางแผน นักคิด นักสร้างสรรค์อีกด้วย เนื่องจากการพูดนั้น เป็นกระบวนการที่ต้องผ่านการค้นคว้า การคิดอย่างรอบคอบ การวิเคราะห์ มีการวางแผนการพูด ต้องรู้จักและเข้าใจผู้ฟัง และต้องเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง ดังนั้น การฝึกฝนทักษะด้านการพูดจึงเป็นการพัฒนาศักยภาพตนเองทั้งในด้านกายภาพและด้านความคิด เพื่อปรับบุคลิกภาพของตนเองให้เหมาะสมกับสังคม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติอีกช่องทางหนึ่ง เพราะเหตุดังกล่าวนี้ การพูดจึงเปรียบเสมือนบันไดสำคัญขั้นแรกของมนุษย์ในการสมาคมและเป็นสะพานเชื่อมไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ การพูดมีความสำคัญต่อมนุษย์หลายประการ เช่น

การพูดทำให้มนุษย์เข้าใจซึ่งกันและกัน

การพูดเป็นเครื่องมือสื่อสารสำคัญที่สุดที่จะทำให้มนุษย์ที่อยู่กันในสังคมมีความเข้าใจกันมากขึ้น เป็นเครื่องมือที่สร้างความสัมพันธ์กันทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันและกัน และยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์ได้เปิดเผยตนเองไปสู่โลกกว้างทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับชาติได้อีกด้วย

การพูดทำให้เกิดการรับรู้ความหมายร่วมกัน

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน ดังนั้น ในการสร้างความเข้าใจเพื่อให้มีแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน เพื่อประโยชน์สุขแห่งสังคมที่ตนอาศัยอยู่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับรู้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน รวมไปถึงการกระทำและคำพูดด้วย การพูดจาปราศรัยต่อกันและกันเพื่อสื่อความหมายจึงทำให้มนุษย์เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ตรงกัน

การพูดทำให้เกิดการตอบสนองระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

การสื่อสาร อย่างน้อยที่สุดก็เป็นไปในลักษณะ 2 ทาง (Two-way Communication) กล่าวคือ มีผู้ส่งสารและผู้รับสาร เมื่อผู้พูดสื่อความหมายที่ต้องการจะสื่อไปยังผู้ฟัง โดยใช้ภาษา กิริยาท่าทาง และอวัจนภาษาอื่น ๆ ซึ่งมุ่งให้ผู้ฟังเข้าใจสารได้ง่ายและสามารถตอบสนองกลับไปยังผู้

พูดได้ ทำให้การสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกันประสบความสำเร็จ หากผู้พูดสื่อสารเนื้อหาสาระที่ผู้ฟังเข้าใจได้ยาก ผู้ฟังก็อาจตอบสนองในทางลบ เช่น สายหน้า หรือการตอบสนองแบบอื่น ๆ เช่นกัน

การพูดช่วยเสริมสร้างลักษณะผู้นำที่ดี

การฝึกพูดอยู่เสมอจะช่วยเสริมสร้างลักษณะผู้นำได้เป็นอย่างดี ซึ่งลักษณะผู้นำที่ดีนั้นจะแฝงอยู่ในตัวนักพูดที่ดีนั่นเอง เนื่องจากการฝึกพูดต้องมีการเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการพูดในแต่ละครั้ง อันจะทำให้ผู้พูดได้เตรียมความพร้อมหลายด้าน ซึ่งก่อให้เกิดคุณลักษณะผู้นำที่ดี 14 ประการ ดังนี้

ลักษณะท่าทางหรือการวางตัว (Bearing)

การพูดจะทำให้ผู้พูดรู้จักสร้างความประทับใจในเรื่องท่าทาง การวางตัว และความประพฤติให้อยู่ในระดับสูงสุดเป็นที่นิยมของผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา มีความสุภาพนุ่มนวลหลีกเลี่ยงการพูดด้วยถ้อยคำหยาบคาย หรือเหยียดหยามผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีความสง่าผ่าเผย ควบคุมตนเองได้ทั้งในการปฏิบัติตน และอารมณ์ แต่งกายสะอาดเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบแบบแผน

ความกล้าหาญ (Courage)

การพูดเป็นการบังคับจิตใจตนเองให้อยู่ในอาการอันสงบ มุ่งเน้นในเรื่องที่จะพูด ไม่เกรงกลัวว่าจะเกิดอะไรขึ้น ไม่สะทกสะท้านหรืออ่อนไหว กล้าทำ กล้าพูด กล้ายอมรับผิดหรือคำติเตียน เมื่อมีความผิดพลาด หรือบกพร่อง ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกที่ควร

ความเด็ดขาด (Decisiveness)

การพูดเป็นการฝึกให้เกิดความสามารถในการตกลงใจโดยฉับพลัน หรือเป็นการฝึกทักษะการแสดงไหวพริบและปฏิภาณในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และประกาศข้อตกลงใจอย่างเอาจริง และชัดเจน โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งประสบการณ์ของตนเองและบุคคลอื่นอย่างมีเหตุผลและมีความมั่นใจ

ความไว้วางใจ (Dependability)

การพูดจะทำให้การได้รับความไว้วางใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ หรืองานที่มอบหมายได้ถูกต้องไม่ผิดพลาด ด้วยความคล่องแคล่ว ว่องไว เฉลียวฉลาด กระทำการอย่างเต็มความสามารถและพิถีพิถัน เป็นคนตรงต่อเวลา ไม่กล่าวคำแก้ตัว มีความตั้งใจ และจริงใจ

ความอดทน (Endurance)

การพูดจะทำให้ผู้พูดเกิดพลังทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งวัดได้จากขีดความสามารถในการทนต่อความเจ็บปวด ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ความยากลำบาก ความเคร่งเครียด งานหนัก รวมถึงความอดกลั้นต่อสถานการณ์ที่บีบคั้น

ความกระตือรือร้น (Enthusiasm)

การพูดช่วยให้ผู้พูดสามารถแสดงออกซึ่งความสนใจอย่างจริงจัง และมีความจดจ่อต่อการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง กล่าวคือการพูดเป็นการฝึกฝนให้เกิดความคิดในแง่ดีเสมอ

ความริเริ่ม (Initiative)

การพูดทำให้ผู้พูดเริ่มรู้จักใช้ความคิดในการสร้างสรรค์และพัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ และเริ่มหาหนทางแนวทางในการพูดใหม่ ๆ ที่ดีมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity)

การพูดสร้างคุณลักษณะความเที่ยงตรงแห่งอุปนิสัยและยึดมั่นอยู่ในหลักแห่งศีลธรรม อันดีงามเป็น คุณสมบัติของการรักความจริง รักษาവാจาสัตย์ตลอดเวลา คำพูดทุกคำต้องถูกต้อง เป็นจริงทั้งเรื่องที่เป็นทางการและส่วนตัว ยืนหยัดในเรื่องที่ถูกต้อง และสำนึกในหน้าที่การงานของตน

ความพินิจพิเคราะห์ (Judgment)

การพูดทำให้ผู้พูดมีคุณสมบัติในการใคร่ครวญ โดยใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยา เพื่อให้ได้มูลความจริงและหนทางแก้ไขที่น่าจะเป็นไปได้นำมาใช้ในการตกลงใจได้ถูกต้อง

ความยุติธรรม (Justice)

การพูดจะทำให้ผู้พูดมีความเที่ยงตรง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มีความเสมอต้นเสมอปลายในการนำเสนอข้อมูลความรู้ต่อผู้ฟัง รู้จักเลือกสรรสิ่งที่ดีมีสาระมานำเสนอ

ความรู้รอบรู้ (Knowledge)

การฝึกพูดทำให้ผู้พูดต้องสืบค้นข้อมูลข่าวสารที่จะนำมาเสนอ ทั้งในวิชาชีพที่ตนเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้พูดเป็นผู้มีความรอบรู้รอบด้าน

ความจงรักภักดี (Loyalty)

การฝึกพูดจะทำให้ทราบว่าจะไรควรหรือไม่ควร ที่สำคัญต้องให้ความเคารพต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งยังต้องประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีมีจิตใจเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

ความรู้จักกาลเทศะ (Tact)

ลักษณะผู้นำอีกประการหนึ่งก็คือ ความสามารถในการปฏิบัติตนกับบุคคลอื่นโดยไม่เกิดความขุ่นข้องหมองใจ ไม่ก่อให้เกิดศัตรูหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกันในทีละขณะของบุคคลทั่วไป กาลเทศะยังหมายถึง ความสามารถที่จะพูด หรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ถูกต้อง เหมาะสมแก่กาลเวลาและสถานที่ ความสุภาพอ่อนโยนถือเป็นส่วนหนึ่งของกาลเทศะด้วย

ความไม่เห็นแก่ตัว (Selfless)

นักพูดที่ดีต้องไม่ฉวยโอกาส ตักตวงความสุข ความสะดวกสบาย ความเจริญก้าวหน้าให้กับตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือเสียผลประโยชน์ (research.crma.ac.th)

ความเป็นประชาธิปไตย

การฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เป็นนักพูดที่ดี ทำให้มีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นผู้ที่ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง น้อมรับคำตำหนิเพื่อนำไปแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น

ทำให้พัฒนาบุคลิกภาพ

การฝึกฝนการพูดทำให้มีโอกาสดำเนินการพัฒนาบุคลิกภาพให้เหมาะกับกาลเทศะ บุคคล สถานที่ อันจะนำมาสู่ความน่าเชื่อถือในสายตาผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังประทับใจเพียงแค่นี้ และรู้สึกเป็นกันเองกับผู้พูด

4. องค์ประกอบของการพูด

การพูด เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการ (Process) ที่ต่อเนื่อง กล่าวคือ เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือระหว่างบุคคลต่อกลุ่ม โดยใช้สัญลักษณ์ สัญญาณ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกันได้ ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

ผู้พูด หรือ ผู้ส่งสาร (Sender/Encoder) ได้แก่ ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิดไปสู่ผู้ฟัง ผู้พูดต้องรู้จักใช้ภาษา น้ำเสียง หน้าท่าทางอย่างเหมาะสม ตลอดจนใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบเพื่อให้การพูดบรรลุจุดมุ่งหมาย บางครั้งผู้พูดก็หมายถึงกลุ่มบุคคลได้เช่นกัน

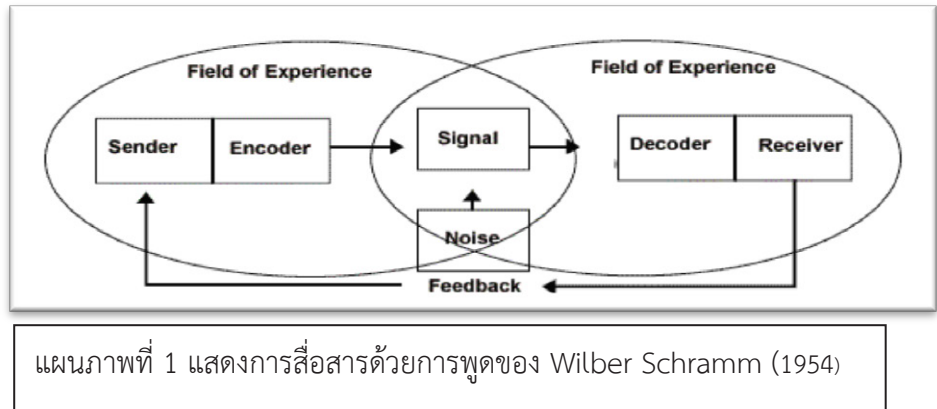
ผู้ฟัง หรือ ผู้รับสาร (Receiver/Recipient /Decoder) ได้แก่ ผู้ที่เป็นเป้าหมายที่ผู้พูดต้องการจะสื่อสารไปถึง หรือผู้ฟัง ดังนั้น การที่ผู้ฟังจะเข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อสารมากเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับความรู้ การตอบสนองต่อสาร เช่น การพยักหน้า ประมอ ยิ้ม หัวเราะ ก้มหน้า ขมวดคิ้ว ฯลฯ และความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

สาร/หรือเนื้อหาที่พูด (Message) ได้แก่ เนื้อหาที่ผู้พูดต้องการจะสื่อสาร เป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้ฟังได้ตอบสนองกลับไปยังผู้พูด ดังนั้น ในกระบวนการสื่อสาร เนื้อหาสาระต้องมีความถูกต้อง ชัดเจน มีประโยชน์ เป็นไปในทางสร้างสรรค์

สื่อ/ช่องทางติดต่อ (Media/Medium/Channel) หมายถึง ช่องทางที่ผู้พูดใช้ส่งสาร ไปยังผู้รับสารหรือผู้ฟัง ซึ่งผู้พูดต้องรู้จักเลือกช่องทางที่จะสื่อสารเนื้อหาไปยังผู้ฟังให้เหมาะสม และผู้พูดจะเลือกทางใดเพื่อสื่อสารก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของสารที่จะส่งด้วยเช่นกัน

การตอบสนอง (Feedback/response) ได้แก่ ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ฟังได้ยินสารที่ถูกส่งมา แล้วตอบสนองกลับไปยังผู้ส่งสารหรือผู้พูด อาจเป็นการตอบสนองด้วยวาจา หรือภาษากายก็ได้ และการตอบสนองอาจเป็นได้ทั้งทางบวก เช่น หัวเราะ ประมอ ยิ้ม เป็นต้น และทางลบ เช่น สายหน้า ไม่สนใจ ขมวดคิ้ว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กระบวนการสื่อสารนี้ ต้องอยู่ภายใต้บริบท (Context) ทั้งบริบททางกายภาพและบริบททางสังคม หรือบริบททางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน และผู้พูดต้องรู้จักเลือกเนื้อหาสาระที่จะพูดภายในบริบทดังกล่าวระบอบของการพูดข้างต้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กระบวนการสื่อสาร ซึ่งสามารถแสดงได้ด้วยแผนภาพดังที่ Wilber Schramm (1954) ได้แสดงไว้ดังนี้

ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันได้เสนอบทความที่เป็นที่เริ่มต้นอธิบายการสื่อสารที่มีคนรู้จักมากที่สุด ในปี พ.ศ. 2491 โดยเสนอว่า วิธีที่สะดวกที่จะอธิบายการกระทำการสื่อสารก็คือ การตอบคำถามต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ใคร (who)
2. กล่าวอะไร (says what)
3. ผ่านช่องทางใด (in which channel)
4. ถึงใคร (to whom)
5. เกิดผลอะไร (with what effect)

จากรูปแบบการสื่อสารของลาสเวลล์ สามารถเขียนเป็นแบบจำลองการสื่อสารได้ดังนี้ แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารของ ลาสเวลล์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

“ใคร”	หมายถึง ผู้ส่งสาร (Sender)
“กล่าวอะไร”	หมายถึง ตัวสาร/เนื้อหาสาระ (Message)
“ผ่านช่องทางใด”	หมายถึง สื่อ (Medium/Channel)
“ถึงใคร”	หมายถึง ผู้รับสาร (Receiver)
“เกิดผลอะไร”	หมายถึง ผลที่เกิดขึ้น (Effect)

จากรูปแบบการสื่อสารดังกล่าว ลาสเวลล์ มิได้กล่าวถึงบริบททางวัฒนธรรม เช่น การสื่อสารในครอบครัว เป็นต้น ดังนั้น ในการสื่อสาร จึงควรคำนึงถึงบริบทด้านวัฒนธรรมด้วยเพื่อจะได้เข้าใจความหมายแห่งการสื่อสารได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ผู้ส่งสาร-ผู้รับสาร (Sender-Receiver)

ในกระบวนการสื่อสาร ผู้ส่งสาร กับ ผู้รับสาร ต่างก็มีบทบาทสำคัญร่วมกัน ในการสนทนา ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็สลับกันส่งและรับสารในเวลาเดียวกัน เนื่องจากผู้ฟังอาจส่งสารหรือมีปฏิกิริยาต่อสารที่ได้รับด้วยการแสดงกิริยาอาการหรือท่าทางกลับไปยังผู้พูดได้นั่นเอง เช่น การสนทนาพูดคุยกันสองคน ทั้งสองคนเป็นทั้งผู้ส่งสาร-ผู้รับสาร แม้แต่ในการอ่านเอกสาร ตำรา หนังสือ หรืออื่น ๆ ผู้อ่านเป็นผู้รับสาร ส่วนผู้เขียนเป็นผู้ส่งสาร

บทบาทของผู้ส่งสาร(Role of Sender)

1. ผู้ส่งสารมีความปรารถนาที่จะให้ผู้รับสารรู้และเข้าใจความประสงค์ของตนว่าต้องการจะสื่ออะไร เช่น แจ้งให้ทราบ หรือว่าบอกให้ทำตาม เป็นต้น
2. ผู้ส่งสารต้องมีความรู้ในเนื้อหาสาระของเรื่องที่ต้องการจะสื่อสารอย่างพอเพียง
3. ผู้ส่งสารต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้ที่จะสื่อสารอย่างถ่องแท้
4. ผู้ส่งสารต้องเข้าใจศักยภาพที่จะรับสารของผู้ที่ตนสื่อสาร เช่น เข้าใจความประสงค์ของผู้รับสาร เข้าใจพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของผู้รับสาร และทัศนคติของผู้รับสาร
5. เป็นผู้รู้จักเลือกวิธีการสื่อสารอย่างเหมาะสมในการนำเสนอต่อผู้รับสาร เช่น ทักษะด้านภาษาหรือการใช้อุปกรณ์ในการสื่อสาร เป็นต้น

บทบาทของผู้รับสาร(Role of Receiver)

1. เข้าใจความหมายของสารที่ส่งมาถึงตน
2. ตอบสนองต่อสาร
3. ติดตามข้อมูลข่าวสารเป็นนิจ
4. สามารถตีความหมายได้ตรงกับสารที่ผู้ส่งสารประสงค์
5. สนใจสารที่ผู้ส่งสารสื่อมาถึง

สาร (Message)

สารคือเนื้อหาที่มีความหมายและแสดงออกมาในรูปแบบของภาษา รูปภาพ หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถเข้าใจตรงกันได้ ดังนั้น สารจึงประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ 1) เนื้อหา 2) ภาษาหรือสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่ใช้สำหรับสื่อสาร

เนื้อหาของสาร (Body of Message)

เนื้อหาของสารนั้น ได้แก่ องค์ความรู้และประสบการณ์ที่มนุษย์ได้สะสมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการสืบทอดความรู้และประสบการณ์ผ่านกระบวนการสื่อสารนั่นเอง เนื้อหาของสารมี 2 ประเภท คือ 1) ข้อเท็จจริง และ 2) ข้อคิดเห็น

1. ข้อเท็จจริง

ข้อเท็จจริง หมายถึง สารที่แจ้งให้ทราบถึงความจริงด้านกายภาพและสามารถตรวจสอบได้ ไม่ว่าสารนั้นจะเป็นสารที่ถูกต้องหรือเป็นเท็จก็ตาม ข้อเท็จจริงจึงมีทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับคน สัตว์ สถานที่ สิ่งของ เหตุการณ์ต่าง ๆ

2. ข้อคิดเห็น

ข้อคิดเห็น หมายถึง สารที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้ส่งสาร อาจเป็นความเชื่อ ทัศนคติ มุมมอง ความรู้สึกต่อข้อเท็จจริง และเป็นเรื่องยากที่จะตรวจสอบได้ว่า สารนั้นเป็นจริงหรือไม่ ข้อคิดเห็นอาจแบ่งเป็นข้อคิดเห็นเชิงประมาณค่า เชิงแนะนำ เชิงตั้งข้อสังเกต เชิงตัดสินใจ เชิงแสดงอารมณ์

สื่อหรือช่องทางติดต่อ (Medium/Channel)

สิ่งที่ขาดไม่ได้อีกประการหนึ่งของกระบวนการสื่อสารก็คือ สื่อหรือช่องทางในการสื่อสารที่ทำหน้าที่นำสารไปสู่ผู้รับสาร ช่องทางการสื่อสาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการสื่อสารข้อมูลซึ่งหมายถึง สื่อกลางการส่งผ่านสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในการสื่อสารข้อมูลผ่านช่องทางการสื่อสารนี้หากระหว่างการสื่อสาร เกิดมีอุปสรรคเกี่ยวกับช่องทางสื่อสารก็จะทำให้ผู้ส่งสารไม่สามารถส่งสารไปยังผู้รับสารได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ นอกจากนี้ ยังต้องรู้จักเลือกใช้สื่อหรือช่องทางติดต่อให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมทางสังคมและบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอีกด้วย ตัวอย่างเช่น การสื่อสารระหว่างบุคคลในครอบครัว ใช้การพูดกันปกติธรรมดา และวิธีพูดก็ไม่เป็นทางการ ใช้แค่เสียง กับการแสดงกิริยาอาการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นไป แต่ถ้าเป็นการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มและในที่ชุมชนที่เป็นทางการ ผู้พูดก็ต้องเลือกใช้สื่อที่เป็นเอกสาร ภาพ กระดานดำ แผนภูมิ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก โปรเจคเตอร์ ประกอบคำพูด รวมไปถึงกิริยาท่าทางเพื่อใช้เป็นช่องทางสำหรับส่งสารไปยังกลุ่มผู้รับสาร

ดังนั้น สื่อหรือช่องทางติดต่อที่มนุษย์ใช้สำหรับการสื่อสารมีมากมายหลายประการ อาจเป็นสื่อธรรมชาติซึ่งหมายถึงวัตถุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อาจเป็นสื่อมนุษย์ซึ่งเป็นผู้นำสารเอง เช่น คนเล่านิทาน เป็นต้น อาจเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ อาจเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น หรืออาจเป็นสื่อผสม ซึ่งเป็นสื่อที่นำสื่อที่ไม่สามารถจัดประเภทได้มาใช้สื่อสาร เช่น ป้ายโฆษณา เป็นต้น

5. ผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร (Effect)

ในกระบวนการสื่อสาร การที่จะถือว่าการสื่อสารเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์นั้น ต้องมีปฏิกริยาตอบสนองจากผู้รับสารอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการตอบสนองด้านบวกหรือด้านลบก็ตาม ซึ่งการตอบสนองนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้รับสารมีการเปลี่ยนแปลงท่าทีหรือพฤติกรรมต่อสารที่ส่งมาถึงตนเอง ตัวอย่างเช่น ในด้านการชุมนุมทางการเมือง ผู้ชุมนุมรับสารเกี่ยวกับการเชิญชวนให้ไปเลือกตั้ง โดยกลุ่มผู้ส่งสารมีความประสงค์จะโน้มน้าวผู้ฟังให้หันมาเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งจากฝ่ายตน ผู้พูดใช้ลีลาโวหารในการโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังคล้อยตามในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการแสดงสีหน้า ท่าทาง ถ้อยคำ หากผู้ฟังชื่นชอบ ก็จะตอบสนองต่อสารที่ส่งมาด้วยการปรบมือ ชูมือแสดงความชื่นชอบ หรือท่าทางอื่น ๆ ประกอบในการตอบสนอง ผลที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ ถือได้ว่าเป็นการสื่อสารที่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรืออาจเรียกว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นสมเจตนาของผู้ส่งสารก็ได้

ประเภทของการพูด

การพูดอาจแบ่งตามเกณฑ์ต่าง ๆ ได้หลายแบบด้วยกัน ในที่นี้จะกล่าวถึงการพูด 2 ประเภท คือ

1. ประเภทการพูดที่แบ่งตามวัตถุประสงค์
2. ประเภทการพูดที่แบ่งตามวิธีการพูด

ประเภทที่ 1 การพูดที่แบ่งตามวัตถุประสงค์

- 1) การพูดเพื่อให้ความรู้

การพูดประเภทนี้ เป็นการพูดเพื่อให้ความรู้ เป็นการพูดอธิบาย ชี้แจง แสดงเหตุผล เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้ฟังได้รับความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระอย่าง ครบถ้วน ผู้พูดจึงต้องมีการเตรียมตัวล่วงหน้าและศึกษาค้นคว้าเรียบเรียงข้อมูลและนำเสนออย่างมี ขั้นตอนเป็นลำดับ เพื่อให้ผู้ฟังฟังได้ง่ายและเข้าใจ หากผู้ฟังมีข้อปัญหาที่สงสัย ก็สามารถซักถามได้ และผู้พูดจะต้องตอบคำถาม หรืออธิบายให้ชัดเจน การพูดในลักษณะนี้มีหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น การอบรม ปฐมนิเทศ บรรยายสรุป การอธิบาย การสาธิต การแถลงการณ์ การประกาศ รวมไปถึง การเรียนการสอนด้วย

2) การพูดเพื่อจูงใจหรือโน้มน้าวใจ

การพูดเพื่อจูงใจหรือโน้มน้าวใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อชักชวน เชิญชวน หรือเกลี้ยกล่อมให้ ผู้ฟังคล้อยตามและปฏิบัติตาม หรือโน้มน้าวให้ผู้ฟังยกเลิกไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้พูดจะต้องใส่ อารมณ์ ความรู้สึกที่จริงใจประกอบการพูด เพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้พูดมีความเชื่อเช่นนั้น การพูดใน ลักษณะนี้นิยมใช้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น การโฆษณาสินค้า การปลุกเร้าให้เกิดปฏิริยามวลชน การ ชักชวนให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การโน้มน้าวให้ใช้สินค้าไทย การเชิญชวนให้บริจาค เงินทำบุญ เป็นต้น

1. การพูดเพื่อจรรโลงใจ

การพูดเพื่อจรรโลงใจ เป็นการพูดที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะอธิบาย หรือบรรยายคุณงาม ความดี ความประณีตงดงาม ตลอดจนเรื่องราวบันเทิงใจ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลิน รู้สึก สบายใจ และได้รับคุณค่าด้านจิตใจ การพูดในลักษณะนี้นิยมใช้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น การแสดงความ ยินดี การกล่าวสดุดียกย่องบุคคล การกล่าวในงานรื่นเริง การกล่าวคำปราศรัย การให้โอวาท เป็นต้น

2. การพูดเพื่อหาคำตอบ

การพูดลักษณะนี้ เป็นการพูดที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ความรู้ ความเห็นของ ผู้ฟังในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้พูดจะต้องรู้จักการใช้ภาษาที่ถูกต้อง เหมาะสม เรียบเรียงถ้อยคำและ ความคิดเพื่อสื่อความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจนตรงตามที่ต้องการ การพูดเพื่อหาคำตอบนี้นิยม ใช้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น การสอบสัมภาษณ์ การสอบถามข้อมูล และการปรึกษาปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

ประเภทที่ 2 การพูดที่แบ่งตามวิธีพูด

1. การพูดโดยไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า (The Impromptu Speech)
2. การพูดโดยอ่านต้นฉบับ (The Speaking from Manuscripts)
3. การพูดโดยการท่องจำเนื้อหา (The Memorized Speaking)
4. การพูดโดยมีบันทึกหรือมีการเตรียมตัวล่วงหน้า (The Extemporaneous Speaking)

คุณสมบัติที่ดีของนักพูด

นักพูดที่ดีนอกจากจะรู้จักวิธีใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง กิริยาท่าทางที่ดีแล้ว ผู้พูดที่ดีควรมี คุณสมบัติดังนี้

เป็นนักฟังที่ดี

ผู้จะเป็นนักพูดที่ดีได้นั้น จะต้องเป็นผู้ฟังที่ดีก่อน เพราะจะทำให้ได้ทบทวนความรู้เดิม ได้เพิ่มเติมความรู้ใหม่ ได้เข้าใจเนื้อหาอย่างแจ่มแจ้ง แฝงไว้ด้วยการยอมรับความคิดเห็น

นอกจากนี้ การรู้จักฟัง ยังเป็นการช่วยให้ผู้ฟังได้สังเกต จดจำถ้อยคำ คำคม ข้อคิดต่างๆ อีกทั้งจดจำลีลาท่าทาง บุคลิกลักษณะ รูปแบบการพูด รวมไปถึงการใช้น้ำเสียงของนักพูดที่หลากหลาย เพื่อนำมาประยุกต์ใช้หรือนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการพูดของตนต่อไปอีกด้วย คุณสมบัติของนักฟังที่ดี ต้องไม่ส่งเสียงดัง ตั้งใจฟัง ไม่ขัดจังหวะของการพูดทั้งโดยการคุยกันเองหรือว่าคุยทางโทรศัพท์ และมีส่วนร่วมในการพูด เช่น พยักหน้ารับ ยิ้มเมื่อได้ฟังเรื่องที่ชวนหัวเราะ เป็นต้น

เป็นนักจำ เป็นนักจด เป็นนักอ่าน เป็นนักคิด

เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร (Information Age) ดังนั้น ข้อมูลความรู้ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี การศึกษา การแพทย์ ฯ ล ฯ หรือวิทยาการใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น นักพูดที่ดีต้องรู้จักสังเกต จดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ อ่านหนังสือ หรือค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้หลาย ๆ ทาง เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อมัลติมีเดีย และสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เพื่อพัฒนาเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับตนเองตลอดเวลา แล้วสรุปแนวคิดสาระสำคัญไว้ด้วยภาษาของตนเองเพื่อเก็บเอาไว้เป็นคลังข้อมูลประกอบการพูด หากนักพูดไม่อ่าน ไม่จด ไม่จำ ไม่คิดสร้างสรรค์ย่อมจะกลายเป็นคนตกยุคและไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไป

มีบุคลิกภาพเหมาะสม น่าเชื่อถือ

บุคลิกภาพเป็นพฤติกรรมการแสดงออกโดยภาพรวมขณะปรากฏตัวต่อสาธารณชน ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว โดยมีคนอื่นมองอยู่หรือรู้สึกกับสิ่งที่เราแสดงออก ดังนั้น นักพูดที่ดีจึงต้องมีการระมัดระวังและตกแต่งเสริมเติมให้บุคลิกภาพของเรายิ่งน่ามอง และเป็นທີ່ประทับใจของผู้ฟัง

บรรณานุกรม

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2549. เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มทักษะ 1 (ภาษาไทย). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2555. ประมวลสาระชุดวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สวานิต ยมาภัย และฉัตรนันท์ อนวัชศิริวงศ์. 2551. หลักการพูด หน้าทีชุมชน สื่อมวลชน และในองค์กร. กรุงเทพมหานคร : วันดีดีกรุ๊ป.
- ฐนสัจจันทร์ วงศ์สุวรรณณะ. 2547. การพูดเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร : หจก. เทคนิค 19.
- ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว. 2554. การพูดในที่ชุมชน. นครปฐม : โครงการตำราและหนังสือ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และบาหยัน อิ่มสำราญ. 2554. **ภาษากับการสื่อสาร**, โครงการตำราและหนังสือ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วาสนา บุญสม. 2543. **แบบเรียนสำเร็จรูปภาษาไทย การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายแสง.

ประชา อภิบาล. 2540. **ศิลปะการพูดที่ชนะใจคน**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง 09.

อัมพร (พงษ์ธา) แก้วสุวรรณ. 2522. **วิชาการพูด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.

สุภัชชา นาทอง. 2553. **ศิลปะการพูด พูดอย่างไรให้ชนะใจคน**, กรุงเทพมหานคร : ณ ดา สำนักพิมพ์.

ขุททกนิกาย ชาดก เอกนิบาต. พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 27 ข้อที่ 10.

พระสิริมังคลาจารย์. 2528. **มังคลัตถทีปนี ภาคที่ 1**. โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

คติชนวิทยา: ความเชื่อกับสังคมไทย Folklore: Beliefs in Thai Society

ภริมา วินิชาสถิตย์กุล*

พระมหาจรรย์นธ์ จิระเมธี (โลวะลุน)**

บทคัดย่อ

คติชนวิทยา เป็นความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มคน กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่มีวิวัฒนาการของกลุ่มอย่างเด่นชัด โดยมุ่งเน้นไปยังกลุ่มคนที่ความเจริญแบบสมัยใหม่ยังเข้าไปไม่ถึงมากนัก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะยังคงมีวิถีชีวิตที่คล้ายๆ กัน มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น เป็นแบบญาติพี่น้องกัน มีความคิด ความเชื่อ และแบบของความประพฤติอย่างเดียวกัน และมักจะแตกต่างจากสังคมเมือง หรือสังคมที่มีความเจริญทางวัตถุอย่างมากแล้ว การศึกษาคติชนเป็นการศึกษาถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิตพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากการบอกเล่า ซึ่งข้อมูลทางวัฒนธรรมนี้จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยสะท้อนวัฒนธรรมและเข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ : คติชนวิทยา, ความเชื่อ

ABSTRACT

Folklore is the knowledge acquired through studying the way of life and the well-being of the people. Any group the evolution of the group prominently. By focusing on people who are not modern enough to prosper. These groups will continue to have similar lifestyles, which are closely interrelated. It is a relative, having similar thoughts, beliefs and behaviors. And often different from urban society. Or a society that is very material. Folklore education is a study of culture. The folk way of life has been conveyed by telling. This cultural information will be a tool to reflect culture and understand the culture of those people properly.

Keywords: Folklore, the Beliefs

---

* มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

** คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. บทนำ

คติชนวิทยาเป็นวิชาที่ได้รับความสนใจเมื่อร้อยกว่าปีมานี้เอง โดยในระยะแรกของการศึกษามุ่งศึกษาความสนใจของมนุษย์ที่มีต่อวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะข้อมูลทางคติชนวิทยาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชาติ ยิ่งชาติที่มีกำเนิดใหม่ ๆ ยิ่งอยากรู้เรื่องราวครั้งโบราณของตนเองโดยบางชาติรัฐบาลได้สนับสนุนนักคติชนวิทยาได้ศึกษาอย่างกว้างขวาง เช่น ฟินแลนด์ และไอร์แลนด์ (เสนห์ บุญยรักษ์, 2527 : 2) แต่วิธีการศึกษายังไม่เป็นวิธีทางวิทยาศาสตร์ และยังไม่สามารถนำความรู้เหล่านี้ไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ ได้ แต่นับว่าได้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในระยะหลังเป็นอย่างมาก

เนื้อหาของคติชนวิทยานั้นกว้างขวาง ยากที่จะศึกษาได้ครบถ้วน ผู้ศึกษามักแยกศึกษาตามแนวที่ตนถนัดและสนใจ นักภาษาและวรรณคดีสนใจด้านวรรณกรรม มีความรู้ด้านวรรณกรรมมักศึกษาเรื่องมุขปาฐะ เพราะ “คติชนวิทยาเป็นวิชาที่อยู่ระหว่างวรรณคดีและมานุษยวิทยา มีเนื้อหาใหญ่เกินกว่าที่จะกลืนอยู่ในวิชาใดวิชาหนึ่งได้ ที่สำคัญ คือ แม้ข้อมูลประเภทใช้ถ้อยคำเป็นส่วนที่กว้างขวางมาก มีทั้งนิทาน ภาษิต ปริศนา คำพังเพยและบทเพลงเหล่านี้มีคุณค่าทางวรรณศิลป์อยู่มากบ้างน้อยบ้าง ฉะนั้นการศึกษาคติชนประเภทดังกล่าวจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการศึกษาวรรณคดี โดยเฉพาะในกระบวนการวิจัยและวิจัยคุณค่า

2. ความหมายของคติชนวิทยา

คติ หมายถึง แนวทาง วิถีทาง (เช่น คำว่า คติโลก คติธรรม)

ชน หมายถึง คนในกลุ่มหนึ่ง หรือในชาติหนึ่ง

วิทยา หมายถึง ความรู้

จากรูปศัพท์ดังกล่าว คติชนวิทยา จึงหมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

คำว่า **คติชน** คือ ผลผลิตทางวัฒนธรรมที่คติชนวิทยาสนใจนำมาศึกษา ส่วนคำว่า คติชนวิทยานั้น ดร.กึ่งแก้ว อรรถากร ให้คำจำกัดความว่า (กึ่งแก้ว อรรถากร, 2520 : 2)

คำว่า **คติชนวิทยา** คือ วิชาซึ่งว่าด้วยการศึกษาคติชนหรือผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน และผลผลิตทางวัฒนธรรมนี้เป็นมรดกที่รับทอดกันมาทั้งภายในชนกลุ่มเดียวกัน และที่แพร่กระจายไปสู่ชนต่างกลุ่มด้วย (กึ่งแก้ว อรรถากร, 2520 : 2)

“คติชนวิทยา” คติชนหรือผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน และผลผลิตนี้จะเป็นมรดกที่ได้มีการสืบทอดต่อกันมา ทั้งภายในกลุ่มชนเดียวกันและแพร่กระจายไปสู่ชนต่างกลุ่ม โดยได้ให้เหตุผลของการใช้คำว่า คติชนวิทยา แทน คติชาวบ้านว่า คำว่า ชาวบ้าน อาจจะสร้างความเข้าใจผิดได้ว่าเกี่ยวข้องกับเฉพาะชาวชนบทหรือบางระดับเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว Folklore จะเกี่ยวข้องกับทุกคนทุกสถานภาพที่มีลักษณะร่วมกันอย่างน้อยหนึ่งลักษณะ คติชาวบ้านจึงเป็นข้อมูลเพียงส่วนหนึ่งที่นักคติชนวิทยาสนใจที่จะศึกษา และในคำว่า คติชนวิทยา จะมีความหมายที่กว้าง

กว่าคติชาวบ้านด้วยตามศัพท์ Folkloreจะเป็นเรื่องที่ว่าด้วยวิถีชีวิตตามชนบประเพณีของกลุ่มชน (กิ่งแก้ว อัทธากร, 2520 : 2)

มัลลิกา คณานุรักษ์ (2550 : 1) ได้ให้ความหมายของ คติชนวิทยา ไว้ว่า คติชนวิทยาเป็น ความรู้ที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมที่มีวัฒนธรรมของคนกลุ่มนั้นปรากฏ ให้เห็นเด่นชัด ผู้ศึกษาด้านคติชนวิทยาจึงมุ่งความสนใจไปที่กลุ่มคนพื้นบ้านที่ความเจริญทาง เทคโนโลยียังเข้าไม่ถึงในหมู่บ้าน คนพื้นบ้านจะมีลักษณะเด่นตรงที่มีการดำเนินชีวิต ที่คล้ายๆ กัน แตกต่างจากคนในเมืองที่มีอาชีพต่างกัน ในขณะที่คนในเมืองจะอยู่แบบตัวใคร ตัวมัน

สำหรับการศึกษาคติชนวิทยาในประเทศไทย มักเป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะทาง เท่านั้น เช่น การรวบรวมข้อมูลนิทานพื้นบ้าน สุภาษิต ปริศนาคำทาย เป็นต้น แต่ก็ยังไม่เป็นที่ แพร่หลาย จนกระทั่งในช่วงปี 2515- 2525 สถาบันการศึกษาส่วนภูมิภาคได้เริ่มสนใจที่จะเก็บ รวบรวมนิทานพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นด้วยเกรงว่ามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะสูญ หายไป อีกทั้งในช่วงปี 2520 เกิดกระแสนิยมศึกษาวรรณคดีท้องถิ่น สืบเนื่องจากวรรณคดีท้องถิ่นมี ความหมายเกี่ยวข้องกับนิทานท้องถิ่นอยู่มาก จึงทำให้มีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวรรณคดี ท้องถิ่นกับนิทานท้องถิ่น (ศิริพร ฐิตะฐาน ณ ถกลาง, 2537 : 9)

ด้วยเหตุนี้ความสนใจในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคติชนวิทยาจึงได้ขยายออกไปสู่นักวิชาการต่างๆจนทำให้มีการศึกษาอย่างจริงจัง และเกิดเป็นสาขาวิชาคติชนวิทยาใน สถาบันการศึกษา

สรุปได้ว่า วิชาคติชนวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตหรือความ เป็นอยู่ของมนุษย์ ตลอดจนผลผลิตหรือการสร้างสรรค์ต่าง ๆ จากอดีตมาจนปัจจุบันของมนุษย์ใน สังคมหนึ่ง ๆ

3. ความเป็นมาของคติชนวิทยา

การศึกษาคติชนวิทยาเริ่มขึ้นตั้งแต่มนุษย์เริ่มสนใจในวัฒนธรรมรอบ ๆ ตัวต่าง ๆ กันไป เช่น ความเชื่อ โขลก และไสยศาสตร์ การละเล่นสิ่งที่ทำในยามว่าง เทพนิยาย เพลง นิทาน เรื่อง เหล่านี้ได้รับการยกย่องด้วยปากจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากพ่อแม่ถึงลูก กินเวลาหลายชั่ว อายุคนแนวความคิดในการศึกษาคติชนวิทยาตอนต้นๆ มักเป็นการนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมที่ถูก ลืมไปแล้ว วัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในสมัยที่มนุษย์ยังมีความเชื่อเรื่องลัทธิ ผีสาง เทวดา นักคติชนวิทยา ในสมัยแรกมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องราวอดีตในหลายๆ อย่าง เช่น เรื่องราวใน อดีต ส่องที่ความเจริญของมนุษย์ในยุคป่าเถื่อน หรือชี้ให้เห็นวัฒนธรรมโบราณที่เจริญก่อนหน้าที่จะ สลายตัว ทำให้นักคติชนวิทยาเกิดความประทับใจในความเก่าแก่โบราณ โดยมีความรู้สึกที่ว่าสิ่งเก่า ๆ ในอดีตย่อมดีกว่าในปัจจุบัน ยุคทองย่อมเป็นยุคที่ผ่านมาแล้วในอดีต เขาจึงเรียกศตวรรษที่เขาศึกษา รวบรวมนี้ว่า “ขอโบราณของประชาชน” ด้วยเหตุนี้การศึกษาคติชนวิทยา ในศตวรรษที่ 18-19 จึง ถือว่าคติชนวิทยาเป็นเรื่องในอดีตที่ถูกหลงลืมไป (ธนระวีร์ อนุกุล, 2543 : 14)

ต่อมานักคติชนวิทยา ได้ขยายขอบข่ายความสนใจไปยังเพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย ภาษิต คำพังเพย ซึ่งการศึกษานิทาน เพลง สุภาษิต ปริศนาคำทาย ได้นำไปสู่การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมในส่วนอื่นๆ ของวัฒนธรรมชาวบ้าน การศึกษาคติชนในระยะแรกจึงเป็นการศึกษา ศิลปวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านหรือในสังคมประเพณี (ศิราพร ฐิตะฐาน ณ ถกลาง, 2537 : 5-6)

ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักคติชนวิทยาในสหรัฐอเมริกาได้ขยายขอบข่ายการศึกษา ออกไปโดยเห็นว่าการรวมกลุ่มของบุคคลตั้งแต่ 2-3 คนขึ้นไปก็จะมีเอกลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ร่วมกัน ซึ่งเอกลักษณ์นี้รวมถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ของบุคคลกลุ่มนั้น จึงทำให้มีจุดร่วม ทางวัฒนธรรมร่วมกัน และขอบข่ายการเก็บข้อมูลก็ไม่ได้จำกัดเฉพาะชาวบ้านอีกต่อไป แต่จะรวม ไปถึงชาวเมืองด้วย นั่นคือ วัฒนธรรมของครอบครัว (ศิราพร ฐิตะฐาน ณ ถกลาง, 2537 : 6-7)

สำหรับประเทศไทย คติชนวิทยา โดยผู้ที่นำวิชาคติชนวิทยาเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย คือ **ดร.กึ่งแก้ว อรรถการ** ซึ่งจบการศึกษาทางด้านคติชนวิทยาจากสหรัฐอเมริกา และชี้ให้เห็น ความสำคัญของข้อมูลทางคติชน (ศิราพร ฐิตะฐาน ณ ถกลาง, 2537 : 8)

ในการศึกษาคติชนวิทยาถือว่า ชาวบ้านไม่ได้ จำกัดคำว่าต้องเป็นชาวบ้านในชนบท เท่านั้น แต่ควรเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการเลี้ยงดูตามธรรมเนียม ประเพณีแบบเดิม เพราะถ้ายึดแนวคิด เดิมแล้ว ชาวชนบทที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองหรือลูกหลานของชาวชนบทที่ถือกำเนิดในเมือง ก็ไม่จัด ว่าเป็น “ชาวบ้าน” ในความหมายของคติชนวิทยา แต่ความจริงนั้นชาวเมืองที่อพยพมาจากชนบท หรือลูกหลานที่กำเนิดขึ้นในเมืองยังใช้ชีวิตตามปทัสฐานทางสังคม โลกทัศน์ และชีวิตทัศน์ยังคงเป็น แบบเดิมอยู่ แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นมาจากสภาพสังคมสมัยใหม่ ที่ทำให้ชาวเมืองต้องพึ่งพา ตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

แนวความคิดรวบรวมข้อมูลทางคติชนวิทยาของไทย ปรากฏเด่นชัดเมื่อได้เปิดสอนรายวิชา คติชนวิทยาขึ้นในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ประมาณปี พ.ศ.2509 โดยมีผลงานของ ศาสตราจารย์กุหลาบ มลลิกะมาส ชื่อ คติชาวบ้าน เขียนขึ้นเป็นครั้งแรกในวงการวรรณคดีไทย นับเป็นเล่มแรกที่มีการค้นคว้ารวบรวม แต่ยังมีได้วิเคราะห์ข้อมูลละเอียดมากนัก ในปี พ.ศ.2510 เสถียรโกเศศ ได้เขียน เรื่อง ชีวิตชาวไทย สมัยก่อน ประคอง นิมมานเหมินทร์ ก็เขียนวรรณคดี ท้องถิ่นเรื่องแรก ชื่อ ลักษณะวรรณกรรมภาคเหนือ ในปี พ.ศ. 2510 ด้วย

ผลงานการเปิดสอนวิชาคติชนวิทยาในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่างๆ ทำให้มีผู้สนใจ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางคติชนวิทยามากขึ้น มีวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคติชนวิทยาและวรรณคดีท้องถิ่น เกิดขึ้นมากมายหลายเล่มในเวลาต่อมา มหาวิทยาลัยที่มีวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคติชนวิทยาแห่งแรก คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร ต่อมาในปีการศึกษา 2516 ภาควิชา ภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดสอนวิชาคติชนวิทยาระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท โดยมี **ดร.กึ่งแก้ว อรรถการ** เป็นผู้สอน

มูลเหตุสำคัญที่ทำให้การศึกษาด้านคติชนได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา ก็เพราะในช่วงนั้นเกิดปัญหาการวิพากษ์วิจารณ์ว่า แบบเรียนวรรณคดีไทยไม่

เหมาะสมกับชีวิตจริงๆ ในปัจจุบัน จำต้องปฏิรูปการศึกษาในปี พ.ศ. 2518 และในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลก็ให้ปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม จัดให้มีโครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย ที่สำคัญคือ จัดให้มีโครงการจัดตั้งศูนย์ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ซึ่งโครงการเหล่านี้มีผลต่อการศึกษาค้นคว้าวิชาคตินวิทยาในสมัยต่อมา โดยเฉพาะศูนย์วัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆ มีส่วนสนับสนุนค่อนข้างมาก

4. ความสำคัญและบทบาทของคตินวิทยา

คตินวิทยา เป็นวิชาที่เกี่ยวกับวิถีทางในการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนการละเล่น เพลงพื้นบ้านต่างๆ ที่ได้รับการสืบทอดมาเป็นเวลานาน การศึกษาคตินวิทยาเป็นการศึกษาการถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จะทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน และสามารถเข้าใจอดีตเพื่อจะได้เข้าใจปัจจุบันตลอดจนรู้จักวางแผนในอนาคตได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นคตินวิทยาจึงควรแก่การศึกษาค้นคว้าด้วยยังคงมีความสำคัญและประโยชน์หลายประการ คือ

1) คตินเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจสภาพชีวิตมนุษย์ได้เป็นอย่างดี เพราะคตินวิทยาได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่เกิดจนตาย ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ได้ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างให้ชนรุ่นหลังให้จดจำและนำมาปฏิบัติ

2) คตินวิทยาเป็นเครื่องมือที่ให้ความบันเทิงแก่มนุษย์ทุกวัย ด้วยคตินบางประเภทจะให้อารมณ์ที่สนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น นิทานพื้นบ้านจะเป็นความบันเทิงที่มีผู้ให้ความสนใจอยู่เสมอ โดยเฉพาะสังคมในอดีตที่เป็นสังคมของการฟังเพราะการเขียนหนังสือจะจำกัดอยู่ในแวดวงราชการและผู้บวชเรียนในพระพุทธศาสนา เพลงพื้นบ้านซึ่งมีทั้งเพลงประกอบการละเล่น เพลงปฏิพากย์ เพลงร้องเล่นของเด็ก หรือแม้ในช่วงของการประกอบอาชีพ เช่น เกี่ยวข้าว สงฟาง ก็ยังมีเพลงที่ร้องเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน

3) คตินวิทยาจะให้ความรู้และอบรมสั่งสอน ด้วยคตินจะให้ความรู้หลายทางในชีวิตประจำวัน เช่น ความรู้เรื่องยาสมุนไพร ความรู้เรื่องประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนความเชื่อเพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ นอกจากนี้ยังช่วยอบรมสั่งสอนคนในสังคมเช่น นิทานอีสป นิทานคติสอนใจ ที่ตอนท้ายของเรื่องจะจบลงที่ว่า นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า... หรือเพลงกล่อมเด็กที่จะช่วยสั่งสอนให้เป็นคนดี คตินจึงเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยอบรมสั่งสอนให้ลูกหลานเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม

4) คตินจะให้สติปัญญา ส่งเสริมให้คนใช้ความคิดใช้ปัญญา เช่นการเล่นปริศนาคำทายซึ่งปริศนาคำทายนี้จะมีอยู่ทุกภาค เป็นการช่วยฝึกสมอง ทดสอบสติปัญญา และใช้ปัญญาไหวพริบด้วยปริศนาคำทายจะใช้ถ้อยคำที่กำกวม หรืออาจจะให้คำตอบคนละเรื่องกับตัวปริศนาซึ่งทำให้ผู้เล่นปริศนาคำทายต้องใช้ความคิดในการค้นหาคำตอบ และบางปริศนาคำทายยังช่วยสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้เล่นอีกด้วย

5) คติชนวิทยาเป็นรากฐานของศาสตร์แขนงต่างๆ ด้วยคติชนมีเนื้อหาที่กว้างขวางครอบคลุมศาสตร์แขนงต่างๆ ที่ศึกษากันในปัจจุบัน เช่น สังคมศึกษาจะมีการศึกษาในเรื่องประเพณี ความเชื่อ ภาษาศาสตร์จะมีการศึกษาในเรื่องภาษาถิ่น เกษศาสตร์จะมีการศึกษาเรื่องยาสมุนไพรและตำรายากลางบ้าน และวรรณคดีบางเรื่องจะมีที่มาจากวรรณกรรมท้องถิ่นหรือนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น จึงนับได้ว่าคติชนช่วยทำให้การศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ ได้รับการพัฒนาและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

6) คติชนวิทยาเป็นแหล่งรวมความสามัคคี ทั้งนี้เพราะวิถีการดำเนินชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการเล่นพื้นบ้านต่างๆจะเป็นลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจ เช่นการลงแขกในการทำนา เป็นประเพณีที่ชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจแลกเปลี่ยนกันทำงาน หรือในเทศกาลงานบุญต่างๆ ชาวบ้านก็จะมาร่วมช่วยกันทำบุญจัดงานรื่นเริงฉลองกัน เป็นต้น

7) คติชนช่วยให้อารมณ์เก็บกดและความคับข้องใจคลี่คลายลง ด้วยชาวบ้านและวัฒนธรรมจะมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นคติชนจึงช่วยคลี่คลายความคับข้องใจของมนุษย์ซึ่งจะสังเกตได้จากนิทานพื้นบ้านไทยประเภทจักรวาลต่างๆที่ลูกเขยมักจะฆ่าพ่อตาย หรือพ่อตากับลูกเขยมักจะไม่ลงรอยกัน หรือความขัดแย้งระหว่างเมียน้อยเมียหลวงในสังคมไทย ทั้งนี้เพราะสังคมไทยในอดีตเป็นครอบครัวขยาย คนไทยจะแต่งลูกเขยเข้าบ้าน พ่อตากับลูกเขยมักไม่ค่อยลงรอยกัน นิทานจึงมีส่วนช่วยลดความตึงเครียดภายในครอบครัวลงได้

8) คติชนช่วยควบคุมสังคม คติชนบางประเภทสามารถควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้เป็นที่ยอมรับ อีกทั้งให้กำลังใจแก่บุคคลที่ประพฤติตนตามแบบอย่างที่ดีที่กำหนด เช่น สุภาษิต คำพังเพย คำคม สำนวนโวหารต่างๆ จะเป็นเครื่องเตือนใจให้คนในสังคมยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

9) คติชนก่อให้เกิดความภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ใด ในท้องถิ่น สังเกตได้จากในแต่ละท้องถิ่นจะมีเรื่องเล่าตำนาน นิยายที่อธิบายถึงประวัติความเป็นมาอันเป็นการสะท้อนให้เห็นระบบความคิดของคนโบราณที่ต้องการจะอธิบายท้องถิ่นของตนหรือบางครั้งก็นำไปโยงกับสถานที่ในท้องถิ่นจนกลายเป็นนิยายประจำถิ่น (ศิริพร สุทธิฐาน ณ ถลาง, 2537 : 32-33) โดยถือว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ทุกคนเป็นเจ้าของซึ่งมรดกนี้ได้มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานอันก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจ

10) คติชนเป็นมรดกหรือสมบัติของชาติ ด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่นย่อมมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีการปลูกฝังให้ชนในกลุ่มได้เห็นความสำคัญและให้เกิดความภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนทั้งได้ยึดถือปฏิบัติต่อกันมา ควรจะช่วยกันอนุรักษ์เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป

คติชนวิทยา เป็นวิชาที่เกี่ยวกับวิถีทางในการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนการเล่น เพลงพื้นบ้านต่าง ๆ จึงควรแก่การศึกษาค้นคว้าด้วยความสำคัญหลายประการ ดังนี้

- 1) คติชนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจสภาพชีวิตมนุษย์ได้เป็นอย่างดี
- 2) คติชนเป็นเครื่องมือที่ให้ความบันเทิงแก่มนุษย์ทุกวัย ด้วยคติชนบางประเภทให้อารมณ์สนุกสนานเพลิดเพลิน
- 3) คติชนจะให้ความรู้และอบรมสั่งสอน
- 4) คติชนจะใช้สติปัญญา ส่งเสริมให้คนใช้ความคิดใช้ปัญญา
- 5) คติชนเป็นรากฐานของศาสตร์ต่าง ๆ เนื้อหากว้าง
- 6) คติชนเป็นแหล่งรวมความสามัคคี เพราะวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่น จะเป็นลักษณะการร่วมแรงร่วมใจ
- 7) คติชนช่วยให้อารมณ์เกิดกตและความคับข้องใจคลี่คลายลง
- 8) คติชนช่วยควบคุมสังคม อีกทั้งให้กำลังใจแก่บุคคลที่ประพฤติตนตามแบบอย่างที่ดีสังคมกำหนด เช่น สุภษิต คาพิงเพย คาคม
- 9) คติชนก่อให้เกิดความภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้เห็นวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น
- 10) คติชนเป็นมรดกหรือสมบัติของชาติ เพราะมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง

5. จุดกำเนิดของคติชนวิทยา

แนวทางในการศึกษาคติชนวิทยามีหลายแนวทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและการนำไปใช้ประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม เช่น นักจิตวิทยาอาจศึกษาคติชนเพราะเป็นแหล่งรวบรวมความเชื่อของมนุษย์และจะศึกษาในแนวจิตวิเคราะห์ นักการศึกษาอาจศึกษาคติชนเพราะเห็นว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของชาติ อาจศึกษาเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษา หรือแม้แต่นักคติชนวิทยาเองก็อาจศึกษาเพื่อขยายความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และแนวทางในการปฏิบัติที่เกี่ยวกับคติชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2537 : 1093)

1) การค้นหาจุดกำเนิดของคติชนวิทยา

การค้นหาจุดกำเนิดของคติชนเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาประวัติความเป็นมาของคติชนในแขนงต่างๆที่ยังเป็นปัญหาอยู่ ทั้งนี้นักวิชาการได้พยายามค้นหาทฤษฎีเพื่อนำมาอธิบายถึงจุดเริ่มต้นว่าเกิดขึ้นเมื่อไร เกิดขึ้นได้อย่างไร และเกิดขึ้นที่ไหน เช่นนิทานพื้นบ้านเกิดขึ้นเมื่อไร ที่ไหน และมีอายุเท่าไร ซึ่งประวัติความเป็นมาของคติชนแต่ละชนิดยังคงหาข้อยุติไม่ได้ คงได้เพียงการสันนิษฐานหรือการคาดเดาเท่านั้น (เสนห์ บุณยรักษ์, 2527 : 12)

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการได้พยายามหาทฤษฎีเพื่ออธิบายเกี่ยวกับจุดกำเนิดของคติชนซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 2 แนวทาง คือ

1. แนวทางที่เห็นว่าคติชนวิทยาที่เหมือนกัน หรือคล้ายกัน อาจเกิดขึ้นได้พร้อมๆกันในสถานที่หลายแห่งและหลายช่วงสมัย หรือที่เรียกว่า **Mutiple Existence** (ฟองพันธุ์ มณีรัตน์, 2525 : 52-55) เช่นความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีวิญญาณ ความเชื่อเกี่ยวกับน้ำท่วมโลก เป็นต้น ซึ่งเราจะพบตำนานเหล่านี้อยู่ทั่วโลก โดยที่กลุ่มชนนั้นๆไม่เคยมีการติดต่อสัมพันธ์กันมาก่อน แต่เหตุใดจึงมี

ความเชื่อเหมือนกัน จากคำถามดังกล่าวจึงมีผู้เชื่อว่า สภาพจิตใจของมนุษย์ทั่วไปในโลกย่อมจะต้องมีสภาพจิตใจที่คล้ายกัน ดังนั้นคติชนซึ่งจัดว่าเป็นผลผลิตทางจิตใจของมนุษย์ จึงน่าจะมีส่วนเหมือนกันหรือคล้ายกันได้ แต่แนวคิดดังกล่าวว่านักมานุษยวิทยาไม่เห็นด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย : 1098-1099)

2. แนวทางที่เห็นว่าคติชนวิทยาเกิดขึ้นในแหล่งเดียวกันแล้วแพร่กระจายไปแหล่งอื่นๆ ซึ่งจะเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน แต่แนวทางนี้ก็ก่อให้เกิดปัญหาตามมาว่า ทำไมแหล่งวัฒนธรรมที่ต่างถิ่นกันจึงยอมรับวัฒนธรรมของคนต่างถิ่น อย่างไรก็ตามลักษณะการแพร่กระจายจะเห็นได้อย่างชัดเจนในนิทานพื้นบ้าน (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2525 : 54)

2) การค้นหารูปแบบและโครงสร้างของคติชนวิทยา

คติชนจะมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ จะมีรูปแบบและโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว แม้จะมีเนื้อหาที่แตกต่างกันไปบ้าง เช่น รูปแบบของนิทาน ปริศนา ภาษิต ฯลฯ ซึ่งการศึกษาด้วยวิธีนี้จะทำให้ผู้ศึกษาสามารถจำแนกรูปแบบและโครงสร้างได้อย่างแน่นอนตายตัว และผลการศึกษายังสามารถตรวจสอบได้ จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาคติชนด้วยวิธีนี้ทำได้ง่ายกว่าการแสวงหาจุดกำเนิด (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2525 : 65) และการศึกษารูปแบบและโครงสร้างถือว่าเป็นการศึกษาที่ถูกหลักการให้ประโยชน์ต่อผู้ศึกษา อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้วยวิธีนี้อาจทำได้โดยการรวบรวมข้อมูลทางคติชนที่ต้องการศึกษาแล้วแบ่งแยกประเภท โดยยึดรูปแบบที่แตกต่างกันเป็นเครื่องกำหนด เช่น การศึกษานิทานพื้นบ้านได้แบ่งประเภทนิทานพื้นบ้านออกเป็น นิทานมุขตลก นิทานวีรบุรุษ นิทานเกี่ยวกับนางฟ้าเทวดา นิทานสัตว์ หรือ การศึกษาปริศนาคำทายได้แบ่งเป็น ปริศนาที่เป็นคำเดียว วลี เรื่องสั้น เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช : 1110)

3) การศึกษาสัญลักษณ์ในคติชนวิทยา

การศึกษาลักษณะจัดว่าเป็นวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยาอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งสัญลักษณ์จะเป็นการใช้แนวความคิดหนึ่งหรือของอย่างหนึ่งเพื่อแทนแนวความคิดอื่นหรือของอย่างอื่น ด้วยเนื้อหาบางประเภทของคติชนวิทยาไม่สามารถจะกล่าวออกมาตรงๆได้ จึงต้องใช้สัญลักษณ์

การศึกษาคติชนด้วยวิธีนี้จะศึกษาความหมายของสัญลักษณ์ที่ชาวบ้านใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิด อารมณ์และจิตใจของชาวบ้าน และเพื่อให้เข้าใจถึงสัญลักษณ์ที่แท้จริงของสังคม สัญลักษณ์ที่ปรากฏในคติชนมักจะมีอยู่ในบทเพลงพื้นบ้าน ความฝัน นิทาน เรื่องตลก เป็นต้น ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าสังคมทุกสังคมย่อมมีกฎระเบียบบังคับคนในสังคมยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งบางครั้งกฎระเบียบต่างๆนั้นได้สร้างความกดดันให้กับคนในสังคมและเพื่อเป็นการผ่อนคลายลดความตึงเครียดนั้นลง เราจึงพบเรื่องเล่าประเภทล้อเลียน ตลกขบขันปรากฏอยู่ในคติชนอยู่เสมอๆ ซึ่งเรื่องที่น่ามาล้อเลียนนี้มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเพศ การเมือง ศาสนา เช่น เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลในครอบครัวที่ห้ามอยู่ใกล้ชิดกัน อาทิ ลูกเขยกับแม่ยาย พี่เขยกับน้องเมีย เป็นต้น (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2525 : 74-75)

4) การศึกษาเปรียบเทียบในคติชนวิทยา

การศึกษาเปรียบเทียบในคติชนวิทยา จำเป็นอย่างยิ่งที่นักคติชนวิทยาจะต้องให้ความร่วมมือกันเพราะแต่ละคนไม่สามารถที่จะรอบรู้ในหลายๆด้านได้ จึงต้องอาศัยความร่วมมือซึ่งกันและกัน แต่ในวิธีการศึกษาด้วยวิธีนี้ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะบางทีก็กลายเป็นการส่งเสริมลัทธิชาตินิยมมากกว่าความร่วมมือเพื่อประโยชน์ของชาติ (เสนห์ บุญรักษ์, 2527 : 12)

5) การศึกษากระบวนการถ่ายทอดของคติชนวิทยา

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดของคติชนวิทยาจะต้องเป็นการศึกษาเรื่องราวที่ถ่ายทอดทางมุขปาฐะโดยตรง ทั้งนี้อาจจะเป็นการถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือจากวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง หรือจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งข้อดีของการศึกษาด้วยวิธีนี้คือ ความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้เพราะการถ่ายทอดอาจจะใช้ระยะเวลาที่ยาวนานจึงเชื่อไม่ได้ว่าข้อมูลนั้นจะถูกดัดแปลงทั้งหมดด้วยผู้รับการถ่ายทอดอาจจะดัดแปลงในสิ่งที่ตนได้รับการถ่ายทอดมา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช : 1102) ซึ่งนักคติชนวิทยาเองก็เห็นว่าในกระบวนการถ่ายทอดทางคติชนวิทยาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และการเปลี่ยนแปลงนั้นมักจะมีลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น นิทานพื้นบ้าน มักจะมีโครงเรื่องที่คล้ายๆกัน แต่รายละเอียดในเนื้อหานั้นจะมีส่วนที่แตกต่างกัน ตัวอย่าง เช่น นิทานเรื่องซินเดอเรลลา มีต้นกำเนิดมาจากนิทานอียิปต์ เมื่อได้มีการแพร่กระจายไปสู่วัฒนธรรมอื่นๆก็จะมีรายละเอียดที่เพิ่มเติมเข้ามาหรือขาดหายไปบางส่วน (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2525 : 77-78) จึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการถ่ายทอดทางคติชนที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทางมุขปาฐะอาจทำให้ความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลลดน้อยลง เพราะผู้รับการถ่ายทอดอาจจะดัดแปลงแก้ไขข้อมูลได้ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้วัฒนธรรมบางวัฒนธรรมเล็อกบุคคลขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลและรับการถ่ายทอดข้อมูลโดยตรง

ดังนั้น การศึกษากระบวนการถ่ายทอดและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการถ่ายทอดจึงเป็นการศึกษาที่สำคัญอีกแนวทางหนึ่ง แม้ว่าจะมีข้อบกพร่องอยู่บ้างก็ตามด้วยวิธีการถ่ายทอดทางมุขปาฐะยังคงดำรงสืบอยู่ต่อไป

6. ความเป็นมาของความเชื่อ

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ขึ้น เช่น ฝนตก พายุร้าย ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาทภัย ต่างๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มิอทธิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนวยความสะดวก แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามทำ

จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนาเกิดขึ้น

ความเชื่อ คือ การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ โสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เหล่านี้ เป็นต้น (กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้, 2526 : 23)

ความเชื่อของมนุษย์ได้มีวิวัฒนาการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อในธรรมชาติ ความเชื่อระดับต่ำสุดของมนุษย์ คือความเชื่อในธรรมชาติ เพราะธรรมชาติเกิดอยู่ข้างเคียงกับมนุษย์ มนุษย์เกิดมาลืมนตาในโลก สิ่งแรกที่มนุษย์ได้เห็นได้สัมผัสก่อนสิ่งอื่นคือธรรมชาติรอบตัวมนุษย์และธรรมชาติต่างๆ เหล่านี้ ได้แก่ ความมืด

ความสว่าง ความหนาว ความร้อน ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว แม่น้ำลำธาร ต้นไม้ พืชไร่พืชสวน แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด มนุษย์เชื่อว่าธรรมชาติเหล่านั้นมีตัวตน มีอำนาจพิเศษและสามารถก่อให้เกิดคุณและโทษแก่มนุษย์ได้ มนุษย์จึงเกรงกลัวและกราบไหว้ ดังนั้น การนับถือธรรมชาติจึงนับเป็นขั้นแรกแห่งความเชื่อของมนุษย์

2. ความเชื่อในคติถือผีสาง เทวดา วิวัฒนาการแห่งความคิดของมนุษย์เกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญรอบข้างอย่างอื่น มนุษย์มีความสงสัยว่าความมืด ความสว่าง ความร้อน ความหนาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ พายุฟ้า ฝนน้ำ แมกภูเขาและต้นไม้ใหญ่ที่สามารถบันดาลให้เกิดความผันแปรไปได้ต่างๆ ในตัวธรรมชาติเหล่านั้น และมีผลบันดาลให้เกิดความสุขและความทุกข์แก่มนุษย์ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงสร้างรูปเทวดาบ้าง รูปมนุษย์บ้าง หรือรูปครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์บ้าง เช่น พระภูมิเจ้าที่ แม่ย่านางเรือ และเทพารักษ์ต่างๆ เป็นต้น เพื่อบูชาธรรมชาติเหล่านี้คงมีอำนาจอะไรอย่างหนึ่งสิงสถิตอยู่ อำนาจที่สามารถบันดาลให้เป็นได้นั้น เรียกว่า เจตภูตหรือวิญญาณ เจตภูตที่มีอำนาจทำความทุกข์ให้เกิดขึ้น อาจเป็นมารร้ายหรือ ผีสางอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนที่นำความสุขมาให้ อาจเป็นทวยะประเภทใดประเภทหนึ่ง และในขั้นนี้ เจตภูตที่ทรงอำนาจสิงอยู่ในธรรมชาตินั้นๆ อาจแบ่งออกได้อีกเป็น 3 ลำดับแห่งวิวัฒนาการทางความคิดของมนุษย์ดังนี้ (เสฐียร พันธงชัย, 2513 : 30-31)

2.1 เริ่มจากธรรมชาติแต่ละอย่างก่อน แล้วกว้างออกไปถึงธรรมชาติทุกอย่างในโลก โดยเชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกมีวิญญาณสิงสถิตอยู่

2.2 เชื่อว่าวิญญาณเหล่านั้นมีอำนาจไปแต่ละอย่าง อาจบันดาลความดี ความชั่ว ความสุข และความทุกข์ให้แก่มนุษย์ได้แต่ละอย่างตามอำนาจและความกรุณาที่มีอยู่ วิญญาณเหล่านั้นต้องมีรูปร่าง แต่ไม่สามารถเห็นได้

2.3 เริ่มสร้างขึ้นด้วยความนึกคิดของตนเอง ภาพที่ตนนับถือเรียกว่าพระเจ้าหรือเทพเจ้าหรือผีบางเทวดาก็ตามเกิดขึ้นมาแต่ครั้งนั้น ความเชื่อเช่นนี้เป็นมูลเหตุอีกประการหนึ่งของศาสนา นักปราชญ์ในสังคมมนุษย์โบราณเรียกความเชื่อนี้ถือว่าวิญญาณหรือเจตภูต

3. ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ ได้แก่มารดา บิดา ปู่ย่าและตายายที่ตายไปแล้ว วิญญาณของบุคคลเหล่านั้นไม่ได้ไปไหน ยังคงอยู่เพื่อ ปกป้องรักษาดูแลบุตรหลานของพวกตน ทำให้เกิดการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ โดยสังเกตตัวอย่างได้ว่าการบังสุกุลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วของคนไทย และการกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษของคนจีน

4. ความเชื่อในเทพเจ้าหลายองค์ ความคิดของมนุษย์ได้พัฒนาติดต่อกันมาจากความคิดเรื่องสร้างภาพเทพเจ้าตามมโนคติของตน โดยคิดเห็นว่าธรรมชาติอย่างใดควรมีรูปเป็นอย่างไร และธรรมชาติอย่างไหนมีอำนาจสูงต่ำกว่ากันอย่างไร บางพวกเชื่อว่าพระอาทิตย์เป็นเทพเจ้าสูงสุด บางพวกเชื่อว่าพาคฟ้าเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ บางพวกเชื่อว่าพระจันทร์เป็นเทพเจ้าสูงสุดกว่าเทพเจ้าองค์ใด เทพเจ้าแต่ละองค์มีอำนาจลดหลั่นกัน และมีหน้าที่แตกต่างกัน

6. ความเชื่อในสังคมไทย

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ขึ้นเช่น ฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาทภัย ต่างๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มิมีอิทธิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนาจประโยชน์ แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนาเกิดขึ้น

ความเชื่อไม่ว่าจะเกิดขึ้นด้วยความรู้สึกหรือเหตุผลใดก็ตาม เมื่อมนุษย์เกิดความเชื่อขึ้นแล้วก็มักจะแสดงออกทางกายและวาจาให้ปรากฏเช่นเดียวกับได้มีผู้รู้ (เสฐียร พันธงชัย, 2513 : 30-31)

การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน และการยอมรับนับถือนี้อาจจะมีหลักฐานที่พอจะพิสูจน์หรือไม่ก็ได้ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2528 : 8)

ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่เกิดจากการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต ถึงแม้ว่าโลกปัจจุบันจะมีวิทยาการที่ก้าวหน้าไปมากเพียงใดก็ตาม แต่เราก็คงพบว่ามีมนุษย์ที่มีความเชื่อในสิ่งที่ไม่มีความเชื่อหรือเชื่อในสิ่งที่จะมีหลักฐานมาพิสูจน์เห็นจริงได้ยากอีกเป็นจำนวนมาก (สุนันท์ อุดมเวช, 2524 : 114)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่มีความเชื่อในเรื่องต่างๆจนมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ชนบทรรมนิยม ประเพณีต่างๆด้วยเหตุนี้เองจึงอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อ

เป็นผู้กำหนดให้เกิดคติชนในแขนงต่างๆอีกมากมาย เพราะเมื่อใดที่มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องใด มนุษย์ก็จะแสดงออกให้สอดคล้องกับความเชื่อของตน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537 : 661)

7. บทสรุป

จะเห็นได้ว่าความเชื่อของคนในสังคมไทยมีการปรับเปลี่ยนไปจากความเชื่อดั้งเดิมพอควร ทั้งนี้เพราะการได้ติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก ทำให้ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอื่นๆ จนทำให้สภาพสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง เริ่มแรกนั้นความเชื่อของคนไทยแต่เดิมคงไม่ต่างจากชาติอื่นๆ คือเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นว่ามีอำนาจเหนือคนอาจบันดาลให้ทั้งคุณและโทษ ความเชื่อดังกล่าวเป็นการเชื่อถือผีสางเทวดา ต่อมาเมื่อมีการตั้งบ้านเรือนเป็นการถาวรและมีการติดต่อไปมาระหว่างหมู่บ้าน วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีหลักจึงเป็นการกสิกรรมกับศาสนา และเมื่อมีการยอมรับนับถือ พุทธศาสนามากขึ้น ขณะที่คติความเชื่อดั้งเดิมยังคงมีอยู่ จึงเกิดการปรับปรุงแก้ไขคติความเชื่อให้เข้ากับจิตใจและสภาพแวดล้อม ความเชื่อของคนไทยโดยทั่วไปจึงเกิดเป็นรากฐานซ้อนกันหลายชั้น คือเชื่อคติผีสางเทวดาอยู่ส่วนลึก พุทธศาสนาอยู่พื้นผิวและมีลัทธิศาสนาฮินดูเข้ามาแทรกซ้อนอยู่ด้วย เห็นได้ชัดจากรูปแบบของประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่บางครั้งมีการผสมผสานของพิธีสงฆ์ พิธีพราหมณ์ และบัตร์พลีผีสางเทวดาด้วย การที่สังคมโดยรวมสรุปว่า คนที่เชื่อถือในเรื่องเครื่องรางของขลังนั้นมั่งงาย ไร้เหตุผล ย่อมไม่ถูกต้อง เพราะผู้ที่นับถือเครื่องรางของขลังนั้นก็ยังมีจิตใจระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นสำคัญ ส่วนการนับถือเครื่องรางของขลังในรูปแบบต่างๆ เช่น ปลัดขิก หรือ ตะกรุด เป็นต้นนั้น เป็นเพราะความผสมผสานกันทางวัฒนธรรมและความเชื่อของกลุ่มหลากหลาย ความแตกต่างระหว่างการยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง กับการยึดถือหลักเครื่องรางของขลังเป็นที่พึ่ง นั้น อยู่ที่เราสามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ในระดับใด เพราะพระรัตนตรัยนั้นเป็นเครื่องระลึกให้เราดำรงชีวิตในลักษณะที่เราสามารถพัฒนากายและจิตใจของเราให้บริสุทธิ์และสะอาด แต่การยึดถือเครื่องรางของขลังเป็นที่พึ่งนั้น เราต้องยึดถือในความขลังและความศักดิ์สิทธิ์เป็นหลัก ต้องปฏิบัติตามหลักของเครื่องรางของขลังอย่างเคร่งครัด เป็นความหลงที่ทำให้เราติดอยู่กับสิ่งนั้น เป็นการยากที่เราจะสามารถพัฒนากายและจิตใจของเราให้สูงขึ้นได้ ดังนั้น เครื่องรางของขลังจึงไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง

บรรณานุกรม

กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้. 2526. **ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
 กิ่งแก้ว อุตถากร. 2520. **คติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู โรงพิมพ์คุรุสภา.
 จันทรศรี นิตยฤกษ์. ม.ป.ป. **ความรู้เรื่องคติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูธนบุรี.

- ธนรัชต์ อนุกุล. 2543. **กลองสะบัดชัยในสังคมและวัฒนธรรมชาวเชียงใหม่**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. 2525. **มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มัลลิกา คนานุรักษ์. 2550. **คติชนวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ศิริพร ฐิตะฐาน ณ ถลาง. 2537. **ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น การศึกษาคติชนในบริบททางสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- ศรีนครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม. มหาวิทยาลัย. 2528. **ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน. เอกสารการวิจัย. ฉบับที่ 6 : 5.**
- สุนันท์ อุดมเวช. 2524. **คติชนวิทยา**. เพชรบุรี : วิทยาลัยครูเพชรบุรี.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช. มหาวิทยาลัย. 2537. **ภาษาไทย : คติชนวิทยาสำหรับครู**. หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เสน่ห์ บุญรักษ์. 2527. **คติชนวิทยา**. พิษณุโลก : ภาควิชาภาษาไทย คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก.
- เสฐียร พันธรังสี. 2513. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา.
- เสน่ห์ บุญรักษ์. 2527. **คติชนวิทยา**. พิษณุโลก : ภาควิชาภาษาไทย คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก.

การศึกษาวิเคราะห์การตีความพระอภิธรรม ของพระเถระในพระพุทธศาสนา
AN ANALYTICAL STUDY OF ABHIDHAMMA INTERPRETATION
OF THAI ELDER BUDDHIST MONKS

พระมหาโสภณ วิจิตตธมโม*

พระมหาณรงค์ศักดิ์ จิตติญาโณ**

บทคัดย่อ

พระอภิธรรม เป็นวิชาการชั้นสูงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับปรมัตถธรรม 4 ประการ อันได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน พระอภิธรรมเปรียบเสมือนแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา มีเนื้อหาสุขุมลุ่มลึก อันนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรมชาติของชีวิต เรื่องของกรรมและการส่งผลของกรรม เรื่องภพภูมิต่าง ๆ เรื่องของการเวียนว่ายตายเกิด และเรื่องของการปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งเป็นจุดหมายอันสูงสุดในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : การตีความพระอภิธรรม, พระเถระในพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

Abhidhamma is the high technical content about Paramattha four factors, including psychological and mental factors form the metaphysics nirvana is like the essence of Buddhism. Have a deep and lead to a better understanding of the nature of life. The action and the result of the action of worlds landscape of the cycle of birth and death. And the conduct to escape the cycle of birth and death. Which is the ultimate goal of Buddhism.

Keywords: Abhidhamma Interpretation, Thai Elder Buddhist Monks

1. บทนำ

ในสมัยก่อน มีการเรียนเกี่ยวกับพระอภิธรรม ต่อมาเมื่อมีความคิดเห็นว่า พระธรรมจับยาก และได้รับการรื้อฟื้นมาสอนใหม่ในเรื่องนี้สมัยหลวงพ่อโชดก เพราะพระอภิธรรมมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ ต่อความเข้าใจ แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา อันจะทำให้มนุษย์หาคำตอบให้กับชีวิต ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การทำหน้าที่การทำงานของตนเอง หรือการสร้างคุณค่า ให้กับชีวิตของตนเอง ด้วยการตัดสินใจบนฐานความรู้ที่ถูกต้อง แต่การศึกษาพระอภิธรรมในประเทศไทยนี้ แม้มีการเรียน

---

* ครูสอนปริยัติธรรมวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

** อาจารย์ประจำ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การสอนอยู่หลายแห่ง แต่ก็ถือว่า "มีอยู่น้อยมาก" เนื่องจากความลึกซึ้งของพระอภิธรรมประการหนึ่ง, อาจารย์ผู้สอนพระอภิธรรม ก็หาได้ยากประการหนึ่ง, ตำราพระอภิธรรมหลักสูตรย่อ ๆ ที่พอจะให้ประชาชนผู้มี เวลาไม่มากนักได้ศึกษาประการหนึ่ง และการเสียเวลามากในการเดินทางไปศึกษาพระอภิธรรมซึ่งประการหนึ่ง ล้วนเป็นข้อจำกัดต่อการเผยแผ่พระอภิธรรมทั้งสิ้น

การพัฒนาการ การศึกษาประวัติของพระอภิธรรมในพระพุทธศาสนา จึงสามารถสืบค้นได้จากการแสดงความหมายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผ่านวิญญูติทั้งสองนั้น การตีความจึงอยู่บนฐานของวิญญูติทั้งสองนี้ที่เป็นสื่อข้อความหรือความหมายจึงต้องตีความ เพื่อหาความหมายได้ทั้งจากกายวิญญูติ และวจีวิญญูติดังกล่าวเอง เพราะวิญญูติหรือสิ่งที่เขา ต้องการสื่อให้รู้ผ่านตาและหู นั้น ต้องอาศัยการตีความ เพื่อทำความเข้าใจวิญญูติ ที่แสดงผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ จึงไม่ใช่สิ่งที่ประกาศให้รู้ อย่างเดียวเท่านั้น หากแต่เป็นสิ่งที่ควรรู้ด้วยจากการศึกษาพบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงใช้วิธีสื่อความหมายทางวาจาหรือวจีวิญญูติเป็นส่วนมาก เพื่อถ่ายทอดสั่งสอนพระธรรมวินัย ที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ทั้งหลายให้ได้รับรู้ และเข้าใจจนบรรลุธรรมขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ

2. พระอภิธรรมปิฎก

พระอภิธรรมปิฎก หรือเรียกสั้น ๆ ว่า พระอภิธรรม เป็นหมวดที่ประมวลพุทธพจน์อันเกี่ยวกับหลักธรรมที่เป็นวิชาการว่าด้วยเรื่องของปรมัตถธรรม (สภาวะธรรม) ล้วน ๆ ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อกล่าวถึงบุคคลใด บุคคลหนึ่ง ทางพระอภิธรรมถือว่าบุคคลนั้นไม่มี มีแต่สิ่งที่ประชุมรวมกันของจิต เจตสิก รูป เท่านั้น ส่วนที่เรียกชื่อว่า นาย ก นาย ข นั้นเรียกโดยสมมติโวหารเท่านั้น ดังนั้น ธรรมะในหมวดนี้จึงไม่มีเรื่องราวของบุคคล เหตุการณ์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสิ่งสมมุติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเลยพระอภิธรรมปิฎกนี้มีอยู่ทั้งสิ้น 42,000 พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น 7 คัมภีร์ เรียกโดยย่อว่า สัง. วิ. ธา. ปุ. กะ. ยะ. ปะ. (หัวใจพระอภิธรรม) ได้แก่

1. **คัมภีร์ธัมมสังคณี** ว่าด้วยธรรมะที่ประมวลไว้เป็นหมวดเป็นกลุ่ม เรียกว่ากัณฑ์มี 4 กัณฑ์ คือ

- (1) จิตตวิภัติกัณฑ์ แสดงการจำแนกจิตและเจตสิกเป็นต้น
- (2) รูปวิภัติกัณฑ์ แสดงการจำแนกรูป
- (3) นิกเขปปราสีกัณฑ์ แสดงธรรมที่เป็นแม่บท (มาติกา) ของปรมัตถธรรม
- (4) อัตถุทธากัณฑ์ แสดงการจำแนกเนื้อความตามแม่บทของปรมัตถธรรม

2. **คัมภีร์วิภังค์** แสดงการจำแนกปรมัตถธรรมออกเป็นข้อๆ แบ่งออกเป็น 18 วิภังค์เช่น จำแนกขันธ์ เรียกว่า ขันธ์วิภังค์

3. **ธาตูกถา** แสดงการจัดหมวดหมู่ของปรมัตถธรรมโดยสังเคราะห์ด้วยธาตุ(ธรรมชาติที่ทรงไว้ซึ่งสภาพของตน)

4. **คัมภีร์บุคคลบัญญัติ** ว่าด้วยบัญญัติ 6 ประการและแสดงรายละเอียดเฉพาะบัญญัติอันเกี่ยวกับบุคคล

5. **คัมภีร์กถาวัตถุ** ว่าด้วยคำถามคำตอบประมาณ 219 ข้อ อันถือเป็นหลักในการตัดสินพระธรรมวินัย

6. **คัมภีร์ยมก** ในคัมภีร์นี้จะยกหัวข้อปรมัตถธรรมขึ้นวินิจฉัยด้วยวิธีถามตอบโดยตั้งคำถามย้อนกันเป็นคู่ๆ

7. **คัมภีร์มหาปฏิกฐาน** แสดงเหตุปัจจัยและแสดงความสัมพันธ์อันเป็นเหตุเป็นผลที่อิงอาศัยซึ่งกันและกันแห่งปรมัตถธรรมทั้งปวงโดยพิสดาร

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกแบ่งออกเป็น 3 หมวด คือพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก เป็นการรวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงแก่เวไนยสัตว์ในระหว่างการทำเพ็ญพุทธกิจ 45 พรรษา ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานประวัติการเกิดขึ้นของหลักคำสอน 2 หมวดข้างต้น คือ พระวินัย กับพระสุตตว่ามีมาตั้งแต่คราวสังคายนาครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันในหมู่ผู้รู้ชาวพุทธ แต่การอ้างหลักคำสอนที่เรียกว่า “พระอภิธรรมปิฎก” ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของพุทธวจนะกลับยังไม่เป็นที่ตกลงร่วมกันได้ เนื่องจากความไม่ชัดเจนของหลักฐานทั้งในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์ประกอบอื่นๆ ประเด็นถกเถียงเกี่ยวกับพระอภิธรรมปิฎกว่าเป็นพุทธวจนะหรือไม่นี้ ได้รับความสนใจในหมู่นักศึกษา ชาวพุทธมาตั้งแต่อดีต เหตุผลของฝ่ายไม่เห็นด้วยกับการอ้างพระอภิธรรมปิฎกว่าเป็นพุทธดำรัสก็คือ ในคราวปฐมสังคายนามีการแบ่งคำสอนออกเป็นเพียง 2 หมวดคือพระวินัยปิฎกกับพระสุตตันตปิฎกเท่านั้น ไม่ปรากฏพระอภิธรรมปิฎกอยู่เลย ประวัติศาสตร์ของพระอภิธรรมที่เถรวาทนับถืออยู่นี้ปรากฏชัดเจนขึ้นในคราวสังคายนาครั้งที่ 3 โดยมีหลักฐานขึ้นสำคัญชื่อ “คัมภีร์กถาวัตถุ” อันเป็นส่วนหนึ่งของพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งเป็นผลงานรจนาของพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระผู้เป็นประธานในการสังคายนา ซึ่งมีการอธิบายกันว่า ก่อนหน้านั้นมีคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎกที่สืบทอดกันมาแล้ว 6 คัมภีร์ พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระรจนา “กถาวัตถุ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543 : 83)

สรุปแล้ว พระอภิธรรมก็คือธรรมะหมวดที่ 3 ในพระไตรปิฎกที่สอนให้รู้จักธรรมชาติอันแท้จริงที่มีอยู่ในตัวเราและสัตว์ทั้งหลายอัน ได้แก่จิต เจตสิก รูป และรู้จักพระนิพพานซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายอันสูงสุดในพระพุทธศาสนา

3. ประวัติความเป็นมาของพระอภิธรรมปิฎก

พระอรธรรคกถาจารย์เล่าประวัติความเป็นมาของพระอภิธรรมปิฎกไว้มีใจความว่าหลังจากพระผู้มีพระภาคตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว 3 สัปดาห์ ในสัปดาห์ที่ 4 ทรงพิจารณาพระอภิธรรม 7 คัมภีร์นี้ติดต่อกันตลอด 7 วัน ณ รัตนฆรเจดีย์ บริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ตรัสรู้หลังจากตรัสรู้แล้ว 7 พรรษา ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ ณ คุ้งไม้คันทามพุกษ เขตกรุงสาวัตถี แล้วเสด็จไปจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ประทับ ณ บันฑุกัมพลศิลาอาสน์ของท้าวสักกะ ซึ่งอยู่ภายใต้ต้นปาริชาติ ได้ทรงแสดงพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ โปรดพระพุทธรูปรดาที่ไปอุบัติเป็น สันตสุลิตเทพบุตรบนสวรรค์ชั้นดุสิตและทวยเทพจากหมื่นจักรวาล ตลอดไตรมาส (อภิ.ธ. (ไทย) 36/ บทนำ/ 7-8) คือ

ทรงแสดงฉั่มสังคณี 12 วัน

ทรงแสดงวิงค์ 12 วัน

ทรงแสดงธาตุกถา 6 วัน

ทรงแสดงบุคคัลบัญญัติ 7 วัน

ทรงแสดงกถาวัตถุ 10 วัน

ทรงแสดงยมก 12 วัน

ทรงแสดงปฎิฐาน 25 วัน

การเกิดขึ้นของพระอภิธรรมปิฎกนั้น ในคำแนะนำพระคัมภีร์อภิมมาวตาร ได้กล่าวถึง การเกิดขึ้นของพระอภิธรรมปิฎกไว้ตอนหนึ่งว่า....

“ส่วนพระอภิธรรมปิฎกนั้น แม้จะเกิดขึ้นภายหลัง เมื่อคราวตติยสังคายนา แต่ ก็ได้ นำพระพุทฺทพจนินพระสุตตันตปิฎกมาเป็นฐาน กล่าวถึงสภาวะธรรมคือ ชั้นธ ธาตุ อายตนะ ฯลฯ ล้วน ๆ อย่างเป็นระบบ จึงเป็นปรัชญาธรรมที่ลุ่มลึก สุขุม คัมภีร์ภาพ ยากจะศึกษาให้เข้าใจทะลุปรุโปร่ง” (พระพุทฺททตฺตเถระ, 2537: 38)

หลังจากที่พระพุทฺทองค์ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงทบทวนธรรมที่ได้ตรัสรู้ กระทั่งทรงแน่วพระทัยว่าธรรมนั้น เป็นสัจจธรรมที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยรู้เห็นมาก่อน จึงทรงตัดสินใจ พระทัยในการที่จะประกาศพระสัทธรรมให้ปรากฏ เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก โดยในระยะเวลา 6 พรรษาแรกของการประกาศพระพุทฺทศาสนา พระพุทฺทองค์ยังไม่ได้ตรัสสอนพระอภิธรรมแก่ผู้ใด เพราะเป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับปรมาตมธรรมล้วนๆ ยากแก่การที่จะอธิบายให้เข้าใจได้โดยง่าย บุคคลที่จะรับอรรถรสของพระอภิธรรมได้นั้น ต้องเป็นบุคคลที่ประกอบด้วยศรัทธาอันมั่นคง และได้เคยสั่งสมบารมีอันเกี่ยวกับปัญญาในเรื่องนี้มาบ้างแล้วแต่กาลก่อน แต่ในช่วงต้นของการประกาศ พระพุทฺทศาสนานั้น คนส่วนใหญ่ยังมีศรัทธาและมีความเชื่อในพระพุทฺทศาสนาน้อย ยังไม่พร้อมที่จะ รับคำสั่งสอนเกี่ยวกับปรมาตมธรรม ซึ่งเป็นธรรมอันลึกซึ้งได้ พระพุทฺทองค์จึงทรงยังไม่แสดงให้ทราบ เพราะหากทรงแสดงไปแล้ว ความสงสัยไม่เข้าใจหรือความไม่เชื่อย่อมจะเกิดแกมมหาชนเหล่านั้น เมื่อ มีความสงสัยไม่เข้าใจหรือไม่เชื่อแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้เกิดการดูหมิ่นดูแคลนต่อพระอภิธรรมได้ ซึ่งจะ เป็นผลร้ายมากกว่าผลดี (วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ, 2546: 17-18)

เมื่อเวลาผ่านไปล่วงถึงพรรษาที่ 7 พระพุทฺทองค์ จึงได้ทรงแสดงพระอภิธรรมเป็นครั้งแรก โดยเสด็จขึ้นไปจาพรรษามณีสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อทดแทนคุณของพระมารดาด้วยการแสดง พระอภิธรรมเทศนาโปรดพระพุทฺทมารดา ซึ่งสิ้นพระชนม์ไปตั้งแต่ประสูติพระองค์ได้ 7 วัน (สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว), 2538: 13-16) และได้อุบัติเป็นเทพบุตรอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิตมีพระนามว่า “**สันดุสิตเทพบุตร**” ในการแสดงธรรมครั้งนี้ ได้มีเทวดาและพรหมจากหมื่นจักรวาลจำนวนหลาย แสนโกฏิ มาร่วมฟังธรรมด้วย โดยมีสันดุสิตเทพบุตรเป็นประธาน ณ ที่นั้น พระพุทฺทองค์ทรงแสดง พระอภิธรรม แก่เหล่าเทวดาและพรหมด้วย **วิถถารณีย์** คือ แสดงโดยละเอียดพิศดาร ตลอด พรรษากาล (3 เดือนเต็ม) (วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ, 2546:18)

สำหรับในโลกมนุษย์นั้น พระองค์ได้ทรงแสดงแก่พระสารีบุตรเป็นองค์ แรก คือใน ระหว่างที่ทรงแสดงธรรมอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นพอได้เวลาบิณฑบาต พระองค์ก็ทรงเนรมิต พุทฺทนิมิตขึ้นแสดงธรรมแทนพระองค์ แล้วพระองค์ก็เสด็จไปบิณฑบาตในหมู่ชนชาวอูตตรกुरु เมื่อ

บิณฑบาตเสร็จแล้วก็เสด็จไปยังป่าไม้จันทน์ซึ่งอยู่ในบริเวณป่าหิมวันต์ใกล้กับสระ อนินดาตเพื่อเสวยพระกระยาหาร โดยมีพระสารีบุตรเถระมาเฝ้าทุกวัน หลังจากที่ทรงเสวยแล้วก็ทรงสรุปเนื้อหาของพระอภิธรรมที่พระองค์ได้ทรงแสดงแก่เหล่าเทวดาและพรหมให้พระสารีบุตรฟังวันต่อวัน (**พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่พระสารีบุตรด้วย สังเขปนัย คือ แสดงอย่างย่อ**) เสร็จแล้วพระองค์จึงเสด็จกลับขึ้นสู่ดาวดึงส์เทวโลกเพื่อแสดงธรรมต่อไป ทรงกระทำเช่นนี้ทุกวันตลอด 3 เดือน เมื่อการแสดงพระอภิธรรมบนเทวโลก จบสมบูรณ์แล้วการแสดงพระอภิธรรมแก่พระสารีบุตรก็จบสมบูรณ์ด้วยเช่นกัน เมื่อจบพระอภิธรรมเทศนาเทวดาและพรหม 800,000 โภกวิได้บรรลุธรรม และสันตุสิตเทพบุตร (พุทธมารดา) ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันบุคคล

ภายหลังที่พระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ภายหลังจากถวายพระเพลิงได้ 52 วัน ท่านมหากัสสปเถระ พระอุบาลีเถระ พระอานนทเถระ พร้อมด้วยพระอรหันต์รวมทั้งสิ้น 500 องค์ ซึ่งล้วนเป็นปฏิสัมภิทাপัตตะ ฉฬภิญโญ และเตวชีชะ ได้ช่วยกันทำสังคายนาพระธรรมวินัย 84,000 พระธรรมชั้น และได้กล่าวยกย่องพระอภิธรรมว่าเป็นหมวดธรรมที่สำคัญมากของพระพุทธศาสนาการทำสังคายนาครั้งนี้ มีพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นศาสนูปถัมภก

คัมภีร์อรรถกถาอัฐสาลินี ธรรมสังคณี อภิธรรมปิฎกได้แสดงไว้ว่า จริงอยู่ ปาฏิหาริย์ที่พระองค์ทรงทำที่มหาโพธิ์บัลลังก์ก็ดี ทำสมาคมแห่งพระญาติก็ดี ที่สมาคมปาฏิสาบุตรก็ดี ทั้งหมดได้เป็นเช่นกับยมกปาฏิหาริย์ที่ทำที่ควงไม้คันทามพฤษ์นั้นและ ครั้งทรงทำปาฏิหาริย์อย่างนี้แล้ว จึงเสด็จลงจากอากาศแล้วเสด็จจกรมตลอดสี่ปดาห์ ในระหว่างแห่งบัลลังก์และสถานที่อึ่งพระองค์ประทับยืนอยู่แล้ว ก็ใน 21 วันเหล่านี้ แม้วันหนึ่ง รัตมีทั้งหลายมิได้ออกจากสรีระของพระศาสดา แต่ในสี่ปดาห์ที่ 4 ทรงประทับนั่งในเรือนแก้วในทิศพายัพ ชื่อว่า เรือนแก้วมิใช่เรือนที่สำเร็จด้วยรัตนะ แต่บัณฑิตพึงทราบสถานที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพิจารณาปรณทั้ง 7 ว่าเป็นเรือนแก้ว

บรรดาปรณทั้ง 7 นั้น แม้เมื่อทรงพิจารณาธรรมสังคณี รัตมีทั้งหลายก็มีชานออกไปจากพระสรีระ เมื่อพิจารณาวิภังคปรณ ธาตุกถา ปุคคัลบัญญัติ กถาวัตตุปรณ และยมปรณ รัตมีทั้งหลายก็มีได้ชานออกไปจากพระสรีระ แต่เมื่อใด ก้าวลงสู่มหาปรณเริ่มพิจารณาว่า เหตุปัจจโย อารมมณปัจจโย ฯเปฯ อวิคตปัจจโย ดังนี้ เมื่อนั้น สัพพัญญุตญาณ โดยความเป็นอันเดียวกันของพระผู้มีพระภาคเจ้าพิจารณาสมันตปฏิฐาน 24 ประการ ย่อมได้โอกาส (ช่อง) ในมหาปรณนั้นแหละ เปรียบเหมือนปลาใหญ่ ชื่อว่า ติมिरปิงคละ ย่อมได้โอกาสโดยความเป็นอันเดียวกันในมหาสมุทรอันลึก 84,000 โยชน์นั้นและ ฉันโต พระสัพพัญญุตญาณก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมได้โอกาสในมหาปรณ โดยความเป็นอันเดียวกันนั้นแหละ

เมื่อพระศาสดา ทรงพิจารณาอันละเอียดสุขุมตามความสบาย ด้วยพระสัพพัญญุตญาณ ซึ่งมีโอกาส (ช่อง) อันได้แล้วอย่างนี้ พระฉัพพรรณรังสี (รัตมี 6 ประการ) คือ นิละ (เขียวเหมือนดอกอัญชัน) ปิตะ (เหลืองเหมือนหรรดัล) โลติตะ (แดงเหมือนตะวันอ่อน) โอทาทะ (ขาวเหมือนแผ่นเงิน) มัญญะภูระ (สีหงสบาท เหมือนดอกหงอนไก่) ประภัสสร (เลื่อมพรายเหมือนแก้วผลึก) ก็ชานออกจากพระสรีระ (พระไตรปิฎกฉบับประชาชน, 2536: 32-34)

สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระอภิธรรมนี้ในพรรษาที่ 7 นับจากตรัสรู้ ครั้งเมื่อพระองค์เสด็จไปโปรด พระพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระองค์เสด็จไปประทับเหนือบัลลังก์มณฑลสิลาอาสน์ ภายใต้ต้นปาริชาติ พระอินทร์ทราบจึงรีบเสด็จไปยังภพดุสิตอันเป็นที่สถิตของพระสิริhamายาแล้วกราบทูล พระสิริhamายาทรง สดับและทรงโสมนัสจึงเสด็จจากภพดุสิตไปภพดาวดึงส์ พระพุทธเจ้าทรงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวาตรัสเชิญพระ สิริhamายาพุทธมารดาให้เข้าไปใกล้ ให้เป็นประธานแก่เทพดาทั้งหลาย แล้วจึงโปรดประทานพระธรรมเทศนา อภิธรรม 7 คัมภีร์ เริ่มตั้งแต่วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ตามลำดับจนครบสามเดือน ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11

4. การตีความในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในครั้งพุทธกาล แม้พระสมมาสัมพุทธเจ้าจะยังทรงพระชนมอยู่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะไม่มี ความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนไป จากที่พระสมมาสัมพุทธเจ้าสอน และความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้นนั้น มีทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติเป็นความเข้าใจที่เกิดเองโดยอัตโนมัติ ไม่ได้ตั้งใจที่จะให้เกิดความเข้าใจผิดเช่นนั้น เพราะขณะที่เกิดความเข้าใจขึ้นนั้นไม่ว่าจะผิดหรือถูกไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่จะรู้ว่าเป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง (วิ.มหา. (บาลี) 1/17-24/32-42, วิ.ม. (ไทย) 1/17-24/17-31) และทั้งที่ตั้งใจจะละเมียดด้วยไม่แน่ใจว่าเป็นความผิดหรือไม่ (วิ.มหา. (บาลี) 1/49/62, วิ.มหา. (ไทย) 1/49/217)

ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีการตีความธรรมวินัย มาโดยตลอดตั้งแต่ครั้งพุทธกาล จนถึงยุคปัจจุบันและจะยังคงมีอยู่ต่อไปในอนาคต การตีความธรรมวินัย จะยิ่งปรากฏมากขึ้น ในรูปแบบต่างๆ ตามวิวัฒนาการ ของวิทยาการสมัยใหม่และสภาพสังคมมนุษย์ ที่เปลี่ยนไปนัยสำคัญ ที่แสดงให้เห็น ถึงการตีความพระธรรมวินัย

เมื่อมีเหตุการณ์ลักษณะนี้ เกิดขึ้นพระสมมาสัมพุทธเจ้า จะทรงเป็นผู้วินิจฉัยการกระทำ ที่เกิดจากความเข้าใจเช่นนั้น ๆ ว่าผิดหรือถูก ตามพุทธประสงค์โดยทรงชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของพระองค์ อย่างชัดเจนพร้อมทั้งยังได้ทรงให้เกณฑ์ในการวินิจฉัยไว้ด้วยในภายหลัง ดังนั้นการเข้าใจผิดหรือการตีความผิดที่เกิดขึ้นครั้งพุทธกาลจึงยุติลง ได้โดยง่ายและไม่ทำให้เกิดการแตกแยกกัน เพราะการตีความต่างกันมากนักเพราะแม้บางกรณีดูเหมือนว่าตอนนั้นจะไม่สามารถปรองดองกันได้ แต่ในที่สุดแล้วแต่ด้วยมีมติที่เป็นพุทธวินิจฉัยวางไว้ เป็นแนวทางวินิจฉัยแล้ว จึงสามารถปรองดอง และเป็นที่ยึดถือกันได้เช่นกรณีของภิกษุชาวโกสัมพีที่ทะเลาะกัน ระหว่างพระวินัยธรกับพระธรรมกถึก เรื่องน้ำที่เหลือไว้ในห้องน้ำ

เมื่อมีการตีความผิดหรือความเข้าใจผิดเกิดขึ้นในครั้งพุทธกาลพระสมมาสัมพุทธเจ้าในฐานะเป็นศาสดาจึงเป็นผู้ทรงวินิจฉัยตัดสิน การพิจารณาถึงข้อความที่มีการตีความผิดจึงมีพระสมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศูนย์กลางตั้งข้อความที่ภิกษุสาวกมักกล่าวถึงความข้อนี้อยู่เสมอว่า “ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์มีพระผู้มีพระภาคเป็นต้นเดิมเป็นผู้แนะนำเป็นที่พึ่ง” (ส.สพ. (บาลี) 18/239/173, ส.สพ. (ไทย) 18/239/142)

ในพระไตรปิฎก และอรรถกถาธรรมบททุกทกนิกาย มีข้อความที่ทำให้ต้องตีความคือข้อความที่แสดงถึงคำพูดของผู้บรรลุธรรมขั้นสูงสุด แล้วที่กล่าวแสดงเป็นนัยให้รู้ว่าท่านได้เป็นพระ

อรหันต์แล้ว กรณีเช่นนี้ แม้จะไม่ใช่เป็นการตีความคัมภีร์งานเขียน เช่น ปัจจุบันแต่เป็นการตีความจากพฤติกรรมการแสดงออกทางกายและวาจาของผู้บรรลุขั้นสูงสุด แล้วเป็นลักษณะการตีความ ในยุคที่ไม่มีคัมภีร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ปัจจุบันมีกรณี เช่นนี้ มากในวรรณกรรมทางพุทธศาสนา ส่วนมากจะเป็นคำพูดของผู้เป็นพระอรหันต์แล้ว ที่แสดงเป็นนัยให้รู้ถึงความเป็นอรหันต์การเป็นพระอรหันต์ ดังกล่าวนี้อธิบายว่าเป็นสิ่งเฉพาะตนคนอื่นไม่สามารถรับรู้ถึงภาวะเช่นนี้ได้ นอกจากผู้ที่ได้เป็นพระอรหันต์ด้วยกันเท่านั้น ผู้ที่ยังไม่เป็นพระอรหันต์เมื่อได้ยินได้ฟังถ้อยคำที่เป็นนัยบ่งชี้ถึงความ เป็นพระอรหันต์ของผู้ใดผู้หนึ่ง จึงยังไม่เชื่อและมีความสงสัยในคำพูดนั้น ซึ่งถือว่าหากไม่เป็นพระอรหันต์จริงแล้วพูดเป็นนัยให้รู้ว่าตนเป็นอรหันต์นั้น มีความผิดตามพุทธบัญญัติกำกับเรื่องนี้ไว้

ดังนั้นการตีความในพระพุทธานุญาตภายหลังพุทธกาล โดยเฉพาะในยุคที่ยังไม่มีคัมภีร์ ที่เป็นรูปเล่มจึงถือเอาตามพุทธบัญญัติ ที่ทรงจำกันสืบมาจะไม่มีมีการตีความที่นอกเหนือไปจากนั้น และถือปฏิบัติกันสืบมาจนปัจจุบันเช่นนี้ ถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่เด่นชัดที่สุดของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว

5. หลักการตีความตามนัยพระอภิธรรมปิฎก

อภิธรรมปิฎก มีลักษณะสำคัญตามนัยที่อรรถกถาจารย์จัดไว้ คือ เป็นการเสนอเนื้อหาสาระของแก่นธรรมล้วนๆ เพื่อปลดเปลื้องความสำคัญว่า มีตัวตนมีข้อความกล่าวถึงการกำหนด สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมตามความเป็นจริง เพื่อให้คลายความกำหนัดความโกรธ ความหลงเป็นขั้นพัฒนาตามปัญญา เพื่อขจัดกิเลสที่ละเอียด ในสันดาน ในขั้นเด็ดขาดอภิธรรมปิฎก จึงมีเป้าหมายคือ เป็นเครื่องห้ามป้องกันละความเศร้าหมอง ที่เกิดจากความเห็นผิดไม่ให้เกิดฟุ้งซ่าน คลาดเคลื่อนจากความจริงแห่งธรรม (วิ.มหา.อ. 1/21-25) หากจัดตามวงศ์ศตฺตฺถุสสาสน์ อภิธรรมปิฎกจะจัดอยู่ในวैयाकरणเพราะเป็นการจำแนกแยกแยะอธิบายธรรม ที่ไม่ได้อยู่ใน 8 ประเภทที่เหลือมีลักษณะการจำแนก องค์ธรรมทั้งที่เป็นการสังเคราะห์ สรุปลวิเคราะห์ จำแนกที่เป็นแก่นหรือรากฐานของธรรม ที่เป็นบัญญัติสมมติเรียก เพื่อให้สื่อให้เข้าใจกันที่เป็นเกณฑ์ตัดสินธรรมที่เป็นคู่เหตุ และผลและทั้งที่องค์รวมหรือชี้ให้เห็นถึง ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และกันของธรรมหลักการตีความนัยแห่งอภิธรรมปิฎกพอสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) การตีความโดยการสังเคราะห์ เป็นลักษณะของข้อความ ในอัมมสังคณีปกรณ์ที่สังเคราะห์ประมวลธรรมย่อลงเหลือ 3 (ติกะ) เช่น ธรรมที่เป็นกุศลธรรม ที่เป็นอกุศลและธรรมที่ไม่เป็นทั้งกุศลและอกุศล (ซึ่งมุ่งกล่าวถึงสภาวะจิต 3 ระดับ) (อภิ.ส. (บาลี) 34//1/1, อภิ.ส. (ไทย) 34//1/1) เป็นต้น และ 2 (ติกะ) เช่นธรรมที่เป็นเหตุและธรรมที่ไม่เป็นเหตุ เป็นต้น

พร้อมทั้งอธิบายความหมายขององค์ธรรม แต่ละองค์เป็นการอธิบายองค์ธรรมโดยใช้คำที่เป็นโวพจน์กัน ทำให้เห็นองค์ธรรมหนึ่ง ๆ นั้นมีชื่อเรียกหลากหลายตามบริบทหรือเป้าประสงค์ ในการแสดง ในแต่ละแห่งเป็นการประมวลองค์ธรรมเดียวกัน แต่ตรัสแสดงไว้ในต่างกรรมต่างวาระกันมากล่าวรวมไว้ในที่เดียวกัน เช่น

ปัญญาภิรียา ที่รู้ชัดความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม ความกำหนดหมายความ เข้าไป กำหนดความเข้าไปกำหนด เฉพาะภาวะที่รู้ภาวะ ที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้แจ่มแจ้ง ความคันคิด ความใคร่ครวญปัญญา เหมือนแผ่นดินปัญญา เครื่องทำลายกิเลสปัญญา เครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัดปัญญาเหมือนปฏิภาณปัญญาปัญญาปริยปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศตตรา ปัญญาเหมือนปราสาทความสว่าง คือ ปัญญาแสงสว่าง คือปัญญาปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือน ดวงแก้ว ความไม่หลงความวิจยธรรม ความเห็นชอบ ในสมัยนั้นได้ชื่อว่า สัมมาทิฏฐิ มีใน สมัยนั้น

2) การตีความโดยการวิเคราะห์ เป็นลักษณะของข้อความ ในคัมภีร์วิวัฏฏ์ปกรณ์ที่ เน้น การวิเคราะห์ จำแนกแยกแยะ องค์ธรรม เช่น ชันธ อายตนะ ธาตุ เป็นต้น ทั้งในการนิยาม ความหมาย และจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ โดยใช้หลักการ ในคัมภีร์ธรรมสังคณีปกรณ์ เป็น กรอบ ในการวิเคราะห์หรือออกเป็นหมวดมีหมวดละ 1 เป็นต้น เช่น “รูปชันธหมวดละ 1 คือรูปทั้งหมด เป็นเหตุเป็นอเหตุกะ เป็นเหตุวิปยุต เป็นสปปัจจยะ ปันสังขตะ เป็นรูปเป็นโลกิยะ เป็นสาสวะ...” (อภิ.วิ (บาลี) 35/33/17, อภิ.วิ (ไทย) 35/33/1) และจำแนกวิเคราะห์ด้วยติภมาติกาเช่น รูปชันธ เป็นอภยากถตชันธ 4 (เบื้องปลาย) เป็นกุศลก็มี เป็นอกุศลก็มี เป็นอภยากถตก็มี ชันธ 2 (เบื้องต้น) กล่าวไม่ได้ว่า แม้เป็นสุขเวทนาสัมปยุต แม้เป็นทุกขเวทนาสัมปยุต แม้เป็นอทุกขมสุขเวทนาสัมปยุต ชันธ 3 (เบื้องปลาย) เป็นสุขเวทนาสัมปยุตก็มี เป็นทุกขเวทนาสัมปยุตก็มี เป็นอทุกขมสุขเวทนา สัมปยุตก็มี...” (อภิ.วิ (บาลี) 35/85/71, อภิ.วิ (ไทย) 35/85/66)

3) การตีความโดยการชี้ให้เห็น ถึงแก่นแท้เป็นลักษณะ ของการอธิบาย ในคัมภีร์ธาตุ ปกรณ์ ที่มุ่งกล่าวถึงความเป็นจริง ตามสภาวะหรือธรรมชาติขององค์ธรรม ด้วยจำแนกให้เห็นว่า องค์ธรรมใดบ้าง ที่สามารถสงเคราะห์เข้าด้วยกันและสงเคราะห์เข้าด้วยกัน ไม่ได้โดยใช้องค์ธรรม คือชันธอายตนะและธาตุเป็นกรอบ ในการสงเคราะห์และนำเอาองค์ธรรม ในคัมภีร์ธรรมสังคณี ปกรณ์ทั้งหมด เป็นเนื้อหา ในการสงเคราะห์เข้า ในชันธอายตนะและธาตุ ดังกล่าว เช่น ข้อความว่า “รูปชันธสงเคราะห์ได้ด้วยชันธอายตนะธาตุเท่าไร? รูปชันธสงเคราะห์ได้ด้วยชันธ 1 อายตนะ 11 ธาตุ 11 สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชันธ อายตนะธาตุเท่าไร? สงเคราะห์ไม่ได้ด้วยชันธ 4 อายตนะ 1 ธาตุ 7” การตีความ ในลักษณะนี้ เรียกว่า “โอตรนหาระ” ตามนัยแห่งคัมภีร์เนตติปกรณ์

4) การตีความโดยการใชภษาเชิงบัญญัติ เป็นลักษณะของคัมภีร์บุคคลบัญญัติปกรณ์ ที่ บอกให้ทราบว่ ในที่สุดแล้วชื่อเรียกองค์ธรรมทั้งหลาย มีคว่ำชันธเป็นต้นนั้น เป็นเพียงบัญญัติทาง ภษา เพื่อใช้ในการสื่อสาร ให้เข้าใจกันเท่านั้น เป็นการสมมติทางภษาเพื่อเรียกตามลักษณะของ ความเป็นจริง หรือตามคุณสมบัติของบุคคลหรือสรรพสิ่งออกเป็นประเภทต่างๆ หลายประเภท เช่น การบัญญัติธรรมที่เป็นหมวดเป็นหมู่เดียวกันว่า “ชันธ” การบัญญัติธรรมที่เป็นบ่อเกิดว่า “อายตนะ” การบัญญัติธรรมที่ทรงตัวอยู่ว่า “ธาตุ” การบัญญัติธรรมที่เป็นความจริงว่า “สัจจะ” เป็นต้น ตาม นัยแห่งคัมภีร์เนตติปกรณ์ เรียกการตีความเช่นนี้ว่า “บัญญัติหาระ”

5) การตีความโดยหลักการวิภาษวาทเป็นลักษณะการตีความตามนัยแห่งคัมภีร์กถาวัตถุ ปกรณ์ ที่มีเนื้อหามุ่งตรวจสอบและวินิจฉัยความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับคำสั่งสอนของพระสัมมาสัม

พุทธเจ้าว่า อันไหนเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องและอันไหนเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง โดยการจำแนกแยกแยะด้วยหลักเหตุผลที่ประกอบด้วย ข้อเสนอข้อโต้แย้งและข้อสรุป เพื่อชำระตรวจสอบข้อเห็นผิด ให้เป็นความเห็นที่ถูกต้องตามธรรมวินัย วิธีการตีความเช่นนี้ ตามนัย แห่งคัมภีร์เนติปริกกรม์ เรียกว่า โสณหาระ

ซึ่งนอกจากเป็นวิธีการตีความแล้ว ยังเป็นตรวจสอบความรู้ ทั้งทางด้านปริยัติและด้ายปฏิบัติ เกี่ยวกับองค์กรธรรมต่างๆ อีกด้วย ข้อความ ในคัมภีร์กถาวัตถุปกรณ์นี้ ถือว่าเป็นการใช้เหตุผลในการอธิบายความตีความ ในพระพุทธานุชาสนา ในยุคหลังพุทธกาล ที่มีการแข่งขันชิงไหวชิงพริบในด้านเหตุผล

6) การตีความ โดยแสดงธรรม ที่เป็นคู่กันเป็นลักษณะ การตีความตามนัยแห่งคัมภีร์ยมกปกรณ์ เป็นการอธิบายเห็นว่า คำสอนไหนเป็นกุศลและคำสอนไหนเป็นอกุศล โดยชี้ให้เห็นว่า อะไรเป็นมูลหรือรากเหง้าแห่งความเป็นกุศลและอกุศลนั้น เรียกว่ากุศลมูล ได้แก่ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลงและอกุศลมูล ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งถือได้ว่า สามารถใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินความเป็นกุศลและอกุศลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะการอธิบาย ในคัมภีร์เป็นการถาม (ปุจฉา) และการตอบ (วิสัชนา) คัมภีร์ยมกปกรณ์ ได้แสดงถึงมูลชั้นธายตนะธาตุ สัจจะสังขาร อนุสัยจิตธรรมและอินทรีย์โดยความเป็นคู่ (อภิ.ย. (บาลี) เล่ม 38-39, อภิ.ย. (ไทย) เล่ม 38-39) ตามนัยแห่งคัมภีร์เนติปริกกรม์ และปฏิโกปเทศ เรียกการตีความ เช่นนี้ว่า “โอตรณหาระ” และ “นัย”

7) การตีความ โดยการเชื่อมโยงแบบบูรณาการ เป็นลักษณะการตีความ ตามนัยแห่งคัมภีร์ปฏิฐานปกรณ์ ที่แสดงจำแนกธรรมมีกุศลเป็นต้น ด้วยความเป็นปัจจัยเพื่ออธิบาย เชื่อมโยงธรรมทั้งหลายที่มีความเกี่ยวข้อง เนื่องกันในฐานะใดบ้าง มีนัยพิสดารเป็นเอนกอนันต์ เป็นการอธิบายความเป็นไปแห่งธรรมทั้งหลาย ที่มีความเกี่ยวข้องกัน ในลักษณะต่างๆ และการเกี่ยวข้องกันนั้น มีชื่อเรียกการเกี่ยวข้องกัน ด้วยพระพุทธรองค์ ตรัสเรียกว่า “สมันตปฏิฐาน” ประการ มีเหตุปัจจัยเป็นต้น

6. การตีความพระอภิธรรมของพระเถระในพระพุทธานุชาสนา

การตีความพระอภิธรรมในพระพุทธานุชาสนาของท่าน พุทธทาสภิกขุ เห็นว่า การศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น สามารถศึกษาได้ครบถ้วนในพระสูตรต้นตปิฎก พระไตรปิฎกในส่วนที่เป็นอภิธรรมปิฎก ท่านเสนอให้ตัดทิ้งบ้างก็ได้ เราก็ยังสามารถศึกษาพุทธธรรมได้ อย่างไม่รู้ก็ตาม แม้ในกลุ่มผู้ศึกษาพุทธศาสนา หรือนักปราชญ์ชาวพุทธศาสนา จะมีความเห็นต่างกันบ้าง เป็นสิ่งที่ควรรับฟังไว้ แต่จะเชื่อหรือยอมรับหรือไม่เป็นอีกประเด็นหนึ่ง ฉะนั้น ลักษณะการศึกษาพุทธศาสนาที่ควรจะเป็น คือ ควรศึกษาตามคัมภีร์ หรือหลักฐาน เอกสารต่าง ๆ เท่าที่มีสืบทอดมาถึงเรา ทั้งพระไตรปิฎกและอรรถกถา ตลอดถึงคัมภีร์อื่น ๆ ไม่ควรที่จะตัดทิ้งหรือมองข้ามละเลยคัมภีร์ใด ๆ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของคัมภีร์ไป เพราะเราเองตัดสินไม่ได้เช่นกันว่า ส่วนไหนใช่หรือไม่ใช่คำสอนใน

พระพุทธศาสนา แต่ภาพรวมของเนื้อหาคัมภีร์ทั้งหมดเป็นตัวเปิดเผยถึงความจริงของตัวมันเอง คัมภีร์ดังกล่าวนี้ จึงเป็นปรกณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสืบค้นหาคำสอนหรือสาสนะ

การตีความนั้นได้เกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ที่สามารถใช้ความคิดกับภาษา (Logos-Logic) เพราะเมื่อมนุษย์รู้จักใช้ภาษาเพื่อสื่อสารข้อคิดกัน การตีความภาษานั้นย่อมเกิดขึ้นตามมา เพียงแต่ว่าในช่วงแรก มนุษย์ยังไม่มีรูปแบบหรือวิธีการตีความที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรมชัดเจน เช่นในปัจจุบัน กระนั้นก็ตาม มนุษย์ยังสามารถใช้ภาษาสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจกันและตรงกัน ได้จนเป็นความเคยชิน จึงไม่รู้สึกรว่าจะต้องมีการตีความหมายกันอีก และหากมีความเข้าใจอย่างไร จะถือกันว่าผู้พูดต้องการสื่อความหมายอย่างนั้น แต่หากมีการเข้าใจความหมายผิดไปจากที่สื่อ จะยังไม่โทษว่าเรื่องนั้นผิดและเป็นการตีความผิด แต่ให้ถือว่าเป็นเพียงการฟังผิดไปเท่านั้น (กิริติ บุญเจือ, 2546: 63)

การตีความพระอภิธรรมในพระพุทธศาสนาของท่าน**พระพรหมคุณาภรณ์** (ป.อ.ปยุตฺโต) ท่านกล่าวไว้ว่า คัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นตัวแทนของพระบรมศาสดา เพราะเป็นที่จารึกรักษาพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดามอบหมายไว้ให้เป็นตัวแทนของพระพุทธองค์เมื่อครั้งก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน และใช้เป็นมาตรฐาน เป็นเกณฑ์ตัดสินการศึกษา ความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติ เป็นที่มาและเป็นแหล่งรักษาหลักการของพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 16)

การตีความ “คัมภีร์” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีความขัดแย้งกันทั้งด้านอรรถะและพยัญชนะ แม้ว่าคณะสงฆ์ไทยจะปกครองกันเองด้วยพระธรรมวินัย แต่เมื่อไม่มีพระบรมศาสดาคอยทำหน้าที่ชี้ขาดความขัดแย้งและเป็นหลักยึดของทุกฝ่ายแล้วอาจมีปัญหาได้ในบางกรณี สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้การปกครองกันเองมีปัญหา คือ การมีความคิดไม่ลงรอยกันในเรื่องการตีความคำสอนของพระพุทธองค์ (สมภาร พรหมทา :หน้า 94)

การตีความคัมภีร์ใช้วิธีการและกฎเกณฑ์ที่แน่นอนชัดเจน เพื่อเข้าใจและเข้าถึงเนื้อหา คัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท วัตถุประสงค์หลักของการตีความคัมภีร์ คือ ความเข้าใจพระธรรมวินัยให้ตรงกับพระพุทธประสงค์มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ พึงทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่า คำว่า คัมภีร์ ในที่นี้ ใช้ในสองความหมาย คือ หมายถึง พระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประการหนึ่ง และอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง คัมภีร์ที่บันทึกพระธรรมวินัยประการหนึ่ง ซึ่งทั้งสองมีความเกี่ยวโยงกัน พระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมวินัยเหล่านี้ได้มีวิวัฒนาการจากระบบการศึกษาเล่าเรียนแบบท่องจำไว้ในความทรงจำของพุทธสาวก และได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษาต่าง ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจพระธรรมวินัยตรงกัน

7. สรุป

คำว่า “อภิธรรม” นั้น มีนัย 2 ประการด้วยกัน คือ 1) อภิธรรมเป็นธรรมที่ยอดเยี่ยม และป็นวิสัยของพระสัพพัญญูเท่านั้นจะทรงรู้ 2) อภิธรรมเป็นธรรมที่เกินกว่าธรรมสามัญ และบางแห่งไม่ใช่พระพุทธพจน์ ทั้งหมดโดยถูกแต่งขึ้นใหม่ประมาณ 100 ปี หลังพุทธกาล (สังคายนาคั้งที่ 3) ความย่อเล่าว่า พรรษาที่ 7 พระพุทธองค์ทรงเสด็จไปโปรด พระมารดาซึ่งสถิตในสวรรค์ชั้นดุสิต และเกิดเป็นเทพบุตรพระนามว่า “สันตสิตเทพบุตร” โดยในการแสดงธรรมครั้งนี้ก็มีเหล่าเทวดา และพรหมหลายแสนโกฏิมาร่วมรับฟังด้วย ซึ่งทรงแสดงด้วย วิตถารนัย หรือแสดงโดยพิสดาร ตลอดระยะเวลาครบไตรมาส 3 เดือน ส่วนในการแสดงที่มนุษย์โลกนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่ พระสารีบุตรเถระในเวลาเช้าของทุกวัน และทรงแสดงด้วยสังเขปนัย (คือ โดยย่อ) เสร็จแล้ว จึงเสด็จกลับไปยังเทวโลกอีกในแต่ละวัน จนครบ 3 เดือนในพรรษาที่ 7 นั้นเอง

พระอภิธรรมปิฎก แบ่งออกเป็น 7 คัมภีร์ ได้แก่ (1) คัมภีร์ธรรมสังคณี มี 4 กัณฑ์ คือ จิตตวิภัตต์, รูปวิภัตต์, นิกเขปราสี, และอรรถกถารกัณฑ์ ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 34 (2) คัมภีร์วิภังค์ มี 18 วิภังค์ด้วยกัน และแบ่งเป็น 22 มาติกาและทุกมาติกา มี 100 หมวดย่อยอีก ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 35 (3) คัมภีร์ธาตุกถา ว่าด้วยเรื่องชั้น 5 आयตนะ 12 ธาตุ 18 ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 36 (4) คัมภีร์บุคคลบัญญัติ ว่าด้วยการกำหนดลักษณะของบุคคล มี 6 ข้อ คือ ชั้นธะ, อาตยตนะ, ธาตุ, สัจจะ, อินทริย, บุคคลบัญญัติ ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 36 (5) คัมภีร์กถาวัตถุ ว่าด้วยเรื่องของถ้อยแถลงของนิกายต่างๆ ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 37 (6) คัมภีร์ยมก ว่าด้วยธรรมที่ทรงแสดงเป็นคู่ ๆ โดยการถาม และตอบเกี่ยวกับสภาวะธรรม 10 หมวด มีหมวดมูล เป็นเบื้องต้น และหมวดอินทริยเป็นที่สุด ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 38 และ เล่มที่ 39 (7) คัมภีร์ปฎิฐาน ว่าด้วยการอธิบายเงื่อนไขทางสภาวะธรรมแม่บท หรือมาติการวม 266 บท (122) อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “คัมภีร์มหาปรกณ” ก็ได้ ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 40 ถึง 45

จากที่ได้กล่าวมา พระอภิธรรมปิฎก ได้แสดงแต่กระบวนการธรรมล้วนๆ ไม่อิงอาศัย สถานการณ์ บุคคล กาลเวลา สถานที่ มาเป็นตัวกำหนด ซึ่งบางที่ตัวสถานการณ์ บุคคล สถานที่เอง ที่เป็นตัวแปรทำให้ค่าของความถูกต้องชอบธรรมบิดเบือนไป และมองข้ามพ้นความเป็นสิ่งสมมติ สิ่งที่เป็นบัญญัติทั้งหลาย มุ่งสู่ความจริงแท้ที่เดียว มุ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติ ธรรมนิยาม ความเป็นไปเช่นนั้นเองของสรรพสิ่ง ไม่ผูกติดอยู่กับสิ่งสมมติ หากแต่ถึงความจริงแท้ที่กระแสน้ำแห่งชีวิตและสรรพสิ่ง ที่มีเหตุมีปัจจัย ที่หนุนเนื่องกันไม่ขาดสายโดยกฎ ระเบียบ ที่แน่นอนโดยเป็นเหตุ เป็นผลให้แก่กันและกัน ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานสังเคราะห์รวมกันได้ของสังขธรรม และแยกแยะให้เห็นถึงส่วนประกอบที่เป็นธาตุขั้นมูลฐานที่มีเบื้องต้นและที่สุดยากจะหาพบได้

ในพระอภิธรรม มีเนื้อหาสาระที่พูดถึงความจริงแท้ของสรรพสิ่ง รวมทั้งชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะความจริงขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่เป็นธรรมชาติหรือส่วนประกอบของมนุษย์ อันได้แก่ จิต (ธรรมชาติรู้อารมณ์) เจตสิก (คุณสมบัติประกอบอยู่กับจิต) รูป (วัตถุ-คุณสมบัติของวัตถุ) และ นิพพาน (สภาพสิ้นไปแห่งกิเลสตัณหา ดินแดนแห่งบรมสุข) ให้เห็นถึงตัวขับเคลื่อนพลังชีวิต ความ

เป็นไปต่าง ๆ ของชีวิตมีกลไกที่ซับซ้อนอย่างไร และได้แสดงเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ที่ควร มุ่งหวังให้เป็นจริงในชีวิต พร้อมทั้งวางแนวทางแห่งการบรรลุเป้าหมายสูงสุดนั้นเอาไว้ด้วย จึงเป็น ระบบความคิดที่ลึกซึ้ง ละเอียดอ่อน มีเหตุผลสัมพันธ์กันตลอด วิเคราะห์สภาวะที่เราเรียกว่า “มนุษย์” ออกเป็นส่วน ๆ ให้เห็นกระบวนการเกิดขึ้นของความทุกข์ มรรควิธีนำไปสู่ความดับทุกข์ และสภาวะความดับทุกข์

เมื่อศึกษาพระอภิธรรมแล้ว ควรที่จะมีที่ท่าและความเข้าใจเกี่ยวกับพระอภิธรรม จึงจะ ถือว่า ได้ประโยชน์จากการเรียนรู้พระอภิธรรม อย่างน้อยที่สุด ก็รู้จักมองโลกและชีวิตตามความเป็น จริง มีเข้าใจในกระบวนการ ที่เป็นเหตุผลให้แกกันและกัน โดยความเป็นจริงของสรรพสิ่งว่า มัน เป็นเช่นนั้นเอง (ตถตา) สามารถยอมรับและสิ่งสมมติทั้งหลาย ไม่สามารถทำให้มีความทุกข์ได้ เข้าสู่ ความเป็นปราชญ์ (Philosophizing) ในระดับทิวี่ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. ความมีวิจารณ์ญาณ (Critical Mind)
2. การรู้จักผสมผสาน (Integration)
3. ความมีโลกทัศน์กว้าง (Community of Mind)
4. การรู้จักมองโดยภาพรวม (Holistic View)

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. 2551. **พระไตรปิฎกแก่นธรรม** ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระอภิธรรมปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2534. **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด 91 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. 2536. **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กิริติ บุญเจือ. 2546. **ปรัชญาอรรถปริวรรตของมนุษยชาติ (ช่วงพหุนิยม)**. ชุดปรัชญาและศาสนา เซนต์จอห์น เล่ม หก. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฐานบัณฑิต จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 2543. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ๒๕๔๒. **กรณีธรรมกาย**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร : กองทุน วุฒิชัยธรรม.

พระพุทธทศตเถระ. 2537. **พระคัมภีร์อภิธัมมวาทาร**. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ. 2546. **สาระนารู้เกี่ยวกับพระอภิธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร :
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระสังฆราช (ปสุสเทว). 2538. **ปฐมสมโพธิ**. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย.

Global Ecological Crisis and Contribution of Buddhist Monks in Its Conservation

Phra Maha Vichien Prichano *

ABSTRACT

Abhidhamma is the high technical content about Paramartha four factors, including psychological and mental factors form the metaphysics nirvana is like the essence of Buddhism. Have a deep and lead to a better understanding of the nature of life. The action and the result of the action of worlds landscape of the cycle of birth and death. And the conduct to escape the cycle of birth and death. Which is the ultimate goal of Buddhism.

Keywords: Abhidhamma Interpretation, Thai Elder Buddhist Monks

1. Introduction

The ecological crisis has rightly come to be recognized as one of the serious problems of the present world. Lackness of the critical awareness of the socio-economic and political structure of the present society is responsible for our poor understanding of the crisis. Scholars are digging into various cultural traditions to find out remedies to it. Ethical codes inherent in major religions invoked to bring man and nature relationship back to harmonious level. Our effort is to find out how far Buddhist concepts are helpful in understanding the present crisis and in providing insights for a solution. Can we have Buddhist model of economic development, free from ecological degradation? More deeply, time has come for us to ask, what contribution Buddhism can make to create an alternative vision of modernity. (P.C. Pandey, 2008: 140)

Buddhist ecology includes both living and non-living aspects of nature. The love for nature in Buddhism is so deep rooted that we can't overlook this attractive aspect, particularly when the entire world is experiencing ecological crisis. The blessed One has discovered a triangular relationship amongst human beings, plants and animals and their role on ecology from the ethical perspective. He has

---

* Lecturer in English Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University

greatly stressed on the reality that nature and human beings need to live in close harmony and plants and animals should be the objects of unlimited kindness and benevolence. (Pathak, S.K., 2004: 61)

2. Western World View

Ven. Bhikkhu Bodhi has precisely revealed the relevance of Buddha's doctrines for the development of ecological ethics in the undernoted words: "With its philosophic insight into interconnectedness and thoroughgoing interdependence of all conditioned things, with its thesis that happiness is to be found the restraint of desire, with its goal of enlightenment through renunciation and contemplation and its ethic of non-injury and boundless loving-kindness for all beings. Buddhism provides the entire essential for a relationship to the natural world characterized by respect, care and compassion." (Sandell, Klas, ed. *Buddhist Perspectives on the Ecocrisis*, 1987. p. vii, Bodhi, Bhikkhu, *Foreword*).

We are facing eco-crisis because of our immoral deeds and impure intention. Man has spoiled the beautiful landscapes, green valleys of mountains, poisoned the air, land and water- body in the pursuit of faster economic growth. Population explosion and lacks of eco-awareness also play a significant role in upsetting the ecological balance. (Pandey, P.C, 2008 : 52)

One single factor that contributes to a healthy environment is a dense and rich forest cover. Forest provides a natural, pure and peaceful surrounding to those who seek solitude and peace. Moreover, existence of the green cover on the earth is the life span of human society. (Chitakara, M.G., 2000: 133) In *Suttanipāta* it is mentioned: "the tree that gives you pleasant shade, to sit or lie at need, you should not tear its branches down, a cruel want on deed." (*Suttanipāta* : 296-297)

Cambodian Pagodas become eco-centres

After years of suppression under the Khmer Rouge and the unrest that followed, Cambodian people are rebuilding a sense of community. And as in the old days, in both villages and towns the re-emerging centres of community life tend to be the pagodas. Today the monks and nuns are helping people claim the right to education, and guiding them to understand, protect and improve their environment. (<http://arcworld.org>)

Since 2005 the ABE (ABE = Association of Buddhists for the Environment) has been creating a network of monks from all of Cambodia's 23 provinces working to strengthen the Sangha, or community of Buddhist monks and nuns, in order to protect the environment. The ABE was founded in Phnom Penh on 9th March 2005 with the presence of His Eminence of Sangaraja Bou Kry. It was supported by ARC (ABE = Association of Buddhists for the Environment) as the consultants of World Bank Asia Faiths/Forest Initiative and for the outreach workshops and training it worked closely with the conservation NGO, Mlup Baitong. (ABE = Association of Buddhists for the Environment)

It is part of the Asian Buddhist Network, initially set up with the help of ARC and the World Bank, and run by monks for monks. It provides capacity building, training and advice for monks throughout the country. Under its director, Venerable Hiek Sopheap it also produces films and educational material, runs tree nurseries and also is engaged in a programme to ordain trees, as monks are ordained, in order to protect them and the forest around them. (<http://arcworld.org>)

3. Ecological Experience in Mongolia:

A: Gandan Tegchenling Monastery

Gandan in Ulaanbaatar is the largest and most important monastery in Mongolia today, with more than 850 monks. Its name signifies Great Place of Complete Joy. Gandan Monastery, along with Erdene Zuu, has been a pioneer of conscious Buddhist environmentalism in Mongolia. It has been a central monastery in the work that ARC, WWF (WWF = World Wide Fund for Nature) and the World Bank have undertaken, and a key example for other monasteries wanting to participate in environmental work. (<http://arcworld.org>)

As Ven. Da Lama Bayambajav, who acts as a liaison between Gandan Monastery and environmental NGOs, elaborates: "Gandan Monastery's focus is on the teaching of Buddhism; however environmental protection is an integral part of Buddhist training both here and in other monasteries. Monks are taught not to cut trees, not to pollute water and to love the area because of karma." (<http://arcworld.org>)

Projects conducted by the Gandan Monastery on the environment include:

1. Sacred Gifts for a Living Planet.

This was a programme developed by WWF and ARC to create a term of recognition for significant new projects launched by the world's faiths at a major meeting in Kathmandu in 2000. Gandan Monastery participated by reintroducing a centuries-old ban on hunting the snow leopard and the saiga antelope, both of which are endangered. (<http://www.arcworld.org>)

In 2001 the Sacred Gift was extended to including the re-creation of seven traditional Buddhist Sacred Reserves, which include the Bogd Khaan Mountain (Mongolia's oldest Buddhist protected area) and the Khan Kentii Strictly Protected area.

2. Sacred Mongolia Series Publications: Sacred Sites of Mongolia (2001), Legends of the Land (2001), and Worship of Sacred Sites (2004).

3. The Northern Buddhist Conference on Ecology and Development.

4. Installation of six stelae to mark six natural sacred sites. (<http://arcworld.org>)

B: Onstar Isei Lin Monastery

In October 2005 Onstar Isei Lin Monastery in Baganuur District, some 140 kilometres west of Ulaanbaatar, launched a major project to document the environmental and health impacts of the Baganuur coal mine. The mine extracts some 2.5 million tons of coal every year, most of which is sent to Ulaanbaatar which relies on the mine for 70 percent of its coal. (<http://arcworld.org>)

The project, supported by the World Bank's NEMO fund, (NEMO = Netherlands-Mongolia

Trust Fund for Environmental Reform) was a response to the suspicion that the mine's operations were impacting seriously on residents' health, as well as that of the miners. Baganuur mine is indeed having a significant negative effect on local residents' health, as well as the health of the local environment. The fine particles of coal dust, the high content of heavy metals found in Baganuur coal and the chemical elements emitted during the mining process are impacting upon local

residents' health. The mine's impact extends to Ulaanbaatar where the coal is consumed. (<http://arcworld.org>)

Recommendations ranged from introducing coal detoxification mechanisms in the mine itself to setting up an information centre in the city, adding Buddhist teachings on conservation onto school curriculum, and teaching some practical solutions for miners and their families to reduce the toxic effects of coal at a household level. (www.arcworld.org) Handbook.pdf

There are currently 16 monks and eight support staff at Onstar Isei Lin Monastery, which was built in 1996, and then re-opened under its present name in 2003. It contains the Zana Agvaanbaldan Research Centre, set up jointly with the Mongolian National University's Department of Buddhist Studies, with the mission of disseminating religious knowledge to a lay public and sustaining its religious activities. (www.arcworld.org) Handbook.pdf

4. Ecological Experience in Contemporary Thailand

During 1945 to 1975, forest cover area in Thailand reduced from 61% to 34% of the country's land, which alerted the people for Ecological conservation. In 1975, Phrakru Pitak Nanthakun, a Buddhist monk, initiated to promote forest protection through ordination of trees in his home village Kew Muang in the Northern Thai Province of Nan. He was called as "Ecology monks" (Phra Nak Anuruksa). To accelerate his mission he founded the Kew Muang Conservation Club in his home village. In course of time he extended his conservation efforts to other villages as well. (Darlington, Susan M, 1998: 1-15)

Phrakru Manas Natheepitak, the abbot of Wat Baddhana, also adopted the traditional monk ordination ritual to ordinate the trees for their protection. It was a successful effort to stop logging near his forest temple in Northern Thailand. With the success of Phrakru Manas's efforts to protect the forest, the practice of ordaining trees had become popular.

Because of the industrial and urban waste, the river Nan became polluted. In 1992, Phrakru Pitak formed the Hag Muang Nan Group to protect the river from pollution. In 1993, he organized a ritual for blessing the Nan River, which led to the

creation of a fish sanctuary in a certain segment of the river. (Karitbunyarit, Arawan, 1993)

Although the number of ecology monks (Phra Nak Anuruksa), is small, their impact on society is very significant. The Thai Buddhist considered monasteries environmental issues as the part of their religious duty to be free from suffering. (Sanitsuda, Ekachai : 72–83)

Based on Buddhist principles and practices, the Ecological Monks adapted traditional rituals and ceremonies to draw attention of the people towards the environmental problems, to raise awareness about the value of nature and to inspire people to take part in conservation efforts. In the Tree Ordination Rituals (Buat ton mai), the trees are blessed and wrapped in the saffron robes to signify their sacred status, (Darlington, Susan M, 1997 : 17-20) which helps in the protection of environmental conservation a lot in Thailand.

Monk Phrakru Pitak Nanthakun, Phrakru Manas Natheepitak, and Phrakru Prajak Huttajitto, made a wide variety of efforts on grassroot level to popularize the conservation initiatives including tree ordination, planting ceremony, the establishment of the wildlife sanctuaries, long life ceremonies for ecologically threatened sites and initiating the sustainable community development and natural farming. Ecological Monks took stands against deforestation, shrimp farming, and dam and pipeline construction for cash crops. Phrakhru Pitak and his Non-governmental Organization Hag Muang Nan Group (Love Nan Group) coordinated with the Environmental agencies and other NGOs in his home province of Nan. He became a respected leader of Thai society. (Darlington, Susan M, 1997: 17-20)

The centrality of the temple in Thai village-life makes the conservation efforts of rural monks more effective. Credit for protecting some of the last remaining natural forests goes to ecological minded abbots of the forest monasteries in Thailand.

Thus, we can say that the Buddhist Monks have realized the seriousness of the Ecological problem, and have tried their best to handle it. Though, they are in different countries, and have no direct contact with each other, they have contributed for a common goal, i.e. to make this earth clean, pollution free and safe for next generations.

References:

- Chitakara. M.G. 2000. **Encyclopedia of Buddhism: A World Faith**. Buddhism and Environment. Volume- IV. New Delhi: A,P,H, Publishing Corporation.
- Darlington, Susan M. 1997. Not only preaching the work of the Ecology Monk Phrakhru Nanthakhun of Thailand. Forest, Trees and People Newsletter 34
- Karitbunyarit. Arawan (ed,) **Rak Nam Naan: Chiiwit lae Ngaan Khoung**
- Phrakhru Pitak Nanthakhun (Sanguan Jaaruwannoo). 1993. **Love the Nan River: The Life and Work of Phrakhru Pitak Nanthakhun (Sanguan Jaaruwannoo)**. In Thai Nan: Sekaiyatham. Committee to Work for Community Forests. Northern Region.
- Pandey. P.C. 2008. **Ecological Perspectives in Buddhism**. New Delhi: Read worthy.
- Pathak. S.K. 2004. **Buddhism and Ecology**. New Delhi: Om Publications.
- Sanitsuda. Ekachai. 1994. **“People and Forests”** in Seeds of Hope: Local Initiatives in Thailand, Bangkok: Thai Development Support Committee.
- Suttanipāta. 1990. New ed. **Dines Anderson & Helmer Smith**. London: 1913. Reprinted Oxford.

สำรวจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา
A SURVEY OF DISSEMINATING BUDDHISM OF THAI BUDDHIST
MISSIONARY MONKS IN THE UNITED STATE OF AMERICA

พระมหาสุริยา วรเมธี*

บทคัดย่อ

การสำรวจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก เป้าหมายและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรคือ กลุ่มผู้บริหารโครงการพระธรรมทูตสายต่างประเทศได้แก่สมัชชาสงฆ์ไทย หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมพระธรรมทูตและจากพระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานและเคยปฏิบัติงานเป็นพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน 100 รูป ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมผสานทั้งปริมาณและคุณภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศถือได้ว่าเป็นความผลงานที่โดดเด่นของพระสงฆ์ไทยที่ทำให้คนทั่วโลกให้การยอมรับในความรู้ความสามารถ มีความเชื่อมั่นในการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนาไม่ได้บังคับให้บุคคลต้องยอมจำนนในการนับถือ หรือการปฏิบัติแต่หากเป็นการเชิญให้ทดลองปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นการเปิดโอกาสให้ดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยตนเอง พระธรรมทูตจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการขับเคลื่อนกงล้อแห่งธรรมให้กระจายไปอยู่ทั่วทุกมุมโลก การที่จะปฏิบัติภารกิจอันสำคัญยิ่งนี้ให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น ท่านจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจถึง แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก รวมทั้งมีเป้าหมาย และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ ในแต่ละสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างกัน ภาษาในท้องถิ่นนั้นรวมถึงมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, พระธรรมทูตไทย, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก

* ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ABSTRACT

The research on “A Study of Concept and Principle in Disseminating Buddhism of Thai Buddhist Missionary Monks in the United States of America” is a survey research with the objective in spreading the concept of disseminating Buddhism from Tepitaka, studying the concept, goal and the way of disseminating Buddhism of the Thai Buddhist missionary monks in the United States of America, including the study of problems and obstacles in disseminating Buddhism. For collecting data, the researcher use the questionnaire and interview for collecting the data from the people such as a group of administrators of the project of overseas Thai missionary monks, consisting of the General Assembly of the Thai monks, the office responsible for training the Thai missionary monks and from 100 Thai missionary monks who are performing their duty and used to perform their duty as missionary monks in the United States of America. The data collecting has been done by way of random. The data analysis is used by the mixture of both quantitative and qualitative research.

Keywords : Disseminating Buddhism, Thai Buddhist Missionary Monks, disseminating Buddhism from Tepitaka.

1. บทนำ

แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใจชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชักนำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศานานอกที่ตั้ง เช่น การสอน,บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยี Internet Line Facebook สื่อสารมวลชน วิทยุโทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศานานอกวัด เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ งานที่โดดเด่นเป็นรูปธรรมมากที่สุดคือช่วยเหลือศาสนิกชนไทยที่ประสบความเดือดร้อนและเผยแพร่ทางสื่อ

2. ปัญหาและอุปสรรคการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น พระธรรมทูตยังไม่เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแพร่ดีพอ ทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร ด้านองค์กรสงฆ์ที่มีส่วนในการดูแลพระธรรมทูตยังไม่เข้มแข็งพอ จึงให้การสนับสนุนและดูแลได้ไม่ทั่วถึง แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังคงครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เช่นศูนย์ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้วส่วนการคัดเลือกว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้เดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง เมื่อผ่านเกณฑ์พิจารณาแล้วก็ต้องผ่านขั้นตอนในการขอหนังสือเดินทาง ขอวีซ่าเข้าประเทศ บางประเทศก็ยากมากและให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้น ๆ น้อยทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา

ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหาร การจัดการและการปกครองสำหรับผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยจัดตั้งสถาบันหรือวิทยาลัยพระธรรมทูต เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านงานเผยแพร่พระศาสนาในต่างประเทศ จัดตั้งคณะกรรมการบริหารกิจการพระธรรมทูต ซึ่งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ควรได้รับมอบอำนาจจากมหาเถรสมาคม ให้สามารถเข้าไปดูแลเรื่องการคัดเลือก จัดส่งพระธรรมทูตฯ ไปประจำหรือทำงานในต่างประเทศตามความสามารถของแต่ละท่าน การดูแลเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ การเดินทางไปเผยแพร่ การพิจารณาให้ความดีความชอบ และมาตรการลงโทษ พร้อมกันนี้ก็ควรมีบุคลากร และงบประมาณรับรองงานด้านนี้เพียงพอ

4. พัฒนาการของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา

ซึ่งคณะสงฆ์ไทยได้เริ่มงานการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อปี พ.ศ.2501 โดยมีสมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร) วัดมหาธาตุฯ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรม เป็นพระภิกษุไทยรูปแรกที่ได้รับนิมนต์ จาก ดร.แฟรงค์ บุษแมน ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานของขบวนการส่งเสริมศีลธรรม (Moral Rearmament : M.R.A.) ซึ่งรู้จักกันดีในชื่อ เอ็ม.อาร์.เอ. เพื่อไปร่วมงานฉลองอายุครบ 80 ปีของ ดร.แฟรงค์ บุษแมน และฉลองครบรอบ 10 ปีของเอ็ม.อาร์.เอ. ที่มลรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ประชุมสัมมนาทางด้านส่งเสริมศีลธรรมที่เกาะแม็กกินอร์ ซึ่งตั้งอยู่ในทะเลสาบมิชิแกน เมื่อเสร็จจากการเดินทางไปประชุมดังกล่าว

แล้ว พระพิมลธรรมพร้อมด้วยคณะยังได้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศต่างๆในยุโรปร่วมกับองค์การ เอ็ม.อาร์.เอ. อีกด้วย

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2512 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากกรณีที่สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรม ตำแหน่งเป็นสังฆมนตรีองค์การปกครองและสภานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ท่านได้เดินทางไปรอบโลกเพื่อดูงานพระศาสนา และกลับมากำหนดนโยบาย พร้อมเสนอแนะคณะสงฆ์ไทยในการเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ อีกทั้งได้จัดส่งพระสงฆ์ออกไปยังประเทศต่าง ๆ รวมทั้งสหรัฐอเมริกา เพื่อฉลองศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่ต้องการที่พึ่งทางจิตใจ

สำหรับการก่อสร้างวัดไทยอย่างเป็นทางการขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2515 โดยได้ทำการก่อสร้างวัดไทยในนคร ลอส แองเจลิส เป็นวัดแรก ซึ่งประมาณการว่ามีคนไทยกระจัดกระจายอยู่เฉพาะในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประมาณ 150,000 คน และในปี พ.ศ.2517 ก็ได้ก่อสร้างวัดไทยในกรุงวอชิงตัน ดีซี และวัดไทยในมลรัฐอื่นๆเรื่อยมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้ปรากฏว่ามีวัดไทยในสหรัฐอเมริกาที่สังกัดสมัชชาสงฆ์ไทยฯ ทั้งหมด 73 วัด ใน 24 รัฐ วัดต่าง ๆ เหล่านี้ ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในภาคปริยัติและปฏิบัติ และเผยแพร่วัฒนธรรมไทย เพื่อการปลูกฝังเยาวชนเชื้อชาติไทยให้ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศถือได้ว่าเป็นความผลงานที่โดดเด่นของพระสงฆ์ไทย ที่ทำให้คนทั่วโลกให้การยอมรับในความรู้ความสามารถ มีความเชื่อมั่นในการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนา ไม่ได้บังคับให้บุคคลต้องยอมจำนนในการนับถือ หรือการปฏิบัติแต่หากเป็นการเชิญให้ทดลองปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นการเปิดโอกาสให้ดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยตนเอง พระธรรมทูตจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการขับเคลื่อนงล้อแห่งธรรมให้กระจายไปอยู่ทั่วทุกมุมโลก การที่จะปฏิบัติภารกิจอันสำคัญยิ่งนี้ให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น ท่านจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกมีเป้าหมาย และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ ในแต่ละสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างกัน ภาษาในท้องถิ่นนั้นรวมถึงมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

ในการนำแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก ควรมีการพัฒนาด้านวิธีการเผยแผ่ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ด้านการเผยแผ่ธรรมใช้ “กลยุทธ์ กลวิธี” และด้านการเผยแผ่ธรรมะในทางจริยธรรม เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

ทางวัดต้องทำงานให้มากขึ้น บุคลากรภายในวัดต้องศึกษาทั้งภาษาอังกฤษและวัฒนธรรม เพื่อขยายงานให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความองอาจและสามารถที่จะอธิบายธรรมะให้กับชาวต่างชาติได้ แม้ว่าส่วนมากจะมุ่งรักษาศาสนิกเดิมที่เป็นการสงเคราะห์ในระดับหนึ่งก็ตาม

การเผยแพร่ศีลธรรมทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์ และเผยแพร่ศีลธรรมทางวิทยุกระจายเสียง ในชุมชน ยังมีน้อยควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมในด้านนี้ให้มาก

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาทาง Internet โดยใช้วิธีสร้างสื่อเท่าที่สามารถสร้างได้ โดยเผยแพร่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมในชุมชน และควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมในด้านนี้ให้ มากและควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา
2. ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพในสหรัฐอเมริกา
3. ศึกษารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในสหรัฐอเมริกา
4. ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา
5. ศึกษาประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตไทยไปต่างประเทศ
6. ควรเพิ่มจำนวนตัวอย่างที่สำรวจให้มากกว่านี้ทั้งฝ่ายพระธรรมทูตและฝ่ายฆราวาส
7. ควรประเมินผลการอบรมพระธรรมทูตและมีการติดตามการปฏิบัติงาน
8. ควรขยายผลการศึกษาไปสู่ประเทศอื่นๆ ที่มีพระธรรมทูตไปปฏิบัติงาน

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2535. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. 2539. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. 2535. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. 2539 – 2545. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญาน.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2541. ธรรมปทฎฐกถา ปฐโม ภาค - อฎฐโม ภาค. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. 2540. วิสุทธิมงคลสูตร นาม ปกรณ์วิเสสสูตร ตติโย ภาค. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, พระพุทธศาสนาแก่งสังคมไทย, กรุงเทพฯ.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. 2544. สื่อมวลชนกับวิกฤตศรัทธาในพระพุทธศาสนา. รายงานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิตี เอียวศรีวงศ์และคณะ. 2538. การปฏิรูปพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กองทุนรักษัธรรมเพื่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา.

นันทสาร สีสลับ. 2538. เสรีภาพทางศาสนาข้อแนะนำเกี่ยวกับศาสนาในโรงเรียนของรัฐสำหรับผู้ปกครองประเทศสหรัฐอเมริกา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี.

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. 2534. ทฤษฎีบทบาท. เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาจิตวิทยาสังคม. โครงการปริญญาโทสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระธรรมปิฎก. 2538. พุทธธรรม. มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาวินัย ปุณฺณญาโณ. 2544. รู้เรื่องสหรัฐอเมริกาและพระธรรมทูตไทย. สหธรรมิก.

พระมหาสมทรง สิรินธโรและคณะ. 2528. บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต. แสงรุ่งการพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับสมาชิชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและกรมการศาสนา. 2545.

พระธรรมทูตสายต่างประเทศรุ่นที่ 8. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสารพุทธจักรปีที่ 57 ฉบับที่ 9 กันยายน 2546. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมาชิชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา. 2547. รายงานการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายหงวน บุญเข้ม. สหธรรมิก.

สมาชิชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา. 2539. ประวัติวัดไทยในสหรัฐอเมริกา. สหธรรมิก.

สมาชิชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา. 2534. สงฆ์ไทย. วัดธัมมาราม.

สุมน อมรวิวัฒน์. 2532. การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์. โครงการกิตติเมธีสาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

การจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาภาษาไทยโดยใช้โครงงาน TEACHING THAI-LANGUAGE TEACHING USING PROJECT

เชน นคร*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอรูปแบบการสอนโดยใช้โครงงาน (Project-Based Instruction) ที่สามารถนำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาภาษาไทยในบริบทแวดล้อมที่เหมาะสมกับเนื้อหา ทั้งนี้เพราะการสอนโดยใช้โครงงานมีแนวคิดพื้นฐานที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน มีบทบาทในการเลือกลักษณะของโครงงาน มีการวางแผนการทำงาน รับผิดชอบงาน และเป็นผู้ประเมินผลของกิจกรรมการเรียนรู้จากโครงงานด้วยตนเอง ส่วนครูอาจารย์ผู้นำกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานมาประกอบการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในสาขาวิชาภาษาไทยก็จะมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และเป็นพี่ปรึกษาในการทำงานให้แก่ผู้เรียน

คำสำคัญ : วิชาภาษาไทย, การจัดการเรียน, โครงงาน

ABSTRACT

This article presents the teaching style used by the Project-Based Instruction, that can be integrated with the field of language teaching in the Programs in Thai context-appropriate content. Because the Project-Based Instruction is to teach the basic concepts aimed at giving the students learn from practice, learning from experience to act on their own students can do activities together. Students can play a role in the selection of the nature of the project, can work plan and is responsible for the evaluation of the learning activities of the project on their own. The teachers, activity leaders, teaching using project into learning to students in the Programs in Thai, it is the role as savior, facilities and as a consultant to work for the students.

Keywords : Thai language, Management, Project

---

*ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

1. บทนำ

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน (Project-Based Instruction) มีแนวคิดพื้นฐานมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริงให้มากที่สุดในทุกขั้นตอน โดยได้รับอิทธิพลมาจากนักจิตวิทยาแนวใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนสำรวจตนเอง ค้นหาความถนัดและปัญหาที่ตนสนใจ ผู้เรียนมีโอกาที่จะเลือกวางแผนการและดำเนินการด้วยตนเอง โดยอาศัยหลักปรัชญาของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey : 1859-1952) ซึ่งเป็นการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ในที่สุด (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553 : 117)

หลักปรัชญาของ จอห์น ดิวอี้ คือ การใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตัวผู้เรียนแทนที่จะเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางสติปัญญาของผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนควรมีความเข้าใจและตระหนักในตนเอง และการที่คนเราจะพัฒนาไปได้นั้น จะต้องรู้ก่อนว่าจะพัฒนาไปสู่จุดใด ผู้เรียนจึงควรมีส่วนร่วมในการจัดทิศทางของการพัฒนาตนเอง โดยเริ่มจากความสนใจปัญหาของตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดแนวคิดสำคัญ คือ การเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing) ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จากการทำจริงในทุกสถานการณ์จริง

แนวคิดสำคัญดังกล่าว จึงเป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน มีบทบาทในการเลือกงาน วางแผนการทำงาน รับผิดชอบการทำงาน และเป็นผู้ประเมินผลกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง ส่วนครูอาจารย์ผู้นำกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงานมาใช้ จะมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และเป็นพี่ปรึกษาในการทำงานให้แก่ผู้เรียน

ด้วยเหตุนี้ สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง จึงกำหนดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education, TQF : HEd) หรือ มคอ. โดยแยกย่อยกรอบแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนออกไปเป็น กรอบมาตรฐานคุณวุฒิกับการพัฒนารายละเอียดของหลักสูตร หรือ มคอ.2 และรายละเอียดของรายวิชา (Course Specification) หรือ มคอ.3 ตามลำดับ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามหลักการที่ว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

แม้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานจะไม่ใช่วิธีใหม่สำหรับครูอาจารย์ แต่ก็ยังมีครูอาจารย์จำนวนน้อยที่นำศาสตร์การสอนนี้ไปใช้ได้อย่างบูรณาการ ฉะนั้น เมื่อมีการกล่าวถึงกันมากขึ้น จึงถือเป็นโอกาสดีที่ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จะได้นำองค์ความรู้นี้มาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนิสิตให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

2. โครงสร้างหลักสูตร

ก่อนอื่นเรามาเริ่มต้นทบทวนโครงสร้างหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย กันก่อนว่ามีข้อกำหนดอย่างไรบ้าง หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างความรู้และพัฒนาทักษะวิชาภาษาไทย มุ่งเน้นความรู้ด้านหลักภาษาไทย เสริมสร้างศักยภาพให้นิสิตสามารถนำความรู้ด้านภาษาไทยไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กรที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์สำคัญของหลักสูตร ได้แก่ การผลิตบัณฑิตให้มีความรอบรู้ มีความเข้าใจ ทักษะการใช้ภาษาไทย และสามารถใช้ภาษาไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดโครงสร้างหลักสูตรที่แบ่งเป็นหมวดวิชาตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย

โครงสร้างหลักสูตรวิชาเอกเดี่ยว

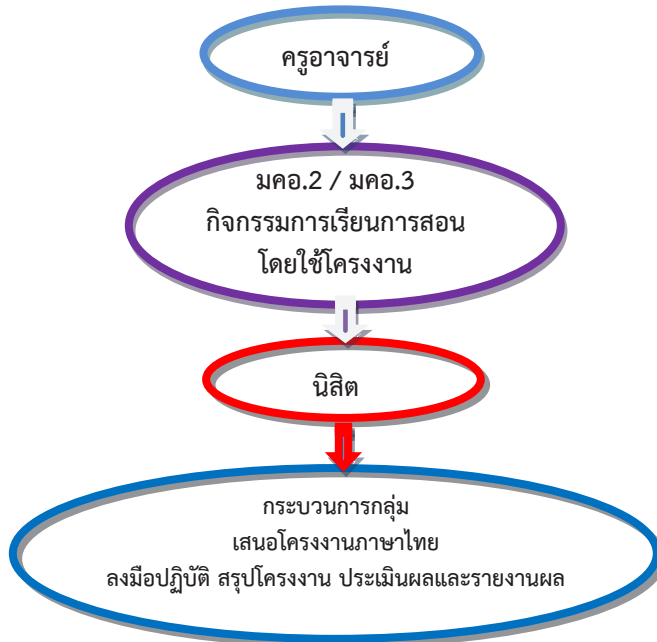
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	ไม่น้อยกว่า	104	หน่วยกิต
2.1 วิชากลุ่มพระพุทธศาสนา		30	หน่วยกิต
2.2 วิชาแกนภาษาไทย		33	หน่วยกิต
2.3 วิชาเฉพาะด้านภาษาไทย		32	หน่วยกิต
2.4 วิชาเลือกเฉพาะสาขาวิชาภาษาไทย		9	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	6	หน่วยกิต
รวม	ไม่น้อยกว่า	140	หน่วยกิต

ตามโครงสร้างหลักสูตรทำให้เรามองเห็นหมวดวิชาเฉพาะ ในที่นี้จะมุ่งประเด็นศึกษาไปที่ วิชาแกนภาษาไทย 33 หน่วยกิต วิชาเฉพาะด้านภาษาไทย 32 หน่วยกิต ซึ่งอาจารย์ประจำรายวิชา ผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนจะต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า มีรายวิชาอะไรบ้าง และรายวิชาที่ตนรับผิดชอบนั้น ระบุคำอธิบายรายวิชาไว้ว่าอย่างไร เพื่อนำไปจัดทำ มคอ.3 รายละเอียดของรายวิชา (Course Specification) ซึ่งหมายถึง การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการของแต่ละรายวิชา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องและเป็นไปตามที่วางแผนไว้ในรายละเอียดของหลักสูตร

เมื่อย้อนกลับไปดู กรอบมาตรฐานคุณวุฒิกับการพัฒนารายละเอียดของหลักสูตร หรือ มคอ.2 ก็เห็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำโครงการหรืองานวิจัย ซึ่งระบุว่าต้องเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ภาษาไทยกับศาสตร์สมัยใหม่ โดยต้องมีผลงานออกมาสู่สาธารณชนและคาดว่าจะนำไปใช้งานได้หากโครงการสำเร็จ มีจำนวนผู้ร่วมโครงการ 2-3 คน มีรายงานที่ต้องนำเสนอตามรูปแบบและระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนดอย่างเคร่งครัด หรือเป็นโครงการที่มุ่งเน้นการสร้างผลงานวิจัยเพื่อพัฒนางานด้านภาษาไทย

โครงการภาษาไทยที่นิสิตสนใจ สามารถอธิบายทฤษฎีที่นำมาใช้ในการทำโครงการได้ และมีประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำโครงการชัดเจน และมีขอบเขตของโครงการที่สามารถทำเสร็จได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด นิสิตสามารถทำงานเป็นกลุ่มร่วมกันได้ มีความเชี่ยวชาญในการใช้เครื่องมือ หรือโปรแกรมในการทำโครงการ และเป็นโครงการที่สามารถนำมาเป็นต้นแบบในการ

พัฒนาต่อยอดความคิดได้หลังจากทบทวนความรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาฯ ดังกล่าวแล้ว ก็จะช่วยให้ครูอาจารย์มองเห็นกรอบแนวคิดสำคัญของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการ ดังนี้

3. รายละเอียดของรายวิชา มคอ.3 (Course Specification)

การเขียน มคอ.3 หรือรายละเอียดของรายวิชา (Course Specification) จะช่วยให้ครูอาจารย์สามารถกำหนดแนวทางในการบริหารการเรียนการสอนแต่ละรายวิชาที่อยู่ในความรับผิดชอบได้อย่างสอดคล้อง เป็นไปตามที่วางแผนไว้ในรายละเอียดของหลักสูตร มีการกำหนดวัตถุประสงค์และรายละเอียดของเนื้อหาความรู้ในรายวิชา แนวทางการปลูกฝังทักษะต่าง ๆ ตลอดจนคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา นอกจากนี้การเขียน มคอ.3 ยังช่วยให้ครูอาจารย์ได้มีโอกาสแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของตนอยู่เสมอ

มคอ.3 ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มีแนวทางการปฏิบัติแบ่งเป็น 7 หมวด ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป, จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์, ลักษณะและการดำเนินการ, การพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักศึกษา, แผนการสอนและการประเมินผล, ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน, การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

ปัจจุบันครูอาจารย์สามารถศึกษารายละเอียดและวิธีการเขียน มคอ.3 ได้จากเอกสารที่เผยแพร่อยู่หลายช่องทาง ทั้งนี้เพื่อให้ได้แบบอย่างแล้วนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับรายวิชาที่ตนรับผิดชอบ ข้อที่ควรปฏิบัติก็คือต้องมีการเขียน มคอ.3 ใหม่ทุกปีการศึกษา เพราะจะช่วยให้ครู

อาจารย์ได้ทบทวนองค์ความรู้และแสวงหานวัตกรรมใหม่ ๆ มาปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของตนอย่างสม่ำเสมอ

ในที่นี้ลองมาศึกษารายละเอียดของ มคอ.3 รายวิชา หลักภาษาไทย รหัส 301 306 หนึ่งในวิชาบังคับ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย เพื่อจะนำกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project-Based Instruction) มาระบุไว้ในแผนการจัดการเรียนการสอน และดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

มคอ.3 รายละเอียดรายวิชา หลักภาษาไทย

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย

หมวดที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไป

1. รหัสและชื่อรายวิชา	301 306 หลักภาษาไทย Principles of Thai Language
2. จำนวนหน่วยกิต	3 หน่วยกิต (3-0-6)
3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา	พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน	อาจารย์เชน นคร
5. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน	ภาคการศึกษาที่ 1 / ชั้นปีที่ 3
6. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite) (ถ้ามี)	ไม่มี
7. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี)	ไม่มี
8. สถานที่เรียน	อาคารเรียนรวม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
9. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด	30 สิงหาคม 2556

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

<p>1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา</p> <p>บอกลักษณะสำคัญของภาษาไทย ตระกูลภาษาไทย ระบบเสียง ระบบคำ ระบบไวยากรณ์ของภาษาไทย และความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศได้</p>
<p>2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา</p> <p>เพื่อพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้ชัดเจน สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายรายวิชา ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นิสิตมีความเข้าใจลักษณะสำคัญของภาษาไทย บอกหลักภาษาไทยในด้านระบบเสียง ระบบคำ ระบบไวยากรณ์ได้ถูกต้อง และเพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นไปตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา : สกอ. (Office of the Higher Education Commission : OHEC)</p>

หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ

<p>1. คำอธิบายรายวิชา</p> <p>ศึกษาลักษณะสำคัญของภาษาไทย ตระกูลภาษาไทย ระบบเสียง ระบบคำ ระบบไวยากรณ์ของภาษาไทย และความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ</p>			
<p>2. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา</p>			
บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
45 ชั่วโมง : ภาคการศึกษา	มีการสอนเสริมตามความต้องการของนิสิตเฉพาะราย	ไม่มีการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม	ศึกษาด้วยตนเอง 6 ชั่วโมง : สัปดาห์
<p>3. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นิสิตเป็นรายบุคคล</p> <ul style="list-style-type: none"> - อาจารย์ประจำรายวิชา ประกาศเวลาให้คำปรึกษาผ่านเว็บไซต์คณะ หรือส่วนงาน - อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่มตามความต้องการ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะรายที่ต้องการ) 			

หมวดที่ 4 การพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิต

<p>1. คุณธรรม จริยธรรม</p> <p>1.1 คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา</p> <p>พัฒนาผู้เรียนให้มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างราบรื่น โดยอาจารย์ประจำรายวิชาพยายามชี้ให้เห็นคุณธรรมและจริยธรรมที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาวิชา เพื่อให้นิสิตสามารถบูรณาการความรู้ได้อย่างเหมาะสม โดยมีคุณธรรมจริยธรรมตามคุณสมบัติหลักสูตร ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ความเสียสละและซื่อสัตย์สุจริต 2) มีวินัย ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่อตนเอง วิชาชีพและสังคม 3) มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถทำงานเป็นทีม และแก้ไขข้อขัดแย้งได้ดี
--

<p>4) เคารพสิทธิและรับฟังความเห็นของผู้อื่น เคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์</p> <p>5) เคารพกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ขององค์กรและสังคม</p>
<p>1.2 วิธีการสอน</p> <p>- อาจารย์ประจำรายวิชายกตัวอย่างประกอบคำบรรยายให้นิสิตเข้าใจถึงความวิริยะอุตสาหะและความเสียสละของบรรพชนไทย ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานทางด้านภาษาและวรรณคดีไทยอันทรงคุณค่า เพื่อให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาเล่าเรียน</p> <p>- ให้นิสิตร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นในหัวข้อ “อัจฉริยลักษณะของภาษาไทย”</p> <p>- อาจารย์ประจำรายวิชากระตุ้นให้นิสิตมีความรับผิดชอบ มีวินัย และกล้าแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์</p>
<p>1.3 วิธีการประเมินผล</p> <p>- สังเกตพฤติกรรมการเข้าชั้นเรียน และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ต่อประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้ออภิปราย</p> <p>- การใช้หลักฐานอ้างอิงประกอบเนื้อหาที่นำเสนออย่างถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับประเด็นศึกษา</p> <p>- ประเมินวัตถุประสงค์ทางด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้ใบงาน (Work Sheet)</p>
<p>2. ความรู้</p>
<p>2.1 ความรู้ที่ต้องได้รับ</p> <p>ความรู้เรื่องลักษณะสำคัญของภาษาไทย ตระกูลภาษาไทย ระบบเสียง ระบบคำ ระบบไวยากรณ์ของภาษาไทย และความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ</p>
<p>2.2 วิธีการสอน</p> <p>บรรยายประกอบสื่อโปรแกรมนำเสนอเนื้อหา ให้นิสิตมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) และใช้กระบวนการกลุ่มขับเคลื่อนการเรียนรู้ของนิสิตด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน (Project-Based Instruction) ในหัวข้อ “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ”</p>
<p>2.3 วิธีการประเมินผล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แบบทดสอบความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน 2. แบบทดสอบวัตถุประสงค์การเรียนรู้โดยใช้ใบงานโจทย์ปัญหา 3. สอบวัดผลระหว่างภาค และสอบวัดผลปลายภาค 4. ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน (Project-Based Instruction) ในหัวข้อ “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ”
<p>3. ทักษะทางปัญญา</p>
<p>3.1 ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา</p> <p>พัฒนาความสามารถในการคิดและวิเคราะห์เนื้อหาวิชาอย่างเป็นระบบ เคารพความแตกต่างทางความคิดเมื่อต้องร่วมกันตอบโจทย์ปัญหา และทำโครงงานภาษาไทยร่วมกัน มีหลักในการสังเคราะห์ปัญหา สรุปประเด็นปัญหา และสามารถบูรณาการความรู้ในรายวิชาให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมได้อย่างเหมาะสม</p>

<p>3.2 วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - บรรยายประกอบสื่อโปรแกรมนำเสนอเนื้อหา - เสริมสร้างทักษะทางปัญญาด้วยการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และมอบหมายงานด้วยการสอนโดยใช้โครงงานในหัวข้อ “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ” - อภิปรายกลุ่ม
<p>3.3 วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - สังเกตทักษะทางปัญญาของนิสิตจากการนำเสนอความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหา - วัดประสิทธิผลทางการเรียนด้วยการสอนโดยใช้โครงงาน - วัดผลระหว่างภาคและปลายภาค โดยเน้นหลักการคิดวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้และการบูรณาการความรู้ในรายวิชา
<p>4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ</p>
<p>4.1 ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง - พัฒนาความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในการทำโครงงานภาษาไทยร่วมกัน - พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง และรับผิดชอบต่องานมอบหมายให้ครบถ้วนตามกำหนดเวลา
<p>4.2 วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ร่วมกัน - จัดกลุ่มการเรียนรู้เพื่อร่วมกันวิเคราะห์โจทย์ปัญหา และจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานภาษาไทยตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน
<p>4.3 วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของนิสิตในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานภาษาไทย - ใช้แบบประเมินตนเองและเพื่อนตามแบบที่กำหนดไว้
<p>5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ</p>
<p>5.1 ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาทักษะการคิดคำนวณเชิงตัวเลข และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ เพื่อใช้ในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน - พัฒนากระบวนการสื่อสารผ่านทักษะการเรียนรู้ 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน - พัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน และส่งเสริมการติดต่อสื่อสารหรือส่งงานมอบหมายผ่านระบบ Electronic Mail

<p>5.2 วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานภาษาไทย มอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้าประกอบกิจกรรม และรายงานผล โดยมีการคิดคำนวณและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ - นิสิตินำเสนอผลงาน และอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน - อาจารย์ประจำรายวิชาให้ข้อคิดเห็นและแนะนำวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
<p>5.3 วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - พิจารณาความถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลเชิงสถิติ - ประเมินทักษะการนำเสนอผลงานด้วยการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ - ประเมินทักษะการสื่อสารจากการมีส่วนร่วมในการอภิปรายและวิธีการอภิปราย

หมวดที่ 5 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
1	- แนะนำบทเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน - ทดสอบความรู้ก่อนเรียน	3	- บรรยายประกอบสไลด์โปรแกรม Power Point - แบ่งกลุ่มทำกิจกรรมโครงงาน	อาจารย์เชน นคร
2	บทที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย - ความหมายของภาษา - ความสำคัญของภาษาไทย	3	- ประชุมกลุ่มกิจกรรมโครงงานภาษาไทย	อาจารย์เชน นคร
3	บทที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย - ลายสือไทย - ภาษาไทยกับการเปลี่ยนแปลง	3	- บรรยายประกอบสไลด์โปรแกรม Power Point - ใบงานโจทย์ปัญหา	อาจารย์เชน นคร
4	บทที่ 2 ลักษณะสำคัญของภาษาไทย - ภาษาไทยเป็นภาษาคำโดด - คำไทยแท้ส่วนมากมีพยางค์เดียว - คำไทยแท้มีตัวสะกดตรงตามมาตราตัวสะกด	3	- บรรยายประกอบสไลด์โปรแกรม Power Point - ใบงานโจทย์ปัญหา	อาจารย์เชน นคร
5	บทที่ 2 ลักษณะสำคัญของภาษาไทย - ภาษาไทยมีเสียงวรรณยุกต์ - ภาษาไทยมีวิธีสร้างคำใหม่ - ภาษาไทยมีการเรียงลำดับคำ และมีลักษณะนาม - ภาษาไทยมีวรรคตอนในการเขียน และมีจังหวะในการพูด	3	- บรรยายประกอบสไลด์โปรแกรม Power Point - ใบงานโจทย์ปัญหา	อาจารย์เชน นคร

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
6	บทที่ 3 ตระกูลภาษาไทย - ความรู้เรื่องการจัดตระกูลภาษา - ตระกูลภาษาโลก - การจัดตระกูลภาษาไทย	3	- บรรยายประกอบสื่อ โปรแกรม Power Point - ใบงานโจทย์ปัญหา	อาจารย์อัครชัย คนแรง
7	บทที่ 4 ระบบเสียงภาษาไทย - การศึกษาระบบเสียงภาษาไทย ตามแนวภาษาศาสตร์ - ระบบเสียงสระ - ระบบเสียงพยัญชนะ - ระบบเสียงวรรณยุกต์	3	- บรรยายประกอบสื่อ โปรแกรม Power Point - ใบงานโจทย์ปัญหา	อาจารย์เชน นคร
8	ทดสอบความรู้หลังเรียน และ MID-TERM TEST	3	- ข้อสอบวัดผลแบบ ปรนัย 4 ตัวเลือก	อาจารย์เชน นคร
9	บทที่ 5 ระบบคำในภาษาไทย - ความหมายและลักษณะของคำ - การประกอบคำ - การจำแนกคำ	3	- บรรยายประกอบสื่อ โปรแกรม Power Point - ใบงานโจทย์ปัญหา	อาจารย์เชน นคร
10	บทที่ 5 ระบบคำในภาษาไทย - การใช้คำ - การสร้างคำใหม่ - การบัญญัติศัพท์	3	- บรรยายประกอบสื่อ โปรแกรม Power Point - ใบงานโจทย์ปัญหา	อาจารย์เชน นคร
11	บทที่ 6 ระบบไวยากรณ์ไทย - ความหมายของไวยากรณ์ - โครงสร้างไวยากรณ์ไทย	3	- บรรยายประกอบสื่อ โปรแกรม Power Point - ใบงานโจทย์ปัญหา	อาจารย์เชน นคร
12	บทที่ 6 ระบบไวยากรณ์ไทย - ชนิดของประโยค - โครงสร้างประโยค - การวิเคราะห์ประโยค	3	- บรรยายประกอบสื่อ โปรแกรม Power Point - ประชุมกลุ่มกิจกรรม โครงการภาษาไทย (ดูความก้าวหน้า)	อาจารย์เชน นคร
13	บทที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ - การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม - ลักษณะความสัมพันธ์ที่มีผลต่อ การนำคำภาษาต่างประเทศเข้า มาใช้ในภาษาไทย	3	- บรรยายประกอบสื่อ โปรแกรม Power Point - ประชุมกลุ่มกิจกรรม โครงการภาษาไทย (ดูความก้าวหน้า)	อาจารย์เชน นคร
14	นำเสนอโครงการภาษาไทย เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ” - สรุป รายงานผล และรับฟัง ข้อเสนอแนะ	3	- สื่อนำเสนอโปรแกรม Power Point - การอภิปรายกลุ่ม	อาจารย์เชน นคร

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
15	นำเสนอโครงงานภาษาไทย เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ” - สรุป รายงานผล และรับฟัง ข้อเสนอแนะ	3	- สื่อนำเสนอโปรแกรม Power Point - การอภิปรายกลุ่ม	อาจารย์เชน นคร
16	FINAL TEST	3	ข้อสอบอัตนัย	อาจารย์เชน นคร

2 แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	สัดส่วนของการ ประเมินผล
1	สอบวัดผลระหว่างภาค สอบวัดผลปลายภาค	8 16	20% 50%
2	วิเคราะห์และตอบโจทย์ปัญหา กิจกรรมกลุ่มโครงงานภาษาไทย การอ่านและสรุปเนื้อความจากบทเรียน การนำเสนอผลงานและส่งงานตามที่มอบหมาย	ตลอดภาคการศึกษา	20%
3	การเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน	ตลอดภาคการศึกษา	10%

หมวดที่ 6 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

1.เอกสารและตำราหลัก กำชัย ทองหล่อ. หลักภาษาไทย . กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2537.
2.เอกสารและข้อมูลสำคัญ พระยาอุปกิตศิลปสาร. หลักภาษาไทย . พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2507.
3.เอกสารและข้อมูลแนะนำ ผะอบ โปษะกฤษณะ., ศ.พ.ต.หญิง. ลักษณะเฉพาะของภาษาไทย . กรุงเทพฯ : รวม สาส์น, 2532. สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. หลักภาษาไทย . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2536. เอกฉันท จารุเมธี, ดร. การใช้ภาษาไทย . กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2539. ฯลฯ

หมวดที่ 7 การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

1. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนิสิต การประเมินประสิทธิผลของรายวิชา หลักภาษาไทย โดยนิสิต มีกลยุทธ์ ดังนี้ - แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

<ul style="list-style-type: none"> - แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา - ใบงานโจทย์ปัญหาประเมินประสิทธิผลของวัตถุประสงค์รายวิชา - แบบประเมินผลโครงการภาษาไทย
<p>2. กลยุทธ์การประเมินการสอน</p> <p>การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินการสอน มีกลยุทธ์ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - แบบสอบถามประเมินผลสัมฤทธิ์การสอนโดยนิสิต - การสังเกตการสอนจากผู้ร่วมทีมการสอน - ผลการสอบวัดผลของนิสิต และการทวนสอบผลประเมินการเรียนรู้
<p>3. การปรับปรุงการสอน</p> <p>มีการนำผลการประเมินตามกลยุทธ์ที่ 1 และที่ 2 ไปปรับปรุงการเรียนการสอนทุกปีการศึกษา และจัดกิจกรรมในการระดมสมองเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดสัมมนาหรือการวิจัยชั้นเรียน</p>
<p>4. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนิสิตในรายวิชา</p> <p>ระหว่างการจัดการเรียนการสอนรายวิชา หลักภาษาไทย มีการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนิสิตในรายวิชา ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้จากใบงานโจทย์ปัญหา การสังเกตพฤติกรรมมีส่วนร่วมของนิสิต การสอบถาม การตรวจงานมอบหมาย พิจารณาผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และหลังจากการประกาศผลการเรียนรายวิชาแล้ว มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชา ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทวนสอบการให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานของนิสิตโดยอาจารย์อื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่ใช่อาจารย์ประจำหลักสูตร - มีการตั้งคณะกรรมการในสาขาวิชา เพื่อตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนิสิต โดยการตรวจสอบข้อสอบวัดผล ใบงาน รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม
<p>5. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา</p> <p>อาจารย์ประจำรายวิชามีการดำเนินการทบทวน และวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา หลักภาษาไทย ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงรายวิชาทุก 3 ปี โดยนำข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนิสิตในรายวิชาตามข้อ 4 มาเป็นฐานในการปรับปรุง - นำผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมาบูรณาการกับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนอยู่เสมอ - จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนและระดมสมอง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ความรู้เรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน

เมื่อทราบแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามรายละเอียดของรายวิชา หรือ มคอ.3 ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ต่อไปก็เป็นการทบทวนความรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิกับการพัฒนา รายละเอียดของหลักสูตร หรือ มคอ.2 ซึ่งระบุดังกล่าวจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานไว้ว่า ต้องเป็นหัวข้อที่เกี่ยวกับการประยุกต์ภาษาไทยกับศาสตร์สมัยใหม่ โดยต้องมีผลงานออกมาสู่สาธารณชนและคาดว่าจะนำไปใช้งานหากโครงการสำเร็จ และมีรายงานที่ต้องนำส่งตามรูปแบบ

และระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนดอย่างเคร่งครัด หรือเป็นโครงการที่มุ่งเน้นการสร้างผลงานวิจัยเพื่อพัฒนางานด้านภาษาไทย

โครงการในรายวิชาภาษาไทยที่นิสิตสนใจ ต้องสามารถอธิบายทฤษฎีที่นำมาใช้ในการทำโครงการได้อย่างชัดเจน เกิดประโยชน์ และมีขอบเขตโครงการที่สามารถทำเสร็จได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด เป็นโครงการที่มีมาตรฐานผลการเรียนรู้ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้นิสิตสามารถทำงานเป็นทีมร่วมกันได้ มีความเชี่ยวชาญในการใช้เครื่องมือ หรือโปรแกรมในการทำโครงการ และเป็นโครงการที่สามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้ได้อย่างบูรณาการ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (Project Method) ไว้ว่า การสอนแบบโครงการ เป็นการสอนที่ให้โอกาสผู้เรียนได้วางโครงการและดำเนินการให้สำเร็จตามความมุ่งหมายของโครงการนั้น อาจเป็นโครงการที่จัดทำเป็นหมู่หรือคนเดียวก็ได้ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการทำงานนั้นด้วยตนเอง ลักษณะการสอนคล้ายตามสภาพจริงของสังคม เป็นการทำงานที่เริ่มด้วยปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหา โดยลงมือทดลองปฏิบัติจริง

การสอนแบบโครงการ มี 6 ขั้นตอน เริ่มจากขั้นที่ 1 ชี้นำเสนอ โดยครูผู้สอนจะเสนอเหตุการณ์หรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะวางโครงการหรือโครงการเพื่อแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง จากนั้นจึงนำไปสู่ขั้นที่ 2 ชี้นำกำหนดจุดมุ่งหมาย เป็นขั้นที่ผู้เรียนเลือกปัญหาและตั้งจุดมุ่งหมายในการศึกษา โดยการทำงานเป็นกลุ่ม มีการเลือกประธาน รองประธานกรรมการและเลขานุการ เมื่อองค์ประกอบของกลุ่มพร้อมแล้วก็จะเข้าสู่ขั้นที่ 3 ชี้นำวางแผน เป็นขั้นที่ผู้เรียนภายในกลุ่มช่วยกันวางแผนที่จะดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

การวางแผนจะประกอบด้วย

- 1) ชื่อโครงการ โดยบอกชื่อโครงการที่ผู้เรียนจะทำ
- 2) หลักการ โดยบอกเหตุผลที่จะต้องจัดทำโครงการ
- 3) วัตถุประสงค์ของโครงการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานครั้งนี้ว่าจะมีผลดีอย่างไรบ้าง
- 4) เจ้าของโครงการ โดยระบุชื่อผู้จัดทำโครงการว่ามีใครบ้าง
- 5) ที่ปรึกษา โดยระบุชื่อผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการทำโครงการ
- 6) สถานที่ปฏิบัติโครงการ โดยระบุสถานที่ที่จะใช้ในการดำเนินการในโครงการ
- 7) วันเวลาในการปฏิบัติงาน โดยระบุการใช้เวลาวันเริ่มและเสร็จสิ้นโครงการเมื่อใด
- 8) งบประมาณในการดำเนินการ โดยระบุการใช้งบประมาณที่แยกเป็นรายการในการใช้จ่ายเรื่องใดบ้าง
- 9) วิธีการศึกษาค้นคว้า โดยระบุวิธีการหาข้อมูลในการทำโครงการ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้

ขั้นต่อไป คือ ขั้นที่ 4 ขั้นการดำเนินงาน เป็นขั้นที่ทำตามโครงการที่วางแผนไว้ของแต่ละกลุ่มหรือแต่ละบุคคล ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินว่าโครงการนั้นบรรลุ

จุดมุ่งหมายหรือไม่ ในการทำโครงการนี้ได้ประโยชน์อย่างไรบ้าง และขั้นที่ 6 คือ ขั้นติดตามผล เป็นขั้นการติดตามผลของโครงการต่อไปเพื่อพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553. : 117)

สรุป การที่ผู้เรียนได้ทำโครงการ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ในเรื่องที่ตนสนใจ ได้คิดค้นคว้า ทดลอง เพื่อหาคำตอบในสิ่งที่ตนอยากรู้อยากเห็น เป็นการฝึกคุณลักษณะนิสัยของการเป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในอนาคต อาจารย์ประจำรายวิชาจึงควรมอบหมายงานให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทำโครงการในเนื้อหาสาระที่เหมาะสม จึงจะเป็นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 2553. การจัดการเรียนรู้แนวใหม่. นนทบุรี : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

ทศนา แคมมณี. 2553. ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชัย วงษ์ใหญ่. 2554. นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อาร์ แอนด์ พรินท์ จำกัด.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2550. หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์,

คำภาษาบาลีและสันสกฤต : ภาพสะท้อนพัฒนาการภาษาไทย
THE PALI AND SANSKRIT: A REFLECTION OF THAI LANGUAGE
DEVELOPMENT

เกรียงศักดิ์ พลอยแสง *

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาพัฒนาการภาษาไทยในมุมมองอีกด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนความเจริญของวัฒนธรรมทางภาษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไปตามภาวะความเจริญของสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “เมื่อสังคมเจริญขึ้นภาษาก็เจริญตาม” การรู้จักหยิบยืมคำภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาใช้ปะปนกับคำภาษาไทยเพื่อให้ได้คำใหม่ที่เหมาะสมต่อการสื่อความ นับเป็นวิธีการอันเกิดจากภูมิปัญญาของนักปราชญ์ไทยที่รังสรรค์ให้ภาษาไทยมีความเป็นอัจฉริยลักษณะที่สะท้อนความเป็นตัวตนได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ : 1. พัฒนาการภาษาไทย. 2. คำยืมในภาษาไทย. 3. คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย. 4. รูปแบบการยืมคำ. 5. การสร้างคำ.

ABSTRACT

This article explores the development in Thai language on the other side, which has found a growth of language culture. This happens continuously by prosperity of society, in the words that "Social progress language prospers". The Pali and Sanskrit loan words are used in Thai language, is the wisdom of Thai sages, which makes Thai language to be truly unique.

Keywords: 1. development of Thai language. 2. Loan words in Thai language. 3. The Pali and Sanskrit in Thai language. 4. Form of borrowed words. 5. Forming words.

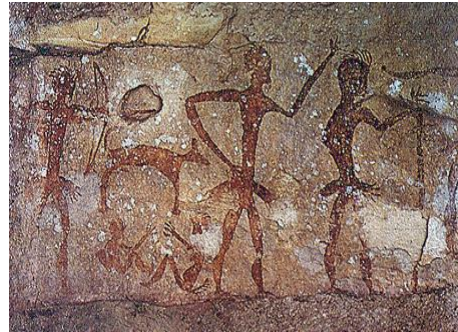
1. บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องหมายแสดงความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ในทุกด้าน มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับบันทึกเรื่องราวต่างๆ ที่ตนได้ประสบพบเจอ และช่วยเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของสังคมมนุษย์ไว้มิให้สูญหายไปตามกาลเวลา ภาษาจึงมีคุณค่าในฐานะเป็นบ่อเกิดแห่งความวัฒนาถาวรทางด้านศิลปวิทยาการของโลก

* ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กว่าที่เราจะสามารถใช้ภาษาได้อย่างสมบูรณ์ หากย้อนกลับไปศึกษาพัฒนาการทางภาษาของมนุษย์ในยุคโบราณ เราจะเห็นภาพความเป็นอยู่ของกลุ่มชนเผ่าชนาดย้อมที่กระจัดกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ และยังไม่ได้รวมตัวกันเป็นชนเผ่าขนาดใหญ่อย่างปัจจุบัน ฉะนั้น ความจำเป็นในการสื่อสารด้วยถ้อยคำภาษาจึงมีจำนวนไม่มากนัก มีการใช้กิริยาท่าทางประกอบถ้อยคำซึ่งมีลักษณะเป็นการสื่อสารเชิงอวัจนภาษา ถ้อยคำภาษาที่ใช้จะมุ่งสื่อความเข้าใจในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ยังพบวิธีสื่อสารด้วยการวาดภาพเหมือนของจริง เพื่อบอกเล่าเรื่องราวตามที่ตนพบเห็นไว้ตามผนังถ้ำหรือแผ่นหินที่อยู่รอบ ๆ บริเวณที่ตนอยู่อาศัย ดังที่ได้มีการค้นพบภาพเขียนสียุคโบราณก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย บริเวณเขาจันทร์งาม อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา ภาพเขียนสีรูปปลาใหญ่ และเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ผาแต้ม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี

ภาพเขียนสียุคโบราณก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาแต้ม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี และที่เขาจันทร์งาม บ้านเลิศสวัสดิ์ ต.บัวขาว อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา*

กำชัย ทองหล่อ นักปราชญ์ทางภาษาของไทยกล่าวว่า “ภาษาเขียนที่มนุษย์คิดขึ้นครั้งแรกได้อาศัยภาพของจริงเป็นหลัก แต่ย่อรูปย่อส่วนให้เล็กลงพอเป็นเครื่องหมายให้รู้กันได้ว่าคืออะไร เช่น ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ คน สัตว์ ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น ในชั้นเดิมก็เขียนเป็นรูปภาพ แสดงรูปลักษณะของสิ่งนั้นๆ ก่อน แล้วจึงได้ตัดแปลงแก้ไขกลายเป็นตัวอักษรในภายหลัง” (กำชัย ทองหล่อ, 2537 : 10) ภาษาเขียนในยุคแรกๆ จึงเกิดจากการถ่ายแบบมาจากรูปทรงของคน สัตว์ สิ่งของเครื่องใช้ และธรรมชาติที่ล้อมรอบตัวมนุษย์ ลักษณะของลายเส้นที่ใช้สื่อความจะเป็นโครงร่างคร่าวๆ ประกอบด้วยรูปทรงเรขาคณิต

ด้วยเหตุนี้นักประวัติศาสตร์จึงกำหนดนัยยุคสมัยประวัติศาสตร์ของโลก โดยให้เริ่มต้นเมื่อมนุษย์สามารถคิดประดิษฐ์อักษรขึ้นมาใช้ได้แล้ว ส่วนยุคก่อนหน้านี้นี้จะนิยมเรียกว่า ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ฉะนั้น ก่อนที่มนุษย์จะคิดสร้างตัวอักษร เพื่อใช้เป็นเครื่องมือบันทึกภาษาพูดได้เป็นผลสำเร็จ จนกระทั่งเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้นั้น ต้องอาศัยขั้นตอนสำคัญต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีความต่อเนื่องยาวนานนับเป็นเวลาหลายร้อยปีตามความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์

การใช้ภาษาไทยของกลุ่มชนชาวไทยก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีพัฒนาการจากจุดเริ่มต้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนานหลายชั่วอายุคน ภาษาไทยที่ใช้สื่อสารกันในยุคก่อนตั้ง

อาณาจักรสุโขทัย อาจจะมีลักษณะเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน บอกล่าเรื่องราวตรงไปตรงมา และเป็นคำศัพท์พื้นฐาน ที่ใช้พูดจาติดต่อกันตามความจำเป็นในชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะยังไม่พบหลักฐานที่เป็นเอกสารโบราณบ่งบอกถึงการใช้ภาษาไทยของกลุ่มชนชาวไทยในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ให้ศึกษาอย่างชัดเจนก็ตาม แต่นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีข้อความระบุไว้ว่า

“เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี 1205 สกปิมแม่พ่ขุนรามคำแหงหาใครใจในใจแลใส่ลายสือไทนี้ลายสือไทนี้จึงมีเพื่อขุนผู้มันนไค้ไว้”

ประเสริฐ ฉ นคร ให้ความเห็นว่า “ถ้า ลายสือไทยนี้มี หมายความว่า หนังสือไทยชนิดนี้ไม่มี แต่คงจะมีหนังสือไทยแบบอื่นอยู่ก่อนแล้ว....ผู้เขียนเห็นว่า นี้ เป็นแต่คำชี้เฉพาะ ถ้าเทียบกับภาษาอังกฤษก็คงจะตรงกับ the เท่านั้น มิได้หมายความว่า this เพราะฉะนั้นที่ว่า ลายสือไทยนี้มี คงมิได้หมายความว่า มีลายสือไทยอื่นอยู่แล้ว แต่ผู้เขียนยอมรับว่าอาจจะมีหนังสือของไทยอาหม (ไทอาหม, 1763 : 1) เกิดขึ้นทางอ้อมในเวลาใกล้เคียงกับการก่อกำเนิดตัวหนังสือในสุโขทัยก็เป็นได้” (ประเสริฐ ฉ นคร, 2554 : 2)

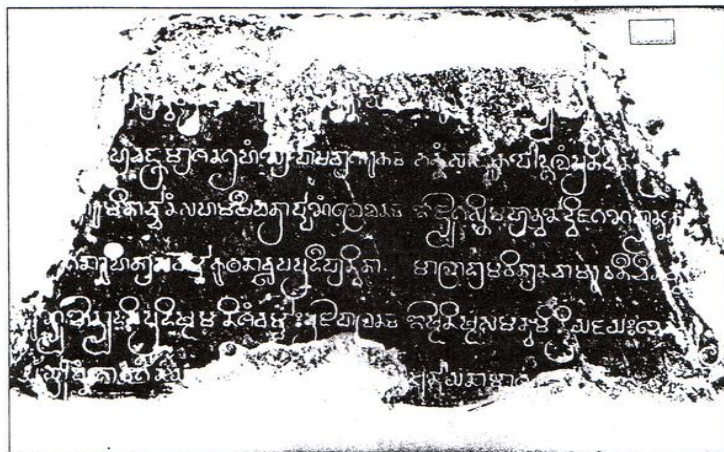
กรรณิการ์ วิมลเกษม อธิบายว่า “ชนชาติไทยเรานั้นมีหลักฐานจากศิลาจารึกทำให้สามารถระบุได้ว่า คนไทยมีอักษรของตนเองใช้บันทึกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ความเป็นไปในสังคมและเรื่องราวต่างๆ เป็นภาษาไทยมาตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างน้อย” มีข้อสรุปจากหลักฐานที่เป็นจารึกและเอกสารโบราณประเภทต่างๆ ที่พบในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าบรรพชนไทยมีตัวอักษรโบราณใช้มากถึง ๗ ชนิดตามที่พบในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคใต้ ใช้อักษรขอมไทยและอักษรไทย, ภาคเหนือ ใช้อักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขาม และอักษรไทยนิเทศ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้อักษรธรรมอีสาน และอักษรไทยน้อย ตัวอักษรทั้ง 7 ชนิดนี้ สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ตามลักษณะของรูปแบบและอักษรวิธีที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. ประเภทที่มีส่วนประกอบของอักษรและอักษรวิธีที่เหมาะสมกับการบันทึกภาษาไทย ได้แก่ อักษรไทย (อักษรไทยสุโขทัย อักษรไทยอยุธยา อักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์) อักษรฝักขาม อักษรไทยนิเทศ และอักษรไทยน้อย ตัวอักษรเหล่านี้พบใช้บันทึกเรื่องราวกิจกรรมทางสังคมของบุคคลฝ่ายอาณาจักรโดยเฉพาะพระมหากษัตริย์และเจ้าเมืองเป็นส่วนใหญ่

2. ประเภทที่มีส่วนประกอบของอักษรและอักษรวิธีที่เหมาะสมกับการบันทึกภาษาบาลี มีทั้งหมด 3 ชนิด ได้แก่ ตัวอักษรขอมไทย อักษรธรรมล้านนา และอักษรธรรมอีสาน บรรพชนไทยแต่ละภูมิกษัตริย์นิยมใช้ตัวอักษรทั้ง 3 ชนิดนี้ บันทึกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษา

บาลี ชาดกต่างๆ ตลอดจนเรื่องราวความเป็นไปในสังคมมาตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 20-21 และได้ใช้สืบทอดต่อกันมาจนถึงประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 25 (กรรณิการ์ วิมลเกษม, 2552: 1)

เมื่อศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งดินแดนในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทยปัจจุบัน พบว่า มีการใช้ตัวอักษรปัลลวะในศิลาจารึกซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-12 รูปสัณฐานของตัวอักษรเหมือนตัวอักษรที่ใช้ในประเทศอินเดียทางตอนใต้ สมัยพระเจ้าศิวะสกันทวรมัน กษัตริย์แห่งราชวงศ์ปัลลวะ ราวพุทธศตวรรษที่ 10-11

จารึกวัดมเหยงค์ นศ.๑๐

ภาพสำเนาจารึกวัดมเหยงค์ จ.นครศรีธรรมราช อักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต พุทธศตวรรษที่ 12
ที่มา : จารึกในประเทศไทย เล่ม 1, หอสมุดแห่งชาติ, 2529

หลักฐานการใช้ตัวอักษรปัลลวะในศิลาจารึก มีทั้งที่พบในอาณาจักรทวารวดีซึ่งมีศูนย์กลางความเจริญอยู่ในบริเวณภาคกลางของไทยในอดีต และพบแพร่กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ที่เคยเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนโบราณในอดีตแถบภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การแพร่ขยายอิทธิพลด้านอักษรและภาษาในช่วงระยะเวลาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11-18 สันนิษฐานว่ามีทั้งที่รับเข้ามาโดยตรงผ่านการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าวานิชชาวอินเดีย และมีทั้งที่เกี่ยวกับกลุ่มชนในอาณาจักรโบราณที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาก่อนหน้านี้ ได้แก่ อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรเงินละ อาณาจักรขอมสมัยพระนคร อาณาจักรศรีวิชัย และอาณาจักรทริภุณชัย

ตัวอักษรที่พบในจารึกของอาณาจักรโบราณดังกล่าว มี ๗ ชนิด ได้แก่ อักษรปัลลวะ อักษรหลังปัลลวะ อักษรกวิ (อักษรหลังปัลลวะของอาณาจักรศรีวิชัย) อักษรทมิฬ อักษรอินเดียเหนือ อักษรขอมโบราณ และอักษรมอญโบราณ สันนิษฐานได้ว่าตัวอักษรเหล่านี้ต่างก็ได้รับการพัฒนามาใช้โดยกลุ่มชนต่างๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไปและต่อเนื่องกันมาตลอด ยกเว้นอักษรทมิฬและอักษรอินเดียเหนือที่มีพัฒนาการมาจากแบบอักษรชนิดอื่น

จารึกอักษรปัลลวะที่พบในภูมิภาคต่างๆ ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโบราณเหล่านั้น ได้บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชประวัติของพระมหากษัตริย์ การทะนุบำรุงพระศาสนา การปกครอง กฎหมาย สถาปัตยกรรม การเกษตร การชลประทาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิประเทศ เป็นต้น และทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแพร่ขยายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีทั้งอารยธรรมทางด้านอักษรและภาษาในทางศาสนา ได้แก่ ภาษาบาลีและสันสกฤต ซึ่งถือเป็นรูปแบบการใช้ภาษาในยุคแรกๆ ที่พบในภูมิภาคนี้ รวมทั้งภาษาของกลุ่มชนโบราณ ได้แก่ ภาษามอญโบราณ และภาษาเขมรโบราณ

ครั้นเมื่อ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ได้เป็นกำลังสำคัญในการรวบรวมกลุ่มคนไทยและก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยขึ้นเป็นผลสำเร็จในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 แล้ว ชนชาติไทยที่เคยรุ่งเรืองมาก่อนหน้านั้นก็เริ่มมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามลำดับ ต่อมาเมื่อ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ขึ้นครองราชย์ นับเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ชนชาติไทยได้สะสมความรู้ทั้งทางศิลปะ วัฒนธรรม และวิชาการต่างๆ พระองค์ทรงประดิษฐ์ลายสือไทยหรือตัวหนังสือไทยขึ้นเมื่อมหาศักราช 1205 ตรงกับพุทธศักราช 1826 นับถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 700 ปีมาแล้ว

ข้อความในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทำให้เราทราบถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัยในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการประดิษฐ์อักษรไทย การทะนุบำรุงพระพุทธรูปศาสนา และศิลปวัฒนธรรม พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาโดยนิมนต์ “สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ทุกคน ลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา” ความขื่อนี้ นับเป็นอีกภาพสะท้อนหนึ่งที่บ่งบอกถึงการใช้ภาษาในทางศาสนา โดยเฉพาะภาษาบาลีและสันสกฤตที่เข้ามาปะปนกับภาษาไทย เมื่อศึกษาลักษณะการใช้อักษรภาษาในสมัยกรุงสุโขทัยจะพบว่า แม้อาณาจักรสุโขทัยจะมีความเจริญรุ่งเรืองเพียงหนึ่งศตวรรษเศษๆ แต่ก็มีตัวอักษรที่ใช้อยู่ถึง 3 รูปแบบ ได้แก่ อักษรขอม อักษรธรรมล้านนา และอักษรไทยหรือลายสือไทย

อักษรดังกล่าวมีวิวัฒนาการไปตามรูปแบบของตนอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะลายสือไทย และอักษรขอม ยกเว้นอักษรธรรมล้านนาซึ่งเป็นอักษรที่ใช้อยู่ในอาณาจักรล้านนา และนำมาใช้ในอาณาจักรสุโขทัยเพียงระยะเวลาสั้นๆ ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20 ตอนต้นเท่านั้น คือ ประมาณ พ.ศ. 1900-1950 ต่อจากนั้นก็กลับคืนสู่ถิ่นเดิม ส่วนอักษรขอมที่ใช้อยู่เดิมได้พัฒนารูปแบบและวิธีการใช้จนมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เรียกว่า อักษรขอมสุโขทัย และอักษรขอมไทย ตามลำดับ ส่วนลายสือไทยได้พัฒนารูปแบบไปตามลักษณะการใช้งานอย่างต่อเนื่อง เรียกว่า อักษรไทยสุโขทัย อักษรไทยอยุธยา และอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สำหรับอักษรขอมไทยและอักษรไทยสุโขทัยนั้นมีหลักการใช้แยกออกเป็น 2 แบบ คือ

1. อักษรขอมสุโขทัย นำไปใช้กับภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาไทย ในบางครั้ง ส่วนมากจะใช้บันทึกเรื่องราวทางธรรมหรือพระพุทธรูปศาสนาเป็นหลัก

2. อักษรไทยสุโขทัย นำไปใช้กับภาษาไทย ส่วนมากนิยมใช้บอกเล่าเรื่องราวทางโลก และไม่นิยมนำอักษรขอมมาเขียนบันทึกเรื่องราวทางโลก ค่านิยมนี้ยังคงสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

จางง์ ทงประเสริฐ, ศาสตราจารย์พิเศษ, ราชบัณฑิต กล่าวว่า “เมื่อคนไทยมีภาษาเขียน คือ “ลายสือไทย” หรือ “ตัวหนังสือไทย” ใช้ อย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงเมื่อ 700 ปีเศษมาแล้ว ทำให้เกิดผลงานด้านวรรณกรรมและวรรณคดีขึ้นมากมายอันแสดงให้เห็นว่า บรรพบุรุษของเรามีภูมิปัญญาอันสูงส่งยิ่ง

ยิ่งกว่านั้น พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ยังได้ทรงคิด “วรรณยุกต์” ขึ้นใช้ ทำให้ภาษาไทยของเรามีศัพท์เพิ่มพูนขึ้นอีกมาก เพราะคำที่เขียนด้วยพยัญชนะ สระอย่างเดียวกัน พอใส่วรรณยุกต์ลงไปก็ทำให้เพิ่มศัพท์ซึ่งมีความหมายต่างกัน เช่น เขา เข้า เข้า เกา เก่า เก้า เก้า เก้า หรือ ขาว ข่าว ข้าว ซึ่งนับว่าต่างกับภาษาอื่นๆ ที่ไม่มีวรรณยุกต์ใช้ อย่างภาษาอังกฤษว่า How do you do? ไม่ว่าเราจะออกเสียงว่า “ฮาว ดู ยู ดู” หรือ “ฮาว ดู ยู ดู” คำว่า “do” คำเดียวไม่ว่าจะออกเสียงเป็น “ดู” “ดู” หรือ “ดู” ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน แต่ในภาษาไทย ถ้าเขียนว่า “นายขาวไปทำข่าว” เรื่องข่าว จะเห็นว่าคำว่า “ขาว” “ข่าว” “ข่าว” มีความหมายต่างกันเป็นคนละเรื่องเลย

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ยังทรงประดิษฐ์ “เลขไทย” ขึ้นใช้อีกด้วย และ “เลขไทย” ก็เป็นตัวเลขที่สวยงามมีสุนทรียะมากที่สุด นับว่าเป็นสิ่งที่คนไทยทั้งหลายควรจะได้ภาคภูมิใจ แต่ก็ปรากฏว่าคนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมเขียน “เลขไทย” ตัวเลขไทยนี้ ผู้เขียนภาคภูมิใจที่สุดและใช้เลขไทยในการเขียนภาษาไทยหลายสิบปีแล้ว ทั้งนี้เพราะความภาคภูมิใจที่บรรพบุรุษของเรามีภูมิปัญญาสูงส่งมาก แม้แต่อารยประเทศของโลก เช่น สหรัฐอเมริกา, อังกฤษ ก็ยังไม่มีตัวเลขของตนใช้” (ศาสตราจารย์พิเศษจางง์ ทงประเสริฐ, 2547 : 170)

คำกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของภาษาไทย ในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชนชาติไทย ที่ได้รับการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ควรที่อนุชนรุ่นหลังจะต้องศึกษาเรียนรู้และนำไปใช้ให้ถูกต้องชัดเจนต่อไป ในปัจจุบันจะสังเกตได้ว่าเสน่ห์หรือความเท่ของคนรุ่นใหม่จะอยู่ที่ความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษา และมีความเหมาะสมกับกาลเทศะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำงานอยู่ในสาขาวิชาชีพทางด้านสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ ควรช่วยกันสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการใช้ภาษาไทย และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้รับสารอยู่เสมอ

ปัจจุบันกระแสแห่งความเจริญของโลกยุคใหม่ ได้ส่งผลให้คนไทยรุ่นใหม่ต้องปรับตัวเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร เพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่นับวันจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ผลที่ตามมาก็คือคนไทยรุ่นใหม่ต้องรับรู้คำศัพท์ใหม่ๆ จากภาษาต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา มีการใช้คำไทยปะปนกับคำศัพท์ต่างประเทศจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารในชีวิตประจำวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การใช้ถ้อยคำภาษาตามค่านิยมของคนรุ่นใหม่ กลายเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยว่า ภาษาไทยกำลังจะถูกกลืนไปตามกระแสแห่งค่านิยมจนสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไปในที่สุดเกี่ยวกับเรื่องนี้นักภาษาศาสตร์ให้ความเห็นว่า ภาษาซึ่งมีผู้ใช้อย่างต่อเนื่องยาวนานอย่างเช่นภาษาไทย มีลักษณะที่เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง คือ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพของสังคม

กล่าวคือ เมื่อสังคมเจริญขึ้นภาษาก็เจริญตาม ผู้สนใจจึงควรศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง

2. คำยืมในภาษาไทย

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นกับภาษาไทยอาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะเรื่องคำยืมในภาษาไทยจัดเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษา เพราะในภาษาไทยมีคำยืมจากภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ปะปนมากมาย ฉะนั้น เพื่อหาข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องนี้ ควรทำความเข้าใจกับคำว่า “คำยืม” เสียก่อน ดังนี้

คำยืม (Loan Words) หมายถึง คำภาษาต่างประเทศที่นำมาใช้ปะปนหรือผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของภาษาดั้งเดิม คำที่ยืมมาใช้อาจมีวิธีการเขียน การอ่าน และความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ลักษณะการรับคำยืมเข้ามาใช้ในภาษาของตนอาจเนื่องมาจากการซึมซับหรือการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านทาง การเผยแพร่ศาสนา ประชญา การค้าขาย ศิลปะ วิทยาการ และการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนต่างถิ่น รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันทางการทูต

ภาษาไทยมีคำยืมภาษาต่างประเทศหลายภาษา อาทิ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาจีน (ภาษาจีนแต้จิ๋วและภาษาจีนฮกเกี้ยน) ภาษามอญ ภาษามลายู ภาษาโปรตุเกส ภาษาเปอร์เซีย ภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น แม้แต่ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชก็ยังปรากฏคำยืมภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร เข้ามาปะปนด้วย

ธวัช ปุณโณทก อธิบายว่า คำยืม คือ การนำคำภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย โดยปรับเสียงให้เหมาะสมกับภาษาไทยบ้าง เปลี่ยนแปลงความหมายบ้าง เมื่อกล่าวถึงภาษาโดยทั่วไปที่มีผู้ใช้อยู่ในปัจจุบันคงไม่มีภาษาใดเป็นภาษาที่สมบูรณ์ครบถ้วนโดยไม่จำเป็นต้องมีคำในภาษาอื่นเข้ามาปะปน ภาษาทุกภาษาย่อมต้องมีการแลกเปลี่ยนหยิบยืมทั้งคำศัพท์ และระเบียบวิธีทางไวยากรณ์ของภาษาอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมาใช้ ทั้งนี้เพื่อนำไปสร้างคำให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้ภาษา

ดังนั้น การที่ภาษาใดภาษาหนึ่งจะมีคำยืมจากภาษาอื่นมาใช้ จึงไม่ใช่เรื่องเสียหายอย่างที่หลายคนเข้าใจว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาวิบัติ แท้จริงแล้วถือเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของภาษา เพราะทำให้ภาษามีความเจริญงอกงามขึ้น และการยืมคำจากภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ในภาษาไทยนั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางภาษา ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอกที่ปะปนเข้ามากับการรับวัฒนธรรมของต่างชาติที่ไทยได้รับมาตั้งแต่อดีตและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จะสังเกตได้ว่าคำยืมที่มีผลต่อพัฒนาการภาษาไทย ได้แก่ คำยืมจากภาษาบาลี, ภาษาสันสกฤต, ภาษาเขมร, ภาษาอังกฤษ, ภาษาจีน และภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาชวา ภาษามลายู ภาษาโปรตุเกส เป็นต้น โดยเฉพาะคำยืมจากภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร จะมีอิทธิพลอย่างมากทั้งในด้านคำศัพท์และไวยากรณ์ เพราะเป็นภาษาที่มีความสัมพันธ์สืบทอดทางวัฒนธรรมกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ (ศาสตราจารย์ธวัช ปุณโณทก, 2545 : 14)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ กับการศึกษาภาษาบาลีและสันสกฤต

ในเบื้องต้นเราได้ทราบแล้วว่า คำยืมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการภาษาไทยมากที่สุด ได้แก่ คำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤต ซึ่งไทยรับเข้ามาพร้อมๆ กับอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียที่แพร่ขยายเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ คำภาษาบาลีและสันสกฤตในยุคนั้น ส่วนใหญ่มีที่มาจากคำสอนในหลักศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา จากนั้นจึงนิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายและเป็นภาษาที่มีความผูกพันกับสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน แม้แต่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ยังทรงสนพระทัยและทรงศึกษาจนแตกฉาน ด้วยทรงเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจคำศัพท์ที่เขียนในตำราภาษาไทย

ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุชยกูล กล่าวถึงเหตุที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยภาษาบาลีมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ว่า “...ไม่สามารถเข้าพระทัยบทสวดมนต์ที่เป็นภาษาบาลี ที่ทรงได้ยินได้ฟังอยู่เป็นประจำ ทำให้มีพระราชประสงค์ที่จะทรงศึกษาตั้งแต่ครั้งนั้น แต่มีโอกาสดูจริงๆ ก็เมื่อทรงเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมี ครูกำชัย ทองหล่อ เป็นพระอาจารย์ถวายภาษาบาลีเป็นคนแรก รับสั่งว่า สนพระทัยวิชานี้มาก สามารถจำการแจกวิภัติเบื้องต้นที่สำคัญได้แทบทั้งหมด เข้าพระทัยโครงสร้าง และลักษณะทั่วไปของภาษาบาลี มาตั้งแต่ครั้งนั้น” (ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุชยกูล, 2462-2554 : 1)

ครั้งพุทธกาล...”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ ทรงเข้าศึกษาระดับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงเลือกวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอก วิชาภาษาไทย และวิชาภาษาบาลีสันสกฤตเป็นวิชาโท ในส่วนของภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ทรงศึกษาไวยากรณ์พื้นฐานไปจนถึงขั้นสูง และทรงอ่านวรรณคดีพุทธศาสนา วรรณคดีสันสกฤต ทรงศึกษาทั้งวิธีการแบบดั้งเดิมของไทย คือ แบบที่เล่าเรียนกันในพระอารามต่าง ๆ และแบบภาษาศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีการตะวันตก เมื่อทรงศึกษาต่อชั้นปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลีและภาษา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยาม

บรมราชกุมารี ทรงเล่าว่า “...ครูกำชัย เป็นคลังของวิชาการอะไรต่อมิอะไรมากมาย และก็พร้อมเสียด้วยที่จะเปิดเผย ฉะนั้น มีเวลาข้าพเจ้าจึงขอเรียนวิชาเป็นพิเศษ วิชาที่ว่านี้ คือ ภาษาบาลี (ตอนนั้นอยู่ ม.ศ. 3) ครูก็ตกลงสอนให้โดยใช้หนังสือนวกบาลี ซึ่งท่านแต่งไว้สอนนิสิตครูศาสตร์ จุฬาฯ แล้วจึงแปลอุกฤษภากย์ประวัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จนคล่อง จึงแปลอัมมปัทมฐกถา หรือ อรรถกถาธรรมบท เป็นนิทานต่างๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์

สันสกฤต รัฐบาลอินเดียได้ส่ง ศ.ดร.สัตยพรต ศาสตรี มาถวายพระอักษรภาษาสันสกฤต ตามวิธีการอินเดียโบราณเป็นพิเศษ และนาวาอากาศเอก แยม ประพัฒน์ทอง ได้ถวายพระอักษรภาษาบาลี

และยังทรงศึกษาชั้นปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงทรงรอบรู้ภาษาบาลี และภาษาสันสกฤต ในจารึกที่พบในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วิทยานิพนธ์เรื่องจารึกที่พบที่ปราสาทพนมรุ้ง เป็นงานวิจัยที่พระองค์ทรงแปลจารึกภาษาเขมรและภาษาสันสกฤต โดยมี ศ.ดร. สัตยพรต ศาสตรี ผู้เชี่ยวชาญภาษาสันสกฤต และ ศ.โคลด ชาร์ค ผู้เชี่ยวชาญการอ่านจารึก ร่วมเป็นกรรมการ ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ซึ่งได้วิจารณ์ว่า “...วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นงานที่ยาก และดีมาก เขียนอย่างมีระเบียบ และมีวิธีการวิจัยที่ดี...”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล่าถึงประโยชน์ของการศึกษาภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ไว้ว่า “...การเรียนภาษาบาลีสันสกฤตนั้น เราไม่ได้เรียนแต่ตัวอักษรอย่างเดียว เราเรียนเนื้อหาด้วย เรียนภาษาบาลีก็ได้เรียนรู้เรื่องราวแนวคิดทางพุทธศาสนา สันสกฤตก็ได้เรียนเรื่องวัฒนธรรมของผู้ที่ใช้ภาษาสันสกฤต มีเนื้อหาต่างๆ กัน ได้ความรู้หลักปรัชญา สังคมการเมือง กฎหมาย ศิลปะ คณิตศาสตร์ ฯลฯ ของสมัยนั้น บางทีก็ทำให้รู้ว่า แนวคิดบางอย่างที่ถือว่าเป็นสมัยใหม่นั้น ที่จริงได้มีมาแล้ว และเขาเลิกไปแล้ว ประโยชน์สำคัญอีกประการที่ได้จากการเรียนบาลีสันสกฤต คือ ได้พบปะเสวนากับครูบาอาจารย์หลายท่านที่ทรงคุณธรรม เป็นผู้ใหญ่ที่ควรเคารพท่านเหล่านี้ นอกจากจะสอนวิชาการแล้ว ยังชี้ทางชีวิตที่ถูกต้อง เช่น เรื่องความซื่อตรง เรื่องความเมตตา เป็นต้น ถือเป็นมงคลอันอุดม ในการได้เสวนากับบัณฑิต...”

ทรงเล่าถึงแรงบันดาลใจ และการศึกษาภาษาบาลีสันสกฤตของพระองค์ไว้ว่า ทรงเริ่มสนพระทัยภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต เมื่อได้เห็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณฯ ทรงเริ่มสนพระทัยภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ที่มหาวิทยาลัยโลซานน์ กับศาสตราจารย์ Regamey สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยแปลหนังสือภาษาบาลี ได้แก่ มิลินทปัญหา และหนังสือสันสกฤต ได้แก่ นโลปาขยาน (เรื่องพระนล) อภิษยานศกุนตลา (ศกุนตลา) และหิโตปเทศ เป็นต้น และยังพยายามจัดทำพจนานุกรมภาษาบาลี-ไทย แต่ด้วยพระภารกิจมากมาย จึงไม่สามารถดำเนินการให้ลุล่วงตามพระราชประสงค์ได้

พระองค์ทรงเล่าว่า การศึกษาภาษาสันสกฤตนับเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการทำ ความเข้าใจคำศัพท์ที่เขียนในตำราภาษาไทย ส่วนการสร้างคำใหม่ การตั้งชื่อคนและสถานที่ การรู้ภาษาสันสกฤตนับว่ามีประโยชน์ เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง การอ่าน หรือการแต่งฉันท์ก็สามารถนำความรู้ด้านฉันทลักษณ์ภาษาสันสกฤตมาใช้ เพื่อให้เข้าใจความงดงามของร้อยกรองได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น

3. คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย

เมื่อชนชาติไทยได้ยอมรับนับถือ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มีพระมหากษัตริย์เป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภ์ ทรงให้ความสำคัญต่อการทะนุบำรุงและฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยจวบจนปัจจุบัน มีการสังคายนา

พระไตรปิฎกและจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการศึกษาวิชาภาษาบาลีเพื่อรักษาสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ดังปรากฏหลักฐานแบบเรียนภาษาบาลีอักษรขอมซึ่งพบในสมัยกรุงศรีอยุธยา และมีผู้สำเร็จการศึกษาภาษาบาลีในระดับสูงออกมารับใช้สังคมหรือให้บริการวิชาการแก่สังคมจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาพระไตรปิฎก มีการปริวรรตพระไตรปิฎกอักษรขอมภาษาบาลีเป็นอักษรไทยภาษาบาลี และตีพิมพ์เป็นรูปเล่มหนังสือเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ทำให้ในยุคสมัยต่อมาลูกบุตรที่เข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาวิชาภาษาบาลีด้วยอักษรไทยนับแต่นั้นเป็นต้นมา เหตุปัจจัยดังกล่าวนี้ ถือเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของภาษาบาลี ที่มีผลต่อพัฒนาการภาษาไทย ทั้งในระบบไวยากรณ์และคำศัพท์ที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

เช่นเดียวกับการนำคำภาษาสันสกฤตเข้ามาใช้ปะปนกับภาษาไทยเป็นจำนวนมากนั้น ก็มีเหตุปัจจัยที่คล้ายคลึงกัน โดยเริ่มจากการแพร่ขยายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียทางด้านอักษรภาษา ลัทธิศาสนาพราหมณ์ วรรณกรรมและวรรณคดีสันสกฤต ที่เผยแพร่เข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11-12 เป็นต้นมา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ได้แก่ วรรณกรรมเรื่อง รามายณะ และมหากาพย์มหาภารตะ โดยเฉพาะที่คนไทยคุ้นเคยอย่างมาก คือ เรื่อง รามายณะ ซึ่งไทยนำมาเรียบเรียงใหม่จนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแบบไทย ๆ เรียกว่า รามเกียรติ์ เพราะเป็นวรรณกรรมร้อยกรองที่ทรงอิทธิพลทั้งด้านวรรณศิลป์และนาฏยศิลป์ของไทยมาตั้งแต่โบราณ ประกอบกับความสละสลวยของคำศัพท์ภาษาสันสกฤตทั้งในด้านเสียงและความหมาย จึงทำให้ได้รับความนิยมนำมาใช้อย่างแพร่หลาย และถือเป็นการผสมผสานเข้ากันอย่างกลมกลืนจนเป็นส่วนหนึ่งของภาษาไทย

ฉะนั้น การนำคำภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย จึงนับเป็นภูมิปัญญาของคนไทยโดยแท้ ที่รู้จักรับอารยธรรมของต่างชาติแล้วนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของความเป็นไทย แม้ว่าภาษาไทยจะเป็นภาษาตระกูลคำโดดก็ตาม แต่สามารถที่จะนำคำในภาษาบาลีและสันสกฤตซึ่งเป็นภาษาที่มีวิภัติปัจจัยมาใช้โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำศัพท์เพื่อออกเพศ พจน์ กาล การก วาจก เมื่ออยู่ในประโยค เพียงแต่เปลี่ยนแปลงรูป เสียง และความหมายให้เหมาะสมกับสำเนียงของคนไทยตามกฎเกณฑ์ของภาษาไทย

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ อธิบายว่า เมื่อมีการยืมคำภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย รูปแบบการยืมคำจึงมีทั้งการเปลี่ยนแปลงและไม่มีเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เหมาะกับลักษณะของภาษาไทย ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 1. การเปลี่ยนแปลงเสียง 2. การเปลี่ยนแปลงคำ 3. การเปลี่ยนแปลงความหมาย และ 4. คงไว้ตามภาษาเดิม มีตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ มีหลายลักษณะ เช่น เปลี่ยนแปลงพยัญชนะ ตัดลดพยัญชนะ เปลี่ยนเสียงพยัญชนะตัวสุดท้ายของคำเป็นตัวสะกด ตัวอย่าง เช่น

คหบดี	อ่านว่า	คะ-หะ-ปะ-ติ	เป็น	คหบดี
บุญญ	อ่านว่า	บุณ-ยะ	เป็น	บุญ

พัฒนา	อ่านว่า	วัด-ทะ-นา	เป็น	พัฒนา
อาพาธ	อ่านว่า	อา-พา-ทะ	เป็น	อาพาธ
ภริยา	อ่านว่า	พะ-ริ-ยาเป็น		ภริยา
คณปติอ่านว่า		คะ-นะ-ปะ-ติ	เป็น	คณปติ
วจน	อ่านว่า	วะ-จะ-นะ	เป็น	วจน

2. การเปลี่ยนแปลงเสียงสระ คำไทยเมื่อนำภาษาบาลีมาใช้ มีการเปลี่ยนแปลงเสียงสระในลักษณะเดียวกันกับภาษาสันสกฤต ตัวอย่าง เช่น

พหูสูต	อ่านว่า	พะ-หุด-สู-ตะ	เป็น	พหูสูต
คารว	อ่านว่า	คา-ระ-วะ	เป็น	คารวะ, เคารพ
วชิร	อ่านว่า	วะ-ชิ-ระ	เป็น	เพชร
ปัจฉย	อ่านว่า	ปัต-จะ-ยะ	เป็น	ปัจฉัย
อคคิ	อ่านว่า	อัค-คิ	เป็น	อัคคี
เจตีย	อ่านว่า	เจ-ติ-ยะ	เป็น	เจตีย์
อุปัชฌาย	อ่านว่า	อุ-ปัต-ชา-ยะ	เป็น	อุปัชฌาย์

3. การเปลี่ยนแปลงความหมาย คำภาษาบาลีที่ไทยนำมาใช้มีการเปลี่ยนแปลงความหมายเป็น 3 ลักษณะ คือ ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่ ตัวอย่าง เช่น

- ความหมายแคบเข้า เช่น “คารว” เดิมใช้หมายถึง ความนับถือ ความเคารพ ความรุ่งเรือง ความหนัก ไทยใช้หมายถึง ความนับถือ

- ความหมายกว้างออก เช่น “คัมภีร์” เดิมใช้หมายถึง ลึก ลึกซึ้ง สุขุม ไทยใช้หมายถึง 1 หนังสือสำคัญทางศาสนา 2. ลักษณะนามเรียกตำราที่สำคัญทางศาสนา, “วิถถาร” เดิมใช้หมายถึง กว้าง ละเอียด ไทยใช้หมายถึง 1. กว้าง ละเอียด 2. แผลกประหลาด 3. นอกแบบ นอกทาง

- ความหมายย้ายที่ เช่น “เขตต” เดิมใช้หมายถึง นา ไทยใช้หมายถึง แดนที่กำหนดขีดคั่นไว้ เช่น เขตป่า เขตบ้าน เขตร้อน เขตหนาว เขตพระนคร เขตดุสิต, “สมเพช” เดิมใช้หมายถึง สงสาร ความกรุณา ไทยใช้หมายถึง สยดสยอง (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2550 : 161)

เนื่องจากการนำคำภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยนั้น ส่วนมากจะพบว่าเป็นการยืมเฉพาะคำและความหมายของคำมาใช้เท่านั้น ไม่ได้ยืมโครงสร้างทางไวยากรณ์มาใช้ทั้งหมด แต่ นักวิชาการค้นพบพัฒนาการทางภาษาอย่างหนึ่งก็คือ การรับเอาระเบียบวิธีทางไวยากรณ์ของภาษาบาลีและสันสกฤตเพียงบางส่วนเข้ามาใช้ในภาษาไทยด้วย เช่น วิธีสมาส และวิธีสนธิ โดยเป็นการนำมาใช้สร้างคำใหม่ในภาษา มีตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

1. วิธีสมาส เป็นวิธีสร้างคำที่ไทยรับมาใช้ทั้งกับคำไทยและคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต นักวิชาการไทยจึงเรียกรวีนีว่า “คำสมาสไทย” คือ การนำคำไทยมารวมกับคำภาษาบาลีและสันสกฤต หรือนำคำภาษาบาลีและสันสกฤตด้วยกันเองมารวมกัน และอ่านออกเสียงตามแบบวิธีสมาสคำ คือ อ่านออกเสียงสระ อะ ต่อเนื่องกันระหว่างคำ เช่น

กาลสมัย	อ่านว่า	กา-ละ-สะ-ไหม, กาน-ละ-สะ-ไหม
กิตติมศักดิ์	อ่านว่า	กิด-ติ-มะ-สัก
กุลสตรี	อ่านว่า	กุล-ละ-สัด-ตรี
คมนาคม	อ่านว่า	คะ-มะ-นา-คม, คม-มะ-นา-คม
คุณลักษณะ	อ่านว่า	คุณ-นะ-ลัก-สะ-หนะ
นิรโทษกรรม	อ่านว่า	นิ-ระ-โทด-สะ-กำ
มนุษยศาสตร์	อ่านว่า	มะ-นุด-สะ-ยะ-สาด, มะ-นุด-สาด
มหาวิทยาลัย	อ่านว่า	มะ-หา-วิด-ทะ-ยา-ลัย

2. วิธีสนธิ เป็นวิธีสร้างคำอีกวิธีหนึ่งที่ไทยรับมาใช้ เพื่อต้องการเชื่อมคำให้มีเสียงกลมกลืนกัน คำสนธิ คือ การต่อคำศัพท์ด้วยวิธีย่ออักษรให้น้อยลง ทำให้ได้รูปศัพท์ใหม่ที่มีความสละสลวยและมีความหมายเด่นชัดยิ่งขึ้น วิธีสนธิในภาษาบาลีและสันสกฤตที่ไทยรับมาใช้ มี ๓ วิธี คือ สระสนธิ พยัญชนะสนธิ และนิคหิตสนธิ มีตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

2.1 สระสนธิ คือ การเชื่อมคำโดยการกลมกลืนเสียงสระ เช่น

การ + อันต	เป็น	การันต์
วิทย + อาลัย	เป็น	วิทยาลัย
ปติ + อินทร์	เป็น	บดีนทร์
ภูมิ + อินทร์	เป็น	ภูมินทร์
มห + อุฬาร	เป็น	มโหฬาร
อรุณ + อุทัย	เป็น	อรุโณทัย

2.2 พยัญชนะสนธิ คือ การเชื่อมคำโดยการกลมกลืนเสียงพยัญชนะ เช่น

มนส + รถ	เป็น	มโนรถ
เตชส + ธาตุ	เป็น	เตโชธาตุ
พรหมน + จรย	เป็น	พรหมจรรย์
อาตมน + ภาว	เป็น	อาตมาภาพ

2.3 นิคหิตสนธิ คือ การเชื่อมคำโดยการกลมกลืนเสียงนิคหิต มีการแปลงนิคหิตเป็น ง ญ ณ น ม เมื่อคำหลังขึ้นต้นด้วยพยัญชนะวรรค ก จ ฎ ต และ ป ตัวอย่าง เช่น

ส + ครห	เป็น	สังเคราะห์
ส + ชาตีเป็น	เป็น	สัญชาติ
ส + ฐานเป็น	เป็น	สัณฐาน
ส + นิบาต	เป็น	สันนิบาต
ส + นิवास	เป็น	สันนิवास
ส + ปุรณ	เป็น	สมบูรณ
ส + ปทาน	เป็น	สันปทาน

นอกจากวิธีสมาสและวิธีสนธิดังกล่าวแล้ว ยังมีวิธีสร้างคำใหม่อีกวิธีหนึ่ง คือ การใช้ “คำประสม” ได้แก่ การนำเอาคำมูลหรือคำหลักตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกัน จะเป็นคำภาษาเดียวกัน หรือจะเป็นคำไทยกับคำภาษาอื่น ๆ เช่น ไทยกับบาลี ไทยกับสันสกฤต หรือจะเป็น ภาษาต่างประเทศด้วยกัน เช่น บาลีกับบาลี สันสกฤตกับสันสกฤต บาลีกับสันสกฤต เป็นต้น ก็ได้ ตัวอย่าง เช่น

- คำประสมที่เป็นคำไทยกับคำบาลี เช่น หลัก + ฐาน เป็น หลักฐาน, แผน + การ เป็น แผนการ, หลัก + การ เป็น หลักการ เป็นต้น
- คำประสมที่เป็นคำไทยกับคำสันสกฤต เช่น ทุน + ทรัพย์ เป็น ทุนทรัพย์, ไม้ + ตรี เป็น ไม้ตรี, ยก + ครุ เป็น ยกครุ เป็นต้น
- คำประสมที่เป็นคำบาลีกับคำไทย เช่น มูล + ค่า เป็น มูลค่า, ผล + ไม้ เป็น ผลไม้ พล + เมือง เป็น พลเมือง, ราช + วัง เป็น ราชวัง เป็นต้น
- คำประสมที่เป็นคำสันสกฤตกับคำไทย เช่น ทรัพย์ + ลิน เป็น ทรัพย์ลิน, ฉัตร + ชั้น เป็น ฉัตรชั้น, ศักติ + นา เป็น ศักดินา เป็นต้น
- คำประสมที่เป็นคำบาลีกับคำบาลี เช่น ราช + การ เป็น ราชการ, สุข + อุทัย เป็น สุขุทัย, ปฐม + วย เป็น ปฐมวย, ปทุม + ธาณี เป็น ปทุมธานี เป็นต้น
- คำประสมที่เป็นคำบาลีกับคำสันสกฤต เช่น ปฐม + บุรุษ เป็น ปฐมบุรุษ, พจน + อนุกรม เป็น พจนานุกรม, รัฐ + ศาสตร์ เป็น รัฐศาสตร์, จิต + วิทยา เป็น จิตวิทยา เป็นต้น
- คำประสมที่เป็นคำสันสกฤตกับคำสันสกฤต เช่น มัธยม + ศึกษา เป็น มัธยมศึกษา, เกษตร + กรรม เป็น เกษตรกรรม, ศิลป + ศาสตร์ เป็น ศิลปะศาสตร์, วรรณ + กรรม เป็น วรรณกรรม เป็นต้น
- คำประสมที่เป็นคำสันสกฤตกับคำบาลี เช่น ฉัตร + ชัย เป็น ฉัตรชัย, ศาสน + สมบัติ เป็น ศาสนสมบัติ, อากาศ + ธาตุ เป็น อากาศธาตุ เป็นต้น

“คำประสม” ซึ่งมีใช้อยู่ในภาษาไทยนั้นนับเป็นอีกวิธีหนึ่งที่แสดงให้เห็นความฉลาดสามารถของบรรพบุรุษไทยที่ท่านมีวิธีสร้างคำใหม่ๆ ขึ้นมาใช้ได้มากมายไม่รู้จบ ยิ่งเราศึกษาค้นคว้าเรื่อง คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทยมากขึ้นเท่าใด เราก็ยิ่งได้ข้อค้นพบที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของภาษาไทยเพิ่มขึ้นมากมายเท่านั้น นี่นับว่าเป็นอัจฉริยลักษณะของภาษาไทยอย่างหนึ่ง

4. บทสรุป

การศึกษาพัฒนาการภาษาไทยผ่านมุมมองทางด้านคำภาษาบาลีและสันสกฤตที่นำเสนอมาทั้งหมดนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางภาษาอันทรงคุณค่า ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย จะสังเกตได้ว่าในปัจจุบันการใช้คำไทยที่เขียนเป็นรูปภาษาบาลีและสันสกฤต แต่มีความหมายอย่างไทย ไม่ใกล้เคียงกับภาษาเดิมก็มีให้เห็นอยู่เป็นอันมาก การรู้จักเลือกรับและนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับความเป็นไทย โดยที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไว้ได้อย่างเหนียวแน่นนี้ เป็นแบบแผนอันงดงามทางภาษาที่นักปราชญ์ไทยได้รังสรรค์ไว้เพื่อให้อนุชนรุ่น

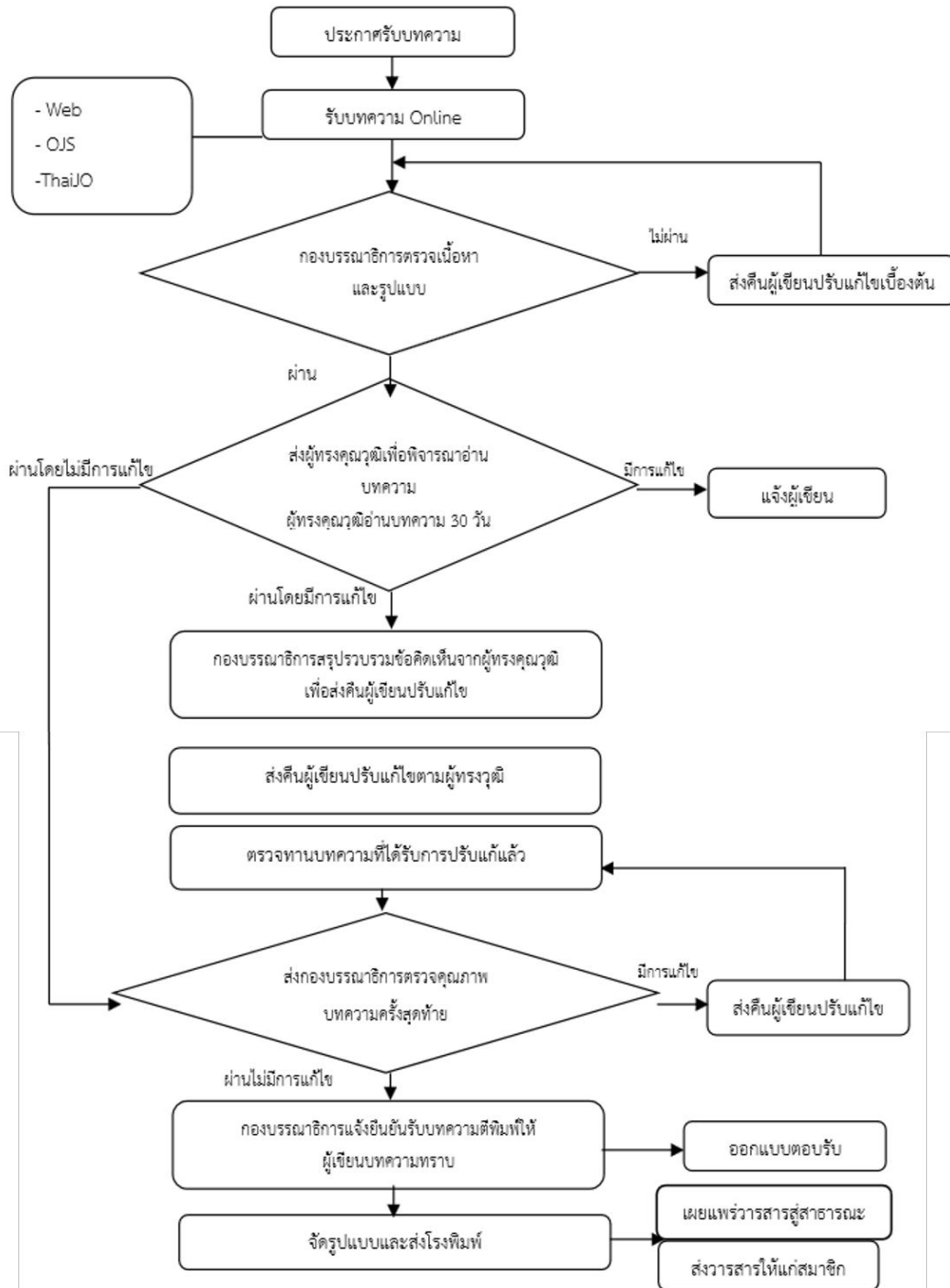
หลังได้ใส่ใจศึกษาเรียนรู้และนำไปใช้ให้ถูกต้อง ฉะนั้น การเข้าใจถึงรากศัพท์ของคำที่นำมาใช้สื่อความก็จะช่วยให้ผู้ใช้ภาษาได้เข้าถึงเนื้อหาของภาษาได้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กำชัย ทองหล่อ. 2537. **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์.
- กรรณิการ์ วิมลเกษม. 2552. **ตำราเรียนอักษรไทยโบราณ**. นนทบุรี : โรงพิมพ์นิติธรรมการพิมพ์.
- ประเสริฐ ฐ นคร. 2554. **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ 1**. ราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. 2557. ราชบัณฑิต, ศ.พิเศษ. **วัฒนธรรมไทย-ภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธวัช ปุณโณทก, ศ. 2545. **วิวัฒนาการภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. 2550. **ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. 2529. **จารึกในประเทศไทย เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

1. สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์: 035-248-000 ต่อ 8400

อีเมลล์: allhjournal@gmail.com

2. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบทความ

1) ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1) **บทความพิเศษ** บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักวิชาการในวงการวิชาการและวิชาชีพ

1.2) **บทความทางวิชาการ** เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ กลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3) **บทความวิจัย (Research Article)** ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาก่อน

1.4) **บทความปริทรรศน์ (Review Article)** เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5) **ปกิณกะ (Miscellany)** ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล การย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์ การแนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

2) การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์จำนวน 3 ชุด มาที่กองบรรณาธิการวารสารฯ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD-ROM) 1 แผ่น ที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

3) การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กองบรรณาธิการวารสารฯ กำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องและพิสูจน์อักษรก่อนส่งบทความให้กับกองบรรณาธิการวารสารฯ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์ มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารฯ

4) การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังกระจายแบบไทย และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์เส้นขนาด B5 พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 8 – 12 หน้ากระดาษพิมพ์ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

5) การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความนั้น ผู้พิจารณาบทความจะไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความจะไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

3. ส่วนประกอบของบทความ

1) บทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อ ควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียงเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- วิธีการศึกษา ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- ผลการศึกษา ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

- สรุป ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา

- คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3 - 6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วย เครื่องหมายอัฒภาค (;)

2) ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

2.1) บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.2) วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.3) ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 2.2) ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติม ด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

2.4) การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ มาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้ง ข้อดี-ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2.6) กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของ ทุน วิจัย

2.7) เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

3) การอ้างอิงแบบ APA

การอ้างอิงในบทความ

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย

ตัวอย่างเช่น (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์).

ตัวอย่างเช่น พระเทพโสมภณ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2544).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004).

2. วารสาร ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า.

ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1): 14-28. K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์ ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างเช่น พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, (2557).

4. การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์(ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์), ตำแหน่ง(ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างเช่น สัมภาษณ์ พระมหาเผื่อน กิตติโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์ (ผู้แต่ง, วันที่เข้าถึงข้อมูล).

ตัวอย่างเช่น พุทธศาสนิกขุ, (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์).

ตัวอย่างเช่น (Gordon Allport, 1961)

การเขียนเอกสารอ้างอิง (บรรณานุกรม)

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลวิทยุภูมิ

1) หนังสือ ผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อหนังสือ*. จังหวัด: สำนักพิมพ์.

ประกายรัตน์ ภัทรธิดี และกมลลา แสงสีทอง. (2545). *จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า.

รุ่งฤดี แผลงศร. “การจัดการเรียนการสอนทักษะการอ่านภาษาไทยระดับสูงสำหรับผู้เรียนชาวต่างประเทศ”. *วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 35 เล่ม 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2556), 79-94.

3) วิทยานิพนธ์ ผู้วิจัย. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง*. วิทยานิพนธ์. สาขาวิชา. คณะ. สถาบันการศึกษา.

รัตน์ที่ วิโรจน์ฤทธิ. (2559). “การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสุขในความรักตามหลักพุทธจิตวิทยา”. *ดุสิตวิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์ *ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์*, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง. สัมภาษณ์.

ชวน หลีกภัย, (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์.

Ross, R., (5 May 1980). Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์ ผู้เขียน. (วันที่เข้าถึงข้อมูล). *ชื่อเรื่อง [ออนไลน์]*. แหล่งที่มา: ที่อยู่เว็บไซต์.

มณฑิรา พรศาลานวัฒน์, แพทย์หญิง. (1 กรกฎาคม 2559). *จิตวิทยาของความรัก [ออนไลน์]*. แหล่งที่มา: <http://www.thaiclinic.com/medbible/love.html>

2. ภาษาอังกฤษ Authority. (Year). Book. Place: Publishing House.

Carr, A. (2004). *Positive psychology: The science of happiness and human strengths*. New York: Routledge.

Maslow, Abraham. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row Publishers.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทรศัพท์: 038-248-000 ต่อ 8400 E-mail: allhjournal@gmail.com

7. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท (ไม่รวมค่าส่ง)

8. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 500 บาท

หนังสือขอเสนอบทความในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

.....

.....

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ขอแจ้งความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความเรื่อง

(ภาษาไทย).....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

ในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขา

.....จาก (ชื่อสถาบัน)..... เมื่อคณะ

บรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติ

ดังกล่าวนี้ ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ตาม

อัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

1) บทความวิชาการ และอื่น ๆ

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 1,000 บาท

2) บทความวิจัย

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 3,000 บาท

ลงชื่อ .....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบสมัครสมาชิก

ที่ .....

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

กราบพนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย) .....

(ชื่อภาษาอังกฤษ) .....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้)

.....
.....

E-mail ..... เบอร์โทรศัพท์ .....

โทรสาร .....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

( ) สมาชิกประเภทรายปี 500 บาท (จำนวน 2 เล่ม)

( ) เล่มละ 250 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

( ) เงินสด

( ) ธนาณัติ (ส่งจ่าย.....)

( ) ตัวแลกเงินไปรษณีย์

( ) แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-mail.....

ลงชื่อ.....

( )

